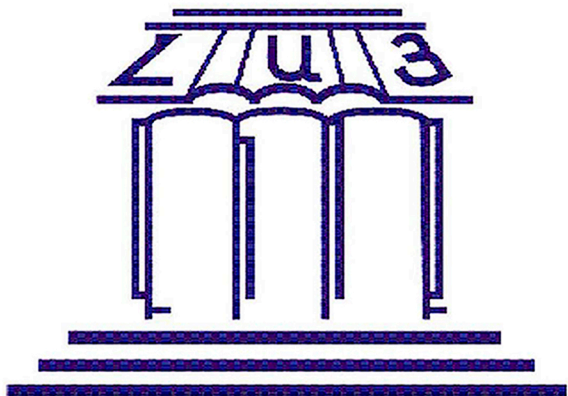

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

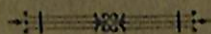
պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԲԵՌՕՅ,

ՄԱՆԿԱՎԵՊԵՐ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՄԵՍՐՈՎ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

ՅԷ

Տպագրարիւմ «ԱՐՄԻ»

Կ. ՊՈԼԻՍ

1925

845

Գ-53

848
7-53

15 FEB 2012
F28.01

ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ST. NERSES SHNORHALI
LIBRARY
ARMENIAN PRELACY

ԲԵՌՈՅԻ ՄԱՆԿԱՎԷՊԵՐ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՅ

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

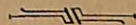

ՀԱՐԵԻ, ՀՐԱՏԱՐԱԳՐԱԿԱՆ
Կ. ՊՈԼԻՈ ՊԱՊԱԼԻ
558 Փոստաբիլդ. Սեանպոլ

Կ. ՊՈԼԻՍ

1925

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Բեռոյի Մանկավեպերը հուշակ ունին Ֆրանսական մասնագրութեան մէջ իբրեւ սղոց միտքը զուարճացնելու յարմար սիրուն պատմութիւններ: Չկայ Հանրագիտական Բառարան մը՝ ամենեւնի համառօտ անգամ՝ որ դուռնետով չլիք Բեռոյի անունը իբրեւ հարսար հեղինակ այդ Մանկավեպերուն՝ որոնք անմահացուցած են իր անունը: Բեռոյի Մանկավեպերը հեղին գնահատելու համար մանկական հոգեբանութեան գիտակ ըլլալու է եւ սղու միտքը փոխ առնելով կարգալու է զանոնք: Անոնց մէջ յիշուած անձերու անունները Ֆրանսական ընթացիկ գրականութեան մէջ ընդունուած են ու կը գործածուին իրենց տրուած մասնաւոր դերերուն հետեւեալով: Քանի՛ քանի՛ քաւերախաղեր, նուագախաղեր, դիւրախաղեր (féeries) յորինուած ու ամենաօրինակաւ պատկերացումներ հանդիսաւորուած են այն հանրաժանութեամբ մանկավեպերուն հիման վրայ՝ հետաքրքրելով ու զուարճացնելով չափահասներն անգամ:

Բեռոյի Մանկավեպերու քարգմանութեամբ կը կարծենք ժողովրդային մը մասնացած ըլլալ հայ մանկական ոչհարուստ գրականութեան: Հայ մանկիկն ու մասնաւորապէս որբանոցներու մէջ պատկերացումը մեր սիրուն որբեր անտես հանդիմով պիտի կարգան իրենց համար զուարճալի այս վիպակները՝ պահ մը մոռնալով իրենց դժբախտութիւնը: Միեւնոյն ժամանակ ընթերցանութեան փափաքին ալ պիտի աւելնայ: Մասնաւորապէս այս նպատակով անա կատարուած է այս քարգմանութիւնը ու այն բարի մտածումով բարի ու վեհանձն Հայորդին, հոգածու անխոնջ պատկերացում անխալկան հեք որբերու, ստանձնած է գործոյս սպաւորութեան ծախքը՝ այն համաձայնութեամբ որ իր նուիրած զուարթին արժէքներ կայացնող Մանկավեպերու հաստատութեան Բարեգործականի տրամադրութեան տակ դուրսին իր հովանաւորած որբերուն ձրիաբար բաժնուելու համար:

436-2012

Պատանիներու ընթերցանութեան արժանի խիստ օգտակար ու գեղեցիկ վեպ մը եւս — ԶՈՒԻՅՆԵՐՅԻ ՌՕՊԵՆՍՈՆը — քարգմանած ենք, եւ կը լուսանք որ մեծ սպառում գտնելու սահմանուած այս հետաքրքրական երկին համար հրատարակիչ մը պիտի գտնուի (*): Յայտնի է քեզ միւս Ռոպենսոնը — Ռոպենսոն Քրիզոստոմ — երեք-չորս տարիներու ընթացքին մեր մեջ: Թե՛ Մանկավեպերը եւ քե՛զուիցերիացի Ռոպենսոնը կրնան ըլլալ Կաղանդի յարմար նուէրներ:

ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

1925, Մարտի

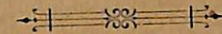

(*) Կը փութանք յայտարարել քեզ մեծանուն Քարգմանչին այդ գործն ալ (ԶՈՒԻՅՆԵՐՅԻ ՌՕՊԵՆՍՈՆը) հրատարակելու հոգը ստանձնած ենք, եւ ներկայ հաստիքն լոյս տեսնելէն անմիջապէս ետք, պիտի ձեռնարկենք անոր ալ տպագրութեան, ի վայելս ընթերցասէր ժողովուրդին:

«ԱՐԵՒ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ

ԲԵՌՈՅԻ ՄԱՆԿԱՎԵՊԵՐ

ՊԶՏԻԿ ԿԱՐՄԻՐ-ԳԼԽԱՆՈՅԸ

LE PETIT CHAPERON ROUGE

ՏԵՆՕՔ գիւղացի աղջնակ մը կար, ա՛յնքան գեղեցիկ՝ ա՛յնքան գեղեցիկ՝ որ նմանը չէր գտնուեր. մայրիկը հոգի կուտար վրան, իսկ մեծ մայրիկը որ նոյնպէս չափազանց կը սիրէր զինք՝ կարմիր պզտիկ գլխանոց մը շինել տուած էր անոր համար: Այդ գլխանոցը անոր գէմքին ա՛յնքան կը վայելէր որ «Պզտիկ Կարմիր-Գլխանոցը» անունը կուտային անոր: Օր մը մայրիկը տեսակ մը կլիկ (սիւնիք) շինած ըլլալով՝ ըսաւ Պզտիկ Կարմիր-Գլխանոցին. «Գնա՛ նայէ ի՞նչպէս է մեծ մայրիկը, վասն զի հիւանդ է եղբը. այս կլիկը տա՛ր իրեն ու նաեւ կարագի սա պզտի ամանը:» Պզտիկ Կարմիր-Գլխանոցը անմիջապէս ճամբայ ելաւ մեծ մայրիկին երթալու՝ որ ուրիշ գիւղի մը մէջ կը բնակէր: Անտառէ մը անցածատենը, գայլ-աղբարին հանդիպե-

ցաւ՝ որուն սիրտն ուզեց բզքաել ու լափել խեղճ Պատիկ Կարմիր-Գլխանոցը, այլ համարձակութիւն չունեցաւ, ինչու որ մինակ չէր. փայտահատներ կը գտնուէին անտառին մէջ։ Հարցուց անոր թէ ո՞ւր կ'երթար։ Խեղճ աղջնակը որ գիտէր թէ գայլին մտիկ ընելու համար անտառին մէջ կենալը վտանգաւոր բան էր. «Մեծ մայրիկիս կ'երթամ, որ գիւղը կը բնակի, ըսաւ. մայրիկս կլիկ մը ու կարագի պատիկ ամանը տուաւ որ իրեն տանիմ։ — Մեծ մայրիկդ հեռու կը բնակի, հարցուց գայլը։ — Այո՛, հեռու, ըսաւ Պատիկ Կարմիր-Գլխանոցը. սա՛ վարը՝ վարը տեսնուած ջաղացքէն անդին, գիւղին առաջին տունը։ — Էհ, ես ալ մեծ մայրիկը տեսնելու պէտի գամ. ես սա՛ ճամբայէն կ'երթամ, դուն ալ սա մէկալ ճամբայէն գնա՛. տեսնենք մեզմէ ո՞վ աւելի առաջ կը հասնի։

Գայլը ամենէն կարճ ճամբէն վազեց գնաց շուտ, իսկ Պատիկ Կարմիր-Գլխանոցը երկար ճամբան բռնեց, ու կը զուարճանար կաղին ժողվելով, թիթեռնիկներուն ետեւէն վազելով, ու հանդիպած ծաղիկները ժողվելով։

Գայլը անորմէ շատ առաջ մեծ մայրիկին տունը հասնելով՝ դուռը զարկաւ, թա՛ք, թա՛ք։ «Ո՞վ է ան։ — Քու թոռնիկդ Պատիկ Կարմիր-Գլխանոցը, ըսաւ գայլը՝ ձայնը անոր ձայնին նմանցնելով. մայրիկը կլիկ մը ու կարագի պատիկ աման մը տուաւ որ քեզի բերեմ։» Մեծ մայրիկը որ քիչ մը հիւանդ ըլլալուն

պատճառաւ անկողին ինկած էր, ներսէն պոռաց. «Բուժակը քաշէ՛, ու դուռը կը բացուի։» Գայլը բուժակը քաշեց, ու դուռն է բացուեցաւ։ Մէկէն ինկաւ պառաւին վրայ, ու վայրկեանի մը մէջ լափեց լնցուց, վասն զի երեք օրէ ի վեր բան կերած չէր, ու՛ դուռը գոցելով՝ գնաց մեծ մայրիկին անկողինը մտաւ՝ սպասելով Պատիկ Կարմիր-Գլխանոցին՝ որ պահիկէ մը եկաւ դուռը զարկաւ. թա՛ք, թա՛ք, «Ո՞վ է ան։» Պատիկ Կարմիր-Գլխանոցը, գայլին հաստ ձայնը լսելով, առաջ վախցաւ, բայց՝ կարծելով թէ մեծ-մայրիկը հարբուխ ունի ու ձայնը այդպէս փոխուեր էր՝ պատասխանեց. «Թոռդ Կարմիր պատիկ Գլխանոցը քեզի կլիկ մը ու կարագի պատիկ աման մը կը բերէ. մայրիկը տուաւ որ քեզի յանձնեմ։» Գայլը՝ ձայնը քիչ մը կակուղցնելով՝ պոռաց. «Բուժակը քաշէ՛ ու դուռը կը բացուի։» Պատիկ Կարմիր-Գլխանոցը բուժակը քաշեց ու դուռն է բացուեցաւ։ Գայլը անկողինին մէջ վերմակին տակ ծածկուելով ըսաւ. «Կլիկն ու կարագի պատիկ ամանը հացի սնտուկին մէջ դի՛ր ու եկո՛ւր պառկէ մեծ մայրիկիդ հետ։» Պատիկ Կարմիր-Գլխանոցը կը հանուի ու անկողին մըտնելով՝ կը զարմանայ թէ հանուած վիճակի մէջ ի՞նչ տեսակ մարմին ունի եղեր մեծ մայրիկը, ու կ'ըսէ. «Մեծ-մայրիկ, թեւերդ ո՞րչափ երկայն են եղեր։ — Երկայն են որ քեզի աւելի աղէկ փաթթուիմ, աղջիկս։ — Մեծ-Մայրիկ, ո՞րչափ երկայն ճիւղեր ունիս եղեր։ — Երկայն

ճիւղեր ունիմ, աւելի աղէկ վաղելու համար, աղ-
ջիկս : — Մեծ-մայրիկ, այդ ո՛րքան երկար են
աղանջներդ : — Երկար են՝ աւելի աղէկ լսելու
համար, զաւակս : — Մեծ-Մայրիկ, ո՛րքան
խոշոր են աչքերդ : — Քեզ աւելի աղէկ տես-
նելու համար, հոգիս : — Մեծ-Մայրիկ, աղ-
ռաներդ ո՛րքան երկար են : — Զքեզ ուտելու
համար, արեւո՛ւղ մեռնիմ» : Ու այսպէս ըսե-
լով՝ չար-գայլը խեղճ Պզտիկ Կարմիր-Գլխանո-
ցին վրայ նետուեցաւ ու կերաւ լափեց զայն
քանի մը վայրկեանի մէջ : Ա՛լ Պզտիկ Կարմիր-
Գլխանոց չկայ . . . :

ՊԱՐԻԿՆԵՐԸ (*)

Ատենօք որբեւարի կին մը կար որ երկու
աղջիկ ունէր. առջինեկը թէ՛ դէմքով, և թէ՛ բնու-
թեամբ ա՛յնքան կը նմանէր մայրիկին որ զինքը
տեսնողը մայրիկը տեսած կ'ըլլար . երկուքն
ալ ա՛յնքան գէշ բնութիւն ունէին ու ա՛յնքան
հպարտ էին՝ որ անոնց հետ ապրիլ կարելի
բան չէր : Պզտիկ աղջիկը որ հեզութեան ու
ազնուութեան մասին ճիշդ հօրը պատկերն էր,
միեւնոյն ժամանակ սքանչելի գեղեցկութիւն
մ'ունէր : Որովհետեւ բնական կերպով մարդ
իր նմանը կը սիրէ, այդ գէշ բնութեամբ մայրը
խելքը կը թոցնէր առջինեկին վրայ, իսկ
պզտիկին հետ սաստիկ հակառակութիւն ունէր,
չարունակ կ'աշխատցնէր ու կերակուրը խոհա-
նոցին մէջ կը դնէր որ ուտէ :

Ամէն պարտաւորութիւններու մէջ այդ
խեղճ աղջիկը պէտք էր օրը երկու անգամ
կէս-մղոն հեռու տեղէ մը երթար թակոյկով
մը ջուր բերէր : Օր մը որ դարձեալ աղ-
բիւրին առջեւ կը գտնուէր, խեղճ կին մը
իրեն մօտենալով ջուր ուղեց որ խմէ : — «Սի-
րո՛վ, մայրիկ,» ըսաւ այդ աղուոր աղջիկը,
ու շուտ մը թակոյկը ցօղուելով, աղբիւ-
րին ամենէն մաքուր կողմէն ջուրը առաւ ու

(*) Յր. ԲԵ գերբնական ոյժ ունեցող երեսակայական
հակ. ակ. փոփ, հայերէն «ըղձնոյց» ալ նշանակուած է
Ֆրանսահայ նոր բառարաններու մէջ :

Թակոյկը վեր բռնելով՝ ներկայացուց այդ խեղճ կնոջ որ դիւրին մը խմէ :

Պառաւ կինը շուրը խմելով՝ ըսաւ . «Ա՛յնքան աղուոր ես, ա՛յնքան բարի ու ա՛յնքան ազնիւ՝ որ սիրտս կ'ուզէ որ քեզի ձիրք մը՝ կարողութիւն մը շնորհեմ:» (Այս կինը պարիկ մ'էր՝ գիւղացի խեղճ կնոջ մը կերպարանքն առած՝ որ տեսնէ թէ այդ աղջկան ազնուութիւնը մինչեւ ո՛ր աստիճան կը հասնի): «Քեզի սա կարողութիւնը պիտի պարզեւեմ, աղջիկս, շարունակեց պարիկը, որ ամէն մէկ բառ արտասանելուդ, բերնէդ կա՛մ ծաղիկ մը և կա՛մ թանկագին քար մը իյնայ:»

Աղուոր աղջիկը տուն հասնելուն, մայրը յանդիմանեց զինքը թէ ինչո՞ւ այնքան ուշ դարձեր էր աղբիւրէն: «Ներէ՛, մայրիկ, այսքան ուշ գալուս.» ըսաւ խեղճ աղջիկը, ու խօսքերը խօսելուն, բերնէն թափեցան երկու վարդ, երկու մարգարարիտ ու երկու խոշոր աղամանդ: — Ի՞նչ բան է այս, ըսաւ մայրը շլմորած, կարծեմ թէ բերնէն թափածները մարգարիտներ ու աղամանդներ են: «Աղջիկս, ո՞ւրկէ գտար ասոնք:» (Առաջին անգամն էր որ իր աղջիկը կ'անուանէր զայն:) Խեղճը պարզօրէն պատմեց եղածը, ու միեւնոյն ժամանակ շատ մը աղամանդներ կը թափէին բերնէն: «Վա՛յ, ըսաւ մայրը, ուրեմն աղջիկս զրկեմ այդ աղբիւրը...: Ինծի նայէ՛, Ֆանշօն, տես թէ քոյրդ խօսած ժամանակը ինչե՛ր կը թափին բերնէն, դուն ալ չէի՞ր ուզեր ունե-

նալ այդ ձիրքը . աղբիւրը գնա՛ շուր բերելու, ու երբ խեղճ կին մը շուր ուզէ խմելու՝ քաղաքավար կերպով մը տո՛ւր իրեն: — Ի՞նչ աղուոր գործ, որ ելլեմ աղբիւր երթամ: — Կ'ուզե՛մ որ երթաս, կրկնեց մայրը, և հի՛մայ, շո՛ւտ:»

Ֆանշօն գնաց աղբիւր, այլ միշտ մըմուռով: Տան մէջ գտնուած ամենէն գեղեցիկ արծաթ սրուակն առաւ: Աղբիւր հասնելուն պէս փառաւոր հագուած կին մը տեսաւ որ անտառէն ելած՝ եկաւ շուր ուզեց իրմէ: Այն միեւնոյն պարիկն էր որ երեւցած էր իր քրոջ, այլ հիմայ իշխանուհիի մը ձեւով ու հագուստներով կ'երեւար, որպէս զի տեսնէ թէ այդ աղջկան անքաղաքավարութիւնը մինչեւ ո՞ր աստիճաններ կը հասնէր: «Միթէ հոս եկեր եմ որ խմելու շո՛ւր տամ ամէնուն, ըսաւ այդ անկիրթ գոռոզ աղջիկը. արծաթէ սրուակ մը բերեր եմ որպէս զի շո՛ւր տամ քեզի. բերանդ աղբիւրին դի՛ր ու խմէ՛, — Դուն շնորհքով աղջիկ չես, յարեց պարիկը՝ առանց նեղանալու: Լա՛ւ, քանի որ այդ աստիճան անքաղաքավար մէկն ես՝ քեզի կուտամ սա՛ ձիրքը՝ որ ամէն մէկ արտասանելուդ՝ մէյմէկ օձ կամ գորտ ելլէ բերնէդ:»

Ֆոշօն տուն գառնալուն՝ մայրը երբ զինք տեսաւ. «Էհ, ի՞նչ լուր, աղջիկս» պոռաց: — Ի՞նչ լուր պիտի ըլլայ, պատասխանեց անշնորհ աղջիկը, ու բերնէն երկու իժ ու երկու գորտ դուրս թափեցան: — Տէ՛ր Աստուած, ի՞նչ

է այդ, ի՞նչ կը տեսնեմ...: Պատճառը գետինն
անցնելիք քոյրն է. ես կը ցուցնեմ անոր:» Եւ
խսկոյն վաղեց որ լաւ ծեծ մը քաշէ: Խեղճ
աղջիկը փախաւ մօտակայ անտառը գնաց:
Թագաւորին տղան որսէ դառնալուն, հանդիպե-
ցաւ անոր, ու գեղեցկութիւնը տեսնելով հար-
ցուց թէ միսմինակը ի՞նչ կ'ընէր անտառին
մէջ և թէ ինչո՞ւ արցունք կը թափէր:
«Բաբէ, պարոն, մայրիկը զիս վռնտեց տու-
նէն...» Թագաւորին տղան տեսնելով որ հինգ-
վեց մարգարիտ ու այնչափ ալ աղամանդներ
կ'ելլեն բերնէն՝ հարցուց թէ ի՞նչ բան էր
այդ, ո՞ւրկէ գտեր էր այդ շնորհքը: Աղջիկը
եղածը պատմեց: Թագաւորին տղան սիրահա-
րեցաւ անոր, ու մտածելով թէ այսպիսի գե-
ղեցիկ կարողութիւն մը շատ աւելի մեծ
արժէք ունէր քան ամէն ինչ որ աղջկան մը
ամուսնութեան առթիւ կրնար տրուիլ, իր
թագաւոր հօրը պալատը տարաւ զայն ու հետը
պսակուեցաւ: Իսկ անշնորհ քոյրը այն աստիճան
ատելի դարձաւ՝ որ նոյն իսկ իր մայրը զինք
վռնտեց տունէն, ու խեղճը՝ հոս հոն թափա-
ռելէ ետք՝ տեսնելով որ զինք ընդունող մը չի
գտնուիր՝ անտառի մը մէկ անկիւնը գնաց ու
մեռաւ հոն ողորմելի վիճակի մէջ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Քաղաքաւար, ազնիւ ըլլալ դիւրին բան չէ
Կամարար բարձ, զոհողութիւն կը պահանջէ.
Սակայն կանուխ կամ ուշ կուտայ իր փոխարէն

Ու շատ անգամ անա՛նկ ասեմ

Մ'որ իր մտէն անգամ չ'անցնիր

Թէ լաւ վարձ մը պիտի գտնէ ընթացքն իր:

Ոսկի, արծաթ

Ունին ոյժ շատ,

Սակայն անուշ խօսքեր ունին աւելի ոյժ,

Ամէն ասեմ անոնց արժէքը մեծ է յոյժ:

ԿԱՊՈՅՏ-ՄՕՐՈՒՔԸ

BARBE - BLEUE

Ատենօք մարդ մը կար որ թէ՛ քաղաքը ու թէ՛ գիւղը ունէր աղուոր աղուոր տուններ, ոսկիէ ու արծաթէ սեղանի սպասներ, ասեղնագործութիւններ, կարասիներ եւ ,ոսկեզօծ կառքեր: Բայց զժբախտաբար այդ մարդուն մօրուքը կապոյտ գոյն ունէր, ու այս բանը զինք ա՛յն աստիճան տգեղ կը ցուցնէր ու ահարկու՝ որ ամէն կին ու աղջիկ կը փախչէին իրմէ:

Իր դրացուհիներէն մէկը՝ որ մեծ ընտանիքէ էր, երկու խիստ գեղեցիկ աղջիկներ ունէր: Կապոյտ-Մօրուքն անոնցմէ մէկը կնութեան ուզեց, ընտրութիւնը մօրը թող տալով որ յարմար տեսածը տայ իրեն. սակայն այդ երկու աղջիկներէն ո՛չ մին ուզեց անոր կին ըլլալ. իրարու վրայ կը ձգէին՝ չկրնալով յանձնառու ըլլալ որ կապոյտ մօրուք ունեցող մարդու մը հետ ամուսնանան: Իրենց խորշում առթող մէկ պատճառն ալ սա՛ էր որ շատ կիներու հետ կարգուած էր բայց գիտցող չկար թէ ի՞նչ եղած են այդ կիները:

Կապոյտ-Մօրուքը ծանօթութիւն կապելու համար, իրենց մօրը՝ երեք-չորս լաւագոյն բարեկամուհիներու և դրացի քանի մը երիտասարդներու հետ իր գիւղի տուններէն մէկը տարաւ զանոնք, ուր լման ութ օր մնացին:

Պտոյտներով, որսորդութեամբ, ձկնորսութեամբ, խնձոյքներով ու պարերով անցան այդ ութ օրերը. քուն ըսուած բանը չկար, ու բոլոր գիշերը խաղեր ու կատակներ ընելով կ'անցընէին: Այնքան լաւ գնաց ամէն բան՝ որ պատիկ աղջկան աչքին անանկ երեւցաւ որ տանտէրը կապոյտ մօրուք չունէր ու նոյն իսկ շնորհքով մէկն էր: Քաղաք դառնալն ուն պէս հարսնիքը կատարուեցաւ:

Ամիս մ'անցնելուն Կապոյտ-Մօրուքն իր կնոջ ըսաւ թէ կարեւոր գործի մը համար գո՛նէ վեց շաբաթ գաւառ պիտի երթար: Կ'արտօնէր որ իր բացակայութեան միջոցին լաւ մը զուարճանար. իր բարեկամուհիները տուն հրաւիրէր, զանոնք գիւղ տանէր, եթէ կ'ուզէր, ու լաւ ուտէր խմէր: «Ահա՛, ըսաւ, մարագին երկու մեծ պահարաններուն բանալիները. ահա՛ բանալիները սեղանի ոսկի ու արծաթ սպասներուն: Երկաթ արկղերու՝ ուր իմ ոսկի ու արծաթ գոյքերս կը գտնուին, նոյնպէս ահա՛ բանալիները արկղիկներու՝ ուր գոհարեղէններս կը գտնուին, ու այն բանալին՝ որ ամէն յարկաբաժիններու դուռերը կը բանայ. իսկ սա՛ պատիկ բանալին՝ վարի յարկաբաժնի մեծ ճեմելիքին ծայրի ներքնասենեակի բանալին է. ամէնը բա՛ց, ամէն կողմ գնա՛, սակայն կ'արգիլեմ, չըլլայ թէ այդ պըղտիկ ներքնասենեակը մտնես. եթէ երբեք բանաս զայն, ձիւն պիտի գայ գլխուդ:» Տիկինը խոստացաւ որ անոր պատուէրը պիտի պահէ

խստիւ, ու Կապոյտ-Մօրուք, կինը համբուրելէ ետք, կառք մտաւ ու գնաց իր ճամբորդութեան:

Դրացուհիներ ու բարեկամուհիներ հրաւերի չսպասեցին նոր հարսին քով երթալու համար, քանզի ամէնքն ալ խիստ հետաքրքիր էին ճոխութիւնները տեսնելու անոր տան՝ ուր ամուսնոյն հոն գտնուած միջոցին չէին համարձակած երթալ, քանզի կապոյտ մօրուք ունէր, ու իրենք կը վախնային Կապոյտ-Մօրուքէն:

Եւ ահա կը սկսին սենեակները, ներքնասենեակները, հանգերձանոցները աչքէ անցընել հետաքրքրութեամբ. անոնք մէկմէկէ աւելի գեղեցիկ էին ու ճոխ: Ետքը՝ կահերու պահարանները զննեցին ու զարմացան մնացին, տեսնելով թէ ո՞րքան և ո՞րքան գեղեցիկ սրահակներ, մահիճներ, նստարաններ, սեղաններ ու հայելիներ կային, մեծ հայելիներ՝ ուր մէկը ոտքէն մինչեւ գլուխը կրնար տեսնել ինքզինք: Այս այցելուները իրենց բարեկամուհիին երջանկութեան վրայ կը նախանձէին: Այդ բոլոր ճոխութիւնները իրենց բարեկամուհիին աչքին չէին երեւար բնաւ. նա անհամբեր էր սա վարի յարկաբաժնի ներքնասենեակը բանալ ու տեսնել թէ արդեօք ի՞նչ կայ մէջը:

Այն աստիճան սաստկացաւ այդ հետաքրքրութիւնը՝ որ, առանց խորհելու թէ անբաղաժանութիւն էր թողուլ բարեկամու-

հիներուն ընկերութիւնը: Ծառաներու սանդուղէն վար իջաւ, ու ա՛յնքան արտօրանքով որ՝ երկու անգամ քիչ մնաց որ խիստ գէշ կերպով իյնար: Ներքին սենեակին դրան առջեւ հասնելուն, պահ մը կանգ առաւ՝ միտքը բերելով ամուսնոյն դրած արգելքը ու մտածելով թէ իր անհնազանդութեան պատճառաւ կրնար փորձանքի հանդիպիլ. սակայն ա՛յնքան մեծ էր փորձութիւնը՝ որ չկրցաւ դիմանալ ու պզտիկ բանալին առնելով՝ դողն ի դող բացաւ ներքնասենեակին դուռը:

Առջի բերան բան մը չտեսաւ, քանզի պահարանները գոց էին: Քիչ մը ետքը սկսաւ տեսնել թէ տախտակամածը լերդ կապած արիւնով թաթխուած էր բոլորովին՝ ուր, իբր հայելիի մէջ, մեռած շատ մը կիներու մարմինները կը տեսնուէին՝ պատին երկայնքը կապուած: Այն կիներն էին ասոնք՝ որոնց հետ «Կապոյտ-Մօրուք» ամուսնանալով մեռցուցած էր իրարու ետեւէ: Խեղճը քիչ մնաց որ մեռնէր վախէն, ու ներքնասենեակին բանալին գործաւ կանքէն քաշած հանած էր, ձեռքէն ինկաւ գետին:

Առջի յուզումը անցնելուն, բանալին առաւ գետնէն, գոցեց դուռը, ու իր սենեակը ելաւ ինքզինքը քիչ մը գտնելու համար, այլ ա՛յնքան մեծ էր յուզումը՝ որ ինքզինքը չէր կրնար գտնալ:

Տեսնելով որ ներքնասենեակի բանալին վրայ արիւնի բիծ կայ, երկու-երեք անգամ

սրբեց, այլ արիւնը փակած կը մնար. շատ անգամ լուաց ու նոյն իսկ խճաքարի փռիով շփեց, այլ ի գո՛ւր, արիւնը մնաց քանզի բանալին դիւթուած էր պարիկներէ, ու զայն մաքրելու ճարը չկար. մէկ կողմէ սրբուելուն՝ միւս կողմէն արիւնը նորէ՛ն կ'երեւար...

«Կապոյտ Մօրուք» նոյն իրիկունը ետ դարձաւ. ըսաւ թէ ճամբան նամակներ ստացած էր որոնք կ'իմացնէին թէ այն գործը՝ որուն համար ճամբայ ելեր էր, վերջ գտած էր յաջողութեամբ ու թէ իր ճամբորդութեան պէտք չէր մնացած:

Կինը ամէն ջանք ի գործ դրաւ ամուսնոյն յայտնելու համար թէ խիստ ուրախացած էր անոր շուտով վերադառնալուն:

Միւս օրը «Կապոյտ Մօրուք» բանալիներն ուղեց. կինը յանձնեց զանոնք, այլ այնքան կը գողային ձեռքերը՝ որ «Կապոյտ Մօրուք» եղածը գուշակեց իսկոյն:

«Ներքնասենեակին բանալին ինչո՞ւ չկայ մէջը, հարցուց:

— Կ'երեւայ թէ վերը սեղանին վրայ մոռցեր եմ:

— Շո՛ւտ, գնա՛ բեր, ըսաւ «Կապոյտ-Մօրուք»:

Շատ ձգձգելէ ետք, պէտք եղաւ բանալին բերել:

«Կապոյտ-Մօրուք» դիտելով զայն՝ ըսաւ իր կնոջը.

«Ինչո՞ւ արիւն կայ վրան: — Չեմ գիտեր,

պատասխանեց խեղճ կինը, երեսը դեփ-դեղին եղած: — Չե՞ս գիտեր, կրկնեց «Կապոյտ-Մօրուք», ես շատ աղէկ գիտեմ: Ուղեր ես ներքնասենեակը մտնել. խիստ լաւ. պիտի մտնես ու հոն տեսած կ'իներուդ քով քու տեղդ պիտի գտնես:»

Խեղճ կինը լալով ողբալով ամուսնոյն ոտքն ինկաւ ու կատարեալ զղջումի մը ամէն նշաններով ներում խնդրեց գործած անհնազանդութեանը համար: Ժայռն անգամ տեսնելով այդ կնոջ վշտահար կերպարանքը՝ ի գութ պիտի շարժէր, այլ «Կապոյտ-Մօրուք» ի սիրտը ժայռէ աւելի կարծր էր: «Պիտի մեռնիս, տիկին, ըսաւ, և շո՛ւտով:

— Որովհետեւ պիտի մեռնիմ, պատասխանեց խեղճ կինը լալագին, քիչ մը ժամանակ տո՛ւր որ աղօթքս ընեմ Աստուծոյ:

— Քեզի կուտամ կէս-քառորդ ժամ, կըրկնեց «Կապոյտ-Մօրուք», այլ ոչ վայրկեան մը աւելի:»

Տիկին «Կապոյտ-Մօրուք» առանձին մնալուն՝ կանչեց իր քոյրն ու ըսաւ. «Աննա՛, քուրիկ (վասն զի Աննա էր անունը), վերը աշտարակը ելի՛ր, ու տե՛ս թէ եղբայրներս կուգա՞ն: Խոստացած էին որ այսօր պիտի գային զիս տեսնելու. եթէ հեռուանց տեսնես զանոնք, նշան ըրէ՛ որ աճապարեն, շուտով գան»:

Աննա քուրիկն ելաւ, ու տառապեալ հէք կ'ինը ատեն ատեն կը պոռար. «Աննա՛, քուրիկ Աննա, կը տեսնե՞ս, կուգա՞ն:» Ու Աննա

քուրիկ կը պատասխանէր. «Արեւուն փոշին (*) ու խոտին կանաչութիւնը միայն, և ոչ ուրիշ բան:»

Նոյն միջոցին «Կապոյտ-Մօրուք» ձեռքը խոշոր դանակ մը առած՝ բոլոր ուժովը կը պոռար. «Շո՛ւտ, վա՛ր իջի՛ր, եթէ ոչ ես կ'ելլեմ վեր: — Պահ մը եւս, կ'աղաչեմ, պատասխանեց խեղճ կիներ:

Ու միեւնոյն ժամանակ կամացուկ մը կ'պոռար. «Աննա՛, քուրի՛կ Աննա, կը տեսնե՞ս, կուգա՞ն:»

Ու քուրիկ Աննա կը պատասխանէր. «Արեւուն փոշին ու խոտին կանաչը կը տեսնեմ միայն, ոչ ուրիշ բան:»

«Ի՞նչ կը սպասես, իջի՛ր, կ'ըսեմ, պոռաց «Կապոյտ-Մօրուք, եթէ ոչ՝ ես վեր կ'ելլեմ, — Հիմա՛յ, հիմա՛յ կ'իջնեմ» պատասխանեց հէք կիներ, ու յետոյ կը պոռար. «Աննա՛, քուրիկ Աննա, կը տեսնե՞ս, կուգա՞ն:»

— Խոշոր փոշի մը կը տեսնեմ որ սա՛ կողմէն կուգայ, պատասխանեց քուրիկ Աննա:

— Եղբայրնե՞րս են արդեօք:

— Բաբէ՛, ո՛չ, քուրիկ. ոչխարներու հօտ մը կը տեսնեմ...:

— Պիտի իջնա՞ս թէ ոչ, կը պոռար «Կապոյտ-Մօրուք» կատաղութեամբ:

— Հիմա՛յ, հիմա՛յ կ'իջնամ, պատասխանեց նորէն թշուառ կիներ:

(*) Արեւու մեջ փոշիներ երեւալը:

Ու միեւնոյն ժամանակ կը պոռար. «Աննա՛, քուրի՛կ Աննա, կը տեսնե՞ս, կուգա՞ն:»

— Երկու ձիաւորներ կը տեսնամ որ մեր կողմը կուգան, բայց տակաւին շատ հեռու են:

— Օրհնեա՛լ է Աստուած, պոռաց, եղբայրներս են:

— Իրենց նշան կ'ընեմ որ կրցածնուն չափ շուտ գան, ըսաւ քուրիկ Աննա:

«Կապոյտ-Մօրուք» այս անգամ անա՛նկ ուժով պոռաց՝ որ բոլոր տունը թնդաց տեղէն: Խեղճ կիներ՝ մազերը թափած ու լալով վար իջաւ: — Այդ լացերը ստակ չեն ըներ, ըսաւ «Կապոյտ Մօրուք». պիտի մեռնիս:

Ասոր վրայ մէկ ձեռքով մազերէն բռնած, ու միւս ձեռքով դանակը բարձրացուցած՝ գլուխը պիտի կտրէր լմացներ: Խեղճ կիներ անոր կողմը դառնալով ու նուաղկոտ աչքերով նայելով անոր՝ աղաչեց որ քանի մը վայրկեան շնորհէ իրեն որ միտքն ամփոփէ: «Ո՛չ, ո՛չ, ըսաւ «Կապոյտ-Մօրուք», հոգիդ յանձնէ՛ Աստուծոյ...:» Ու թեւը բարձրացուց...: Այս պահուն դուռը անանկ ուժով մը զարկին որ «Կապոյտ-Մօրուք» կանգ առաւ: Դուռը բացուելով երկու ձիաւորներ ներս մտան և՛ թուրը ձեռքերնին՝ շիտակ «Կապոյտ-Մօրուք»ին վրայ վազեցին:

«Կապուկ-Մօրուք» ճանչցաւ որ իր կնոջ եղբայրներն են, երկուքն ալ զինուորական, ու կեանքն ազատելու համար ուզեց փախչիլ, բայց երկու եղբայրները ետեւէն իյնալով՝ տան

գուռը չհասած՝ բռնեցին զինքը ու իրենց
թուրերը մարմնոյն մէջ մխելով անշունչ փռե-
ցին գետին :

Խեղճ կինը իր ամուսնոյն պէս մեռած էր
գրէթէ և ոյժ չունէր ոտք ելլելով իր եղբայր-
ներն համբուրելու :

Ու այնպէս պատահեցաւ որ «Կապոյտ Մօ-
րուք» ժառանգորդ չունենալով՝ կինը անոր
բոլոր ինչքերուն տէր եղաւ : Անոնց մէկ մասը
գործածեց իր պզտիկ քոյրը Աննան ամուսնա-
ցնելու ազնուական երիտասարդի մը հետ՝ որ
երկար ժամանակէ ի վեր կը սիրէր զայն . մէկ
ուրիշ մաս մ'ալ գործածեց իր երկու եղբայր-
ներուն հարիւրապետի պաշտօն առնելու . ինքն
ալ՝ մնացածով՝ կարգուեցաւ խիստ շնորհքով
մէկու մը հետ՝ որ «Կապոյտ Մօրուք» ին հետ
անցուցած զէջ ժամանակը բոլորովին մոռցնել
տուաւ :

ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ ՆԱԶՈՂ ԳԵՂՈՒՂԻՆ

LA BELLE AU BOIS DORMANT

Ատենօք թագաւոր ու թագուհի մը կար .
ասոնց սրտին մեծ ցաւ էր որ զաւակ չունէին :
Ամէն հանքաջուրերը գացին . ուխտագնացու-
թիւն , աղօթք , ամէն բան եղաւ , այլ սակայն
ո՛չ մէկ բան օգուտ ունեցաւ : Վերջապէս օրին
մէկը թագուհին յղի մնաց ու աղջիկ զաւակ մը
ծնաւ : Փառաւոր կնունք մը եղաւ . նորատի
իշխանուհիին կնքամայր տրուեցան երկրին
մէջ գտնուած բոլոր պարիկները . եօթը հատ
գտնուեցաւ որպէս զի անոնցմէ ամէն մէկը
անոր ձիրք մը՝ շնորհք մը պարգեւէ , ինչ-
պէս պարիկներսւ սովորութիւնն էր այն ժա-
մանակները , ու այդ կերպով իշխանուհին
ամէն երեւակայելի կատարելութիւնները ու-
նենայ իր վրայ :

Կնունքի արարողութենէն ետք բոլոր հան-
դիսականները թագաւորին պալատը գացին՝
ուր պարիկներուն համար խնճոյք մը պատ-
րաստուած էր : Անոնց ամէն մէկուն առջեւ
փառաւոր սպաս մը դրուեցաւ ձոյլ ոսկի պատ-
եանով մը՝ որու մէջ զուտ ոսկիէ դգալ մը ,
դանակ մը ու պատառաքաղ մը կը գտնուէր՝
ազամանդներով ու սուտակներով զարդար-
ուած : Բայց , այն պահուն որ ամէն մէկը սե-
ղանին վրայ իր տեղը կը նստէր , պառաւ վհուկ
մը յանկարծ ներս մտաւ : Ան հրաւիրուած չէր ,

վասն զի յիսուն տարիէն աւելի էր որ աշտա-
րակէ մը դուրս չէր ելած, ու այնպէս կը կար-
ծուէր թէ մեռած կամ դիւթուած ըլլար: Թա-
գաւորը հրամայեց որ սպաս մը դնեն անոր
առջեւ, այլ ի՞նչպէս ուրիշներուն նման միա-
ձոյլ ոսկիէ աման մը պիտի տրուէր անոր,
քանի որ եօթը աման միայն պատրաստուած էր
հրաւիրուած եօթ պարիկներուն համար: Պա-
ռաւը այնպէս կարծեց որ կ'արհամարհէին
զինքը, ու բերնին տակէն սպառնալիքներ
մըմռաց: Իր քով նստող նորատի պարիկը
լսեց անոր սպառնալիքները, և վախնալով որ
չըլլայ թէ չարաշուք ձիրքով մը օժտէ իշխա-
նունին, սեղանէն ելլելուն պէս՝ գնաց վա-
րագոյրին ետեւը՝ պահուըտեցաւ, որպէս զի
վերջին խօսողն ինք ըլլայ ու կարենայ հնար
եղածին չափ առջեւն առնել պառաւին ընե-
լիք չարիքին:

Նոյն միջոցին, պարիկները սկսան իրենց
շնորհները պարգեւել իշխանունիին: Անոնց
մէջէն ամենէն երիտասարդը աշխարհի ամենէն
աղուոր աղջիկը ըլլալու ձիրքը շնորհեց անոր.
յաջորդը՝ սքանչելի հանճար մը. երրորդը՝ ան-
նման շնորհ մը իր ամէն բաներուն մէջ.
չորրորդը՝ հիանալի կերպով պարելու ձիրք,
հինգերորդը՝ սոխակի զմայլելի ձայն, վեցե-
րորդը՝ ամէն տեսակ նուագարաններ հնչե-
ցնելու ամենամեծ կարողութիւնը: Կարգը
եկաւ պառաւ պարիկին. անիկա գլուխը ճօճելով
աւելի սրտնեղութենէ քան թէ ծերութենէ,

ըսաւ որ իշխանունին օր մը իլով ձեռքը պիտի
վիրաւորէր ու անկէ պիտի մեռնէր:

Բոլոր ընկերութիւնը դողաց այս գէշ գու-
շակութիւնը լսելով. չլացող չմնաց: Այս մի-
ջոցին նորատի պարիկը՝ վարագոյրին ետեւէն
դուրս ելլելով՝ բարձր ձայնով սա՛ խօսքերն
ըսաւ. « Թագաւոր ու թագունի՛, հոգ մի՛ ընէք
ամենեւին, աղջիկնիդ չպիտի մեռնի. իրաւ է
թէ բաւական զօրութիւն չունի՛մ իմ երէցիս
ըրածը բոլորովին աւրելու, այլ ձեզի կ'ըսեմ
թէ իշխանունին իր ձեռքը պիտի վիրաւորէ
իլով, բայց մեռնելու տեղ խորունկ քունի մը
մէջ պիտի մտնէ՝ որ պիտի տեւէ հարիւր տարի.
հարիւր տարի ետք, թագաւորի մը տղան
պիտի երթայ արթնցնէ զինք: »

Թագաւորը՝ պառաւին սպառնացած դժ-
բախտութենէն իր նորածին աղջիկը գերծ պա-
հելու համար, հրովարտակ մը հանեց՝ որ իլով
մանելը կ'արգիլէր ամենուն. ո՛վ որ իլ մը
պահէր իր տունը՝ մահով պիտի պատժուէր:

Տասնըհինգ-տասնըվեց տարի անցած էր,
թագաւորն ու թագունին, օր մը, իրենց զօ-
սական տուններէն մէկը գացած ըլլալով՝ պատա-
հեցաւ որ նորահաս իշխանունին դեռակին մէջ
վազվռտելով ու սենեակէ սենեակ երթալով,
աշտարակի մը ծայրը ձեղնայարկի պզտիկ
մէկ բնակարանը մտաւ, ուր պառաւ մը իր
րօքը (corner) կը մանէր: Այս պառաւը իլով
մանելու մասին թագաւորին դրած արգելքէն
տեղեկութիւն չունէր ամենեւին: « Ի՞նչ կ'ը-

նես հող, մեծ մայրիկ, հարցուց իշխանուհին,
— Կը մանեմ, աղջիկս, պատասխանեց պառաւը
որ զայն չէր ճանչնար: — Ո՛հ, այդ ո՛րքան գե-
ղեցիկ բան է, կրկնեց իշխանուհին, ի՞նչպէս
կ'ընես. ինծի առ'ւր նայիմ, ես ալ կ'ընամ
ընել:»

Իլը ձեռքը առնելուն պէս՝ որովհետեւ
առանց խորհելու շարժող և վառվռուն աղջիկ
մ'էր, և առկէ զատ՝ պարիկներու վճիռը այդ-
պէս կը տնօրինէր, ձեռքը վիրաւորեց ու
նուաղած գետին ինկաւ:

Պառաւը շուարած՝ «Օգնութի՛ւն» պոռաց:
Ամէն կողմէ վազեցին եկան, իշխանուհիին
երեսին շուր սրակեցին, հագուստները թուլ-
ցուցին, ձեռքերուն շա՛փ շափ զարկին, ոգիով
մը անոր քունքերը շփեցին, բայց օգուտ չու-
նեցաւ, իշխանուհին չէր արթննար:

Թագաւորը՝ որ աղմուկը լսելով վեր ելած
էր, յիշեց պարիկներուն գուշակութիւնը, ու
խորհելով թէ ճար չկար, այս բանը օր մը
պիտի պատահէր անշուշտ, (քանի որ պարիկ-
ներն այդպէս ըսած էին,) պալատին ամենէն
գեղեցիկ յարկաբաժինին մէջ ոսկիով ու ար-
ծաթով բանուած մահիճի մը մէջ դնել տուաւ
իշխանուհին: Անիկա պառկած տեղը ա՛յնքան
գեղեցիկ կ'երեւար որ կարծես հրեշտակ մ'ըլ-
լար: Նուաղած ըլլալուն պատճառով՝ կենդանի
գոյնը աւրուած չէր ամենեւին, այտերը վար-
դանման կարմիր էին. իսկ շրթունքները կար-
ծես բուստէ եղած ըլլային. աչքերը միայն

գոց էին. սակայն կամաց կամաց կ'առնէր
շունչը, որմէ կը տեսնուէր թէ չէր մեռած:

Թագաւորը հրամայեց որ թողուն զինքը
իր հանգիստ քունին մէջ, մինչեւ արթննա-
լու ժամը հասնէր: Այն բարի պարիկը որ աղ-
ջրկան կեանքը ազատած էր հարիւր տարի
քնանալու դատապարտելով, այս արկածը պա-
տահած ժամանակ տասներկու հազար մղոն
հեռու Մաթաքէնի թագաւորութեան մէջ կը
գտնուէր. այլ շուտով լուր առաւ թգուկի մը
միջոցաւ որ իր եօթը մղոննոց կօշիկները հա-
գած էր, այսինքն այնպիսի կօշիկներ՝ որոնց
օգնութեամբ ահագին քայլով մը եօթը մղոն
տեղ կը կտրէր: Պարիկը անմիջապէս ճամբայ
ելաւ, ու վիշապներէ քաշուած հրեղէն կառք մը
հեծնելով ժամուան մը մէջ եկաւ հասաւ: Թա-
գաւորը ձեռքը երկնցնելով օգնեց անոր կառ-
քէն իջնելուն: Պարիկը եղածներուն հաւնեցաւ,
այլ որովհետեւ մեծ նախատեսութեամբ մը
օժտուած էր, խորհեցաւ որ իշխանուհին ար-
թնցած պահուն պիտի շուարէր մնար այդ
մեծ դղեակին մէջ ինքզինքը առանձին տես-
նելով, ու ահա թէ ի՞նչ ըրաւ: Թագաւոր ու թա-
գունիէն զատ ամէնուն դպցուց իր մոգա-
կան զաւազանը. տնտեսուհի, պատուակալ
օրիորդ, սենեկապանուհի, սեպուհ, սպայ,
սեղանապետ, խոհակեր, խոհակերի մանչ, պա-
հապան, մանկլաւիկ, եւայլն: Գաւազանը դըպ-
ցուց նաեւ ախոռներու մէջ գտնուած բոլոր
ձիերուն, ձիապաններուն, պահապան շունե-

րուն ու իշխանուհիին պղտիկ շնիկին որ անկողնին մէջ մօրը քով պառկած էր : Մոգական գաւազանի ազդեցութեան տակ, ատոնք ամէնքը քուն մտան և իրենց տիրուհիին հետ միեւնոյն ժամանակ պիտի արթննային, որպէս զի պատրաստ ըլլան անոր ծառայելու, երբ պէտք ունենար : Կրակին վրայ գտնուած շամփուրներն անգամ կաքաւներով ու փասեաններով լեցուն՝ նոյնպէս քուն մտան. կրակն իսկ քուն մտաւ. ու այս ամէնը վայրկեանի մը մէջ կատարուեցաւ, վասն զի պարիկները այսպէս շուտ գործ կը տեսնէին :

Այն ատեն թագաւորն ու թագուհին իրենց սիրասուն աղջիկը համբուրելէ ետք, որ միշտ քունի մէջ կը գտնուէր, դղեակէն ելան ու հրաման հանեցին որ մէկը չմօտենայ : Այդ հրամանին պէտք չկար, քանզի քառորդ ժամու մէջ, դարաստանին շուրջը այնչափ մեծ ու պղտիկ ծառեր, մօրենիներ ու իրարու մէջ շաղապատուած մացառներ մէջտեղ ելան յանկարծ. ո՛չ մարդ, ո՛չ անասուն կարելի բան չէր որ մէջէն անցնէին, այնպէս որ դղեակի աշտարակներուն վերի մասը կը տեսնուէր միայն, այն ալ խիստ հեռուներէն : Տարակոյս չկար որ պարիկը նորէն ճարպիկ խաղ մը խաղացած էր, որպէս զի իշխանուհին իր երկարատեւ քունի միջոցին հետաքրքիրներէ վախ չունեցայ :

Հարիւր տարի վերջ, այն ժամանակի թագաւորին տղան՝ որ ննջող իշխանուհիէն տար-

բեր ընտանիքի մը կը պատկանէր, այդ կողմերը որսի ելած ըլլալով՝ հարցուց թէ ի՞նչ էին թանձրախիտ մեծ անտառի մը վերեւը տեսնուած այն աշտարակները : Ամէն մէկը իր լսածը կրկնեց. ոմանք կ'ըսէին թէ հին դղեակ մ'էր այն՝ ուր ոգիներ կը յաճախէին, ուրիշներ՝ թէ երկրին վնակները հոն իրենց գիշերային ժողովը կը կազմէին : Ամենէն աւելի տարածուած կարծիքը այն էր թէ դեւ (*) մը կը բնակէր հոն, ուր բռնած բոլոր տղաքը կը տանէր հանգիստ մը լափելու համար, վասն զի ինք միայն իշխանութիւն ունէր այդ անտառին մէջէն անցնելու, հետեւապէս ոչ մէկը պիտի կրնար գալ իր ետեւէն :

Իշխանը չէր գիտեր թէ այդ զրոյցներէն որո՞ւն պէտք էր հաւատ ընծայել, երբ ծեր գիւղացի մը այսպէս խօսեցաւ անոր. «Տէ՛ր իշխան, յիսուն տարիէ աւելի կայ, լսած եմ հօրմէս թէ այդ դղեակին մէջ սքանչելի գեղեցկութեամբ աղջիկ մը կայ՝ որու նմանը չէ տեսնուած. այդ աղջիկը հարիւր տարի քունի մը մէջ պիտի գտնուէր հոն, ու թագաւորի մը տղան պիտի արթնցնէր զինքը և իրեն կնուութեան առնէր : »

(*) Մանկական վեպերու անկուտ հսկայ մը՝ պզտիկ տղաները ուսող : Հայ ժողովուրդը Տհ/ անունը կուտայ անոր, որ յայնչապէս Դեւ բառի աղաւաղումն է. անկուտ ուսողի մը համար, նոյն իսկ «Տեկի պէս կ'ուսէ» կ'ըսեն Մեր Ֆրանսահայ Բառարանի մէջ չենք մոռցած *ogre*ի առջեւ նշանակել այդ ժողովրդական բառը որ իր տեղն ունի : Ծ. Թ.

Այս խօսքերէն խանդավառեցաւ երիտա-
սարդ իշխանը, ու միտքը դրաւ վախճան տալ
այսպիսի սիրուն արկածի մը, և սէրէ ու
փառքէ մղուած՝ որոշեց առանց ժամանակ կոր-
սընցնելու երթալ հասկնալ թէ ի՞նչ էր բանը:
Հազիւ թէ յառաջացած էր գէպի անտառը՝
ահա այդ բոլոր ահագին ծառերը, այդ մորե-
նիններն ու այդ մացառները ճամբայ բացին որ
իրենց մէջէն անցնի: Քալելով գէպի գլեակ,
որ մեծ ծառուղիի մը ծայրը կը տեսնուէր,
մտաւ ներս ու զարմացաւ տեսնելով որ իր
մարդիկներէն ոչ մէկը չէր կրցած ընկերանալ
իրեն, վասն զի ինք անցնելովն պէս ծա-
ռերը գոցուեր էին ետեւէն: Ինք առանձին
ճամբան շարունակեց սակայն. երիտասարդ
ու սիրահար իշխան մը միշտ կտրիճ կ'ըլլայ:
Ընդարձակ նախագաւիթ մը մտաւ ուր տեսածը
մարդուս սարսափ պատճառող բան մ'էր: Սոս-
կալի լռութիւն մը կը տիրէր, մահուան պատ-
կերը ամէն կողմ կը տարածուէր. ամէն կողմ
մարդերու ու կենդանիներու փռուած երկըն-
ցած մարմիններ կը տեսնուէին, որոնց ոչ մին
կենդանութիւն չէր ցուցներ: Սակայն դռնա-
պաններու պակած քիթերէն ու կարմրագոյն
գէմքերէն հասկցաւ որ չէ թէ մեռած՝ այլ քունի
մէջ էին և իրենց ըմպանակներէն՝ ուր տա-
կաւին գինիի քանի մը կաթիլներ կ'երեւա-
յին, կը յայտնուէր որ խմած ատեննին քնա-
ցեր էին:

Մարմար յատակուած մեծ բակէ մը կ'անցնի,

վեր կ'ելլէ սանդուղէն, պահակներու սենեակը
կը մտնէ՝ որոնք հրացանը ուսերնին կարգաւ
շարուած էին բոլոր ուժով խորդալով: Շատ
մը սենեակներէ կ'անցնի՝ որոնք լեցուն էին
պալատականներով ու տիկիներով, ամէնքն
ալ քնացած, ոմանք ոտքի վրայ, ոմանք նըս-
տած: Ամէն կողմէ համակ ոսկեզօծ սենեակ
մը մտան ու անկողնի մը վրայ որու վարա-
գոյրները բաց էին, ամենագեղեցիկ տեսարան
մը աչքին զարկաւ՝ որուն նմանը տեսնուած
չէ երբէք. տասնըհինգ-տասնըվեց տարեկան
իշխանուհի մը որու փողփողուն պայծառու-
թիւնը լուսաշող երկնային երեւոյթ մ'ունէր:
Հիացած՝ մօտեցաւ դողդալով և ծունր դրաւ
անոր քով:

Այդ պահուն, որովհետեւ հմայքին վախճանն
հասած էր, արթնցաւ իշխանուհին, ու անոյշ
նայուածքով մը՝ զոր առաջին տեսութիւն մը
կարծես ներելի չպիտի ըներ. «Դո՛ւք էք,
իշխան, ըսաւ. երկա՛ր սպասեցի ձեզի:» Իշ-
խանը հոգեզմայլ սիրտնքի մէջ թէ՛ այս խօս-
քերէն ու թէ՛ անոնց ըսուելու ձեւէն, չէր
գիտեր ի՞նչպէս յայտնել իր խնդութիւնը ու
երախտագէտ զգացմունքը. հաւաստեց անոր
թէ իր անձէն իսկ աւելի կը սիրէր զինքը:
Անկապ էին իր խօսքերը ու անկապ ըլլալուն
համար աւելի հաճոյ անցան. անոնց մէջ քիչ
ճարտասանութիւն ու շատ խանդավառութիւն
կար: Իշխանուհիէն աւելի շփոթած էր, և
այդպէս ըլլալը զարմանալի չէր բնաւ. իշխա-

նունին աւելի շատ ժամանակ ունեցած էր իր ըսելիք խօսքերուն վրայ մտածելու, քանզի անանկ կ'երեւայ (պատմութիւնը սակայն բան մը չ'ըսեր այս մասին) որ բարեսիրտ պարիկը իր երկարատեւ քունի միջոցին ախորժելի երազներու հաճոյքը հայթայթած էր անոր : Վերջապէս, չորս ժամէ հետէ կը խօսէին անոնք, ու տակաւին իրենց ըսելիքներուն կէսը չէին ըսած :

Մինչ այս մինչ այն, բոլոր պալատը արթնցած էր իշխանունիին հետ. ամէնքն ալ իրենց պաշտօնը կատարելու հոգը ունէին, և որովհետեւ սիրահարական վիճակի մէջ չէին գտնուեր՝ սաստիկ կը նեղուէին նօթութենէ : պատուազիր տիկինը ինքն ալ այդ բուն պէտքի մէջ համբերութիւնը հատած՝ բարձրաձայն ըսաւ իշխանունիին թէ կերակուրը սեղանին վրայ պատրաստ կը սպասէ : Իշխանը օգնեց իշխանունիին որ ելլէ անկողնէն, քանզի փառաւոր հագուած պատրաստ վիճակի մէջ կը գտնուէր, այլ չըսաւ ամենեւին թէ հագուստները հինօրեայ ձեւ ունէին, թէպէտ ատոր հակառակ նա կը փայլէր միշտ ամենամեծ գեղեցկութեամբ :

Հայելազարդ սրահ մը երթալով ընթերցին հոն. սպասարկողները իշխանունիին պաշտօնեաներն էին : Զուլթակներն ու սրինգները հին կտորներ նուագեցին, որոնք թէպէտ վաղնջական՝ այլ գեղեցիկ էին միշտ, հարիւր տարիէ հետէ նուագուելէ դադրած ըլլալով

հանդերձ : Ընթրիքէն ետք դրան աւագերէցը զղեւորի մատուռին մէջ պսակեց զանոնք, ու պատուակալ տիկինը վարագոյրները քաշեց անոնց վրայէն : Քիչ ժամանակ քնացաւ — իշխանունիին մեծ պէտք մը չէր զգար քունի — և իշխանը առտուն կանուխ բաժնուեցաւ անորմէ քաղաք դառնալու համար, ուր իր հայրը անշուշտ մտահոգ պէտք էր ըլլար իրեն համար :

Իշխանը ըսաւ հօրը թէ որսորդութեան միջոցին անտառին մէջ կորսուելով ածխագործի մը խրճիթին մէջ գիշերն անցուցեր էր, ուր ուտելու համար սեւ հաց ու պանիր տըրուած էր իրեն : Թագաւոր-հայրը՝ որ պարզ մէկն էր, հաւտաց խօսքին, այլ իր մայրը չհաւտաց բնաւ, ու տեսնելով որ գրէթէ ամէն օր որսի կ'երթար ու երկու-երեք գիշեր դուրսը պառկելուն համար միշտ պատրուակ մը կը գտնէր, բնաւ տարակոյս չունեցաւ թէ բանին մէջ տարփանքի խնդիր մը պէտք էր ըլլար : Իշխանը ամբողջ երկու տարիէ աւելի անցուց իշխանունիին հետ, երկու գաւակի տէր եղաւ, որոնցմէ առաջինը որ աղջիկ մ'էր, Արեալոյս կոչուեցաւ, ու երկրորդը մանչ որ կոչուեցաւ Աւփի, վասն զի քոյրէն ալ աւելի գեղեցիկ կ'երեւար : Թագունին իր տղուն բերնէն բան առնելու համար շատ անգամ ըսաւ անոր թէ աշխարհի մէջ մարդս միշտ գոհ ըլլալ պէտք է, բայց իշխանը չհամարձակեցաւ իր գաղտնիքը հաղորդել անոր. թէպէտ կը սիրէր

իր մայրը, այլ կը վախնար անորմէ, վասն զի դեւի ցեղէ էր, ու թագաւորը անոր մեծ հաւրստութեանը պատճառաւ կարգուեր էր հետը: Արքունիքին մէջ կը փսփսային անգամ որ դեւի հակամիտութիւններ ունէր ու պզտիկ մանուկներ տեսած ատեն, անոնց վրայ չիյնալու համար մեծ դժուարութեամբ կը զսպէր ինքզինք, այս պատճառաւ չէր ուզեր բան մը յայտնել անոր:

Սակայն երկու տարի ետք, թագաւորը մեռնելուն՝ ինքզինք տէր և իշխան տեսնելով՝ հրապարակաւ յայտարարեց իր ամուսնութիւնը, ու մեծ հանդիսութեամբ գնաց թագունին դղեակէն առաւ բերաւ, որուն փառաւոր ընդունելութիւն մ'եղաւ բոլոր պալատականներուն հետ մայրաքաղաք մտած ատեն:

Ժամանակ մը ետք, թագաւորը իրեն դրացի Գանդալպուդ կայսեր դէմ պատերազմի ելած ըլլալով՝ տէրութեան խնամակալութիւնը իր թագունի-մօրը թողուց՝ ջերմապէս յանձնարարելով իր կինն ու զաւակները. ինքը բոլոր ամառ պատերազմի մէջ պիտի գտնուէր: Թագաւորը երթալուն պէս, մայր-թագունին իր հարսը ու անոր զաւակները գիւղական տուն մը զրկեց անտառներուն մէջ, որպէս զի իր սոսկալի ցանկութեանը աւելի դիւրաւ գոհացում տայ: Քանի մ'օր ետք ինքն ալ գնաց հոն, ու իրիկուն մը ըսաւ իր սեղանապետին. «Վաղը առտու ճաշիս պզտիկ Արշալոյսը կ'ուզեմ ուտել: — Ո՛հ, ի՞նչ կ'ըսէք, տիկին, ըսաւ սեղանապետը: — Կ'ուզե՞մ, կը լսե՞ս, ըսաւ

Թագունին (ու մանկական միս ուտելու ցանկութիւն ունեցող դեւի մը ձեւով խօսեցաւ): Ռօպերդեան ընտիր թացանով (սալցա) կ'ուզեմ ուտել, կը լսե՞ս:»

Խեղճ մարդը տեսնելով որ դեւը կատակի չէր դար, իր խոշոր դանակը առնելով պզտիկ Արշալոյսին սենեակը ելաւ որ չորս տարեկան էր այն ժամանակ: Պզտիկ Արշալոյս պոռալով ցատկելով անոր վրին փաթթուեցաւ ու հարցուց թէ շաքար բերա՞ծ էր իրեն: Սեղանապետին լացը եկաւ, դանակը ինկաւ ձեռքէն ու վար իջնալով գնաց գառնուկ մը մորթեց ու այնչափ ընտիր թացան մը շինեց՝ որ թագունին ըսաւ թէ ասանկ համով բան կերած չէր երբէք: Սեղանապետը պզտիկ Արշալոյսը առնելով իր կնոջ տարած էր, որպէս զի վարը պահէ զանի:

Ութ օր ետք, այդ չար թագունին ըսաւ սեղանապետին. «Ընթրիքիս կ'ուզեմ պզտիկ Արփին ուտել:» Սեղանապետը պատասխան չտուաւ, միտքը դրաւ որ այս անգամ ալ խաբէ թագունին: Գնաց գտաւ պզտիկ Արփին որ՝ ձեռքը թուր մը՝ խոշոր կապիկի մը հետ սրախաղի կը վարժուէր, թէպէտ երեք տարեկան էր միայն, և իր կնոջը տարաւ՝ որ նոյնպէս պահեց զայն պզտիկ Արշալոյսին հետ, ու պզտիկ Արփին տեղ խիստ փափուկ ուլ մը եփեց, զոր դեւունին նոյնպէս մեծ ախորժակով կերաւ լափեց:

Մինչեւ այդ կէտը գործը յաջող գացեր էր,

այլ այդ չար թագուհին ելաւ օր մը ըսաւ սեղանապետին . «Կ'ուզեմ միեւնոյն թացանով թագուհին ալ ուտել, ինչպէս կերայ իր զաւակները : » Այս անգամ սեղանապետը յոյսը կտրեց թէ ինչպէս պիտի կրնայ խաբել անգգամ թագուհին՝ որուն հարսը քսան տարեկանը անցած էր՝ առանց հաշուելու քնացած հարիւր տարիները . անոր կաշին թէպէտ ձերմակ և աղուոր՝ կարծրեկ պէտք էր ըլլար . ուստի պալատի անասուններուն մէջ ինչպէս անոր չափ կարծր որս մը պիտի գտնէր : Իր կեանքը ազատելու համար որոշեց թագուհին մորթել . այս մտքով անոր սենեակը գնաց՝ մէկ-երկու շրջելով այդ գէշ բանը ընելու համար : Բարեկութենէն ինքզինքը կ'ուտէր, դաշոյնը ձեռքը՝ մտաւ դեռատի թագուհիին սենեակը . չուզեց զանկա յանկարծակիի բերել, ու մեծ յարգանքով հաղորդեց անոր մայր-թագուհիէն ստացած հրամանը : «Կատարէ՛ հրամանը,» ըսաւ խեղճ թագուհին վիզը երկնցնելով . կատարէ՛ քեզի տրուած հրամանը . իմ խեղճ զաւակներու քով կ'երթամ, զորոնք ա՛յնչափ կը սիրէի : » Իր քովէն առնուած օրէն մեռած կը կարծէր զանոնք :

— Ո՛հ, ո՛հ, տիկին, ըսաւ խեղճ սեղանապետը, սիրտը շարժած, չպիտի մեռնիք, ու ձեր զաւակներն իսկ պիտի տեսնէք՝ զորոնք տունս պահած եմ . այս անգամ ալ պիտի խաբեմ այդ չար կիւնը, ձեր տեղը մատաղ եղնիկ մը հրամցնելով անոր : » Այս ըսելով իր սենեակը տա-

րաւ, ու ազատ թողլով որ գրկէ իր զաւակներն ու լայ անոնց հետ, գնաց եղնիկը պատրաստեց ու հանեց զայն դեւ թագուհիին առջեւ՝ որ մեծ ախորժակով կերաւ որպէս թէ իր հարսն ըլլար : Այս ըրած գէշ զործէն խիստ գոհ մնացած էր, ու կը պատրաստուէր արքային դարձած ատեն ըսել անոր որ կատղած զայլեր բզբտած էին թագուհին ու անոր երկու զաւակները :

Իրիկուն մը որ դեւ թագուհին ըստ սովորականի բակերու և վայրագաւիթներու մէջ կը դեգերէր, թարմ միսի մը հոտն առնելու համար, վարի սրահէն պզտիկ Արփիին ձայնն առաւ, վասն զի մայրը կը ծեծէր զայն չարութիւն ըրած ըլլալուն համար . նոյնպէս պզտիկ Արշալոյսին ձայնը լսեց որ եղբօրը համար ներում կը խնդրէր մօրմէն : Դեւ-թագուհին իր հարսին ու անոր զաւակներուն ձայնը ճանչցաւ, ու խաբուելուն համար սաստիկ բարկացած՝ յաջորդ առտու սարսափելի ձայնով մը որ ամէնքը դող հանեց, հրամայեց որ բակին մէջտեղը մեծ կարաս մը բերեն, որուն մէջ լեցուց զորտեր, իժեր, մեծ ու պզտիկ օձեր . այդ կարասին մէջ պիտի նետէր թագուհին ու անոր զաւակները, սեղանապետը, անոր կիւնը ու աղախինը, ու հրաման ըրաւ որ ձեռքերնին ետեւնին կապուած բերեն հոն :

Եկած էին արդէն ու դահիճները կը պատրաստուէին զանոնք ամէնքը կարասին մէջ նետել, մէյ մ'ալ յանկարծ թագաւորը՝ որ չէր

սպասուներ բնաւ, իր ձիուն վրայ հեծած՝ եկաւ
բակը մտաւ: Սուրհանդակով եկած էր ու՛ զար-
մացած՝ հարցուց թէ ի՞նչ կը նշանակէր այդ
սոսկալի տեսարանը: Ոչ մէկը կը համարձա-
կէր բանն իմացնել անոր, և ահա դեւ-թա-
գուհին, տեսածէն սաստիկ բարկացած՝ գլխի-
վայր նետուեցաւ կարասին մէջ՝ ուր գտնուած
զարշելի կենդանիները լափեցին զինքը իս-
կոյն: Թագաւորը ցաւ զգաց, քանզի վերջապէս
իր մայրն էր, այլ շուտ մխիթարուեցաւ իր
աղուոր կիսն ու զաւակները տեսնելով:

ԿՕՇԿԱԻՈՐ ՓԻՍԻԿԸ

LE CHAT BOTTE

Ջաղացական մը երեք զաւակ ունէր, որոնց
իբր միակ հարստութիւն թողուց իր ջաղացքը,
էշը եւ կատուն: Շուտով բաժինքը եղաւ մէ-
ջերնին. այլ ո՛չ նոտար կանչուեցաւ և ո՛չ հան-
րային դատախազ՝ որոնք բոլոր այդ խեղճ ժա-
ռանգութիւնը իրենք պիտի ուտէին լմնցնէին:
Անդրանիկին բաժին ինկաւ ջաղացքը, երկ-
րորդին՝ էշը, ու ամենէն պղտիկին՝ ջաղացքին
կատուն:

Այս վերջինը չէր կրնար մխիթարուիլ
այսպիսի խեղճ բաժին մ'իրեն իյնալուն. « Եղ-
բայրներս, կ'ըսէր, իրարու միացած՝ պիտի կըր-
նան իրենց ապրուստը շնորհքով հոգալ. իսկ
ես՝ երբ կատուս ուտեմ ու իր մորթէն ձեռնա-
մուշտակ մը շինեմ, ա՛լ բան մը պիտի չմնայ
ձեռքս, անօթութենէ պիտի մեռնիմ: »

Կատուն լսեց այս խօսքերը, և բան մը
յայտնի չընելով՝ լուրջ կերպարանքով մ'ըսաւ
անոր. « Հոգ մի՛ ըներ, տէր իմ, դուն ինծի
տոպրակ մը ճարէ՛ ու զոյգ մը կօշիկ շինել
տո՛ւր որ մացառներու մէջ երթամ, ու պիտի
տեսնես թէ քեզի ինկած բաժինէն գանգատե-
լու պատճառ չպիտի ունենաս: Թէպէտ կա-
տուին տէրը մեծ հաւատ մը չընծայեց այս
խօսքերուն, այլ սակայն իր թշուառութեան

մէջ անորմէ օգնութիւն գտնելէ յոյսը չկըտ-
րեց, վասն զի տեսած էր անոր ճարպիկու-
թիւնները՝ մեծ ու պզտիկ մուկեր բռնելու,
թէ՛ ոտքերէն գլխիվայր կախուելով և թէ՛ մե-
ռած ձեւանալու համար ալիւրի մէջ պահուը-
տելով՝ Լաֆօնթէնի պատմած կատուին նման:

Երբ կատուին ուզածը եղաւ, շնորհքով մը
հագաւ կօշիկները, ու տոպրակը կռնակը առ-
նելով՝ առջեւի թաթերովը լարերը բռնեց ու
գնաց ճագարնոց մը գտաւ, ուր շատ մը ճա-
գարներ կային: Տոպրակին մէջ դրաւ թեփ ու
ու կաթնրեկ ըսուած տունկէն՝ զոր գիւղերու
մէջ ճագարներու իբր կեր կը գործածեն ու
մեռածի նման տարածուելով սպասեց որ մա-
տաղ ճագար մը — աշխարհի վարպետութիւն-
ներէն անտեղեակ — գայ տոպրակին մէջ մտնէ
մէջի դրուածը ուտելու համար:

Հազիւ պառկեր էր, ուզածը եղաւ: պըզ-
տիկ անխորհուրդ ճագար մը տոպրակը մտաւ,
ու մեր վարպետ կատուն շուտով մը լարերը
քաշելով բռնեց զայն ու մեռցուց անխնայ:

Այս յաջողութենէն թեւերն ուռած՝ բռն-
ած ճագարն առաւ ու թագաւորին պալատը
երթալով՝ ուզեց որ անոր առջեւ հանեն զինք
ու թագաւորին գտնուած սրահը առաջնոր-
դուելով ներս մտաւ ուր մեծ խոնարհու-
թիւն մ'ընելով ըսաւ. «Ահաւասիկ, տէ՛ր ար-
քայ, ճագար մը զոր Քառապա մարքիզը (հա-
ճոյք զգաց այս անունը տալ իր տիրոջ) տուաւ
որ ձեզ ընծայեմ: — Ըսէ՛ տիրոջդ, պատաս-

խանեց թագաւորը, թէ շնորհակալութեամբ
կ'ընդունիմ իր նուէրը:»

Ուրիշ անգամ մը մեր վարպետ կատուն
գնաց ցորենի արտի մը մէջ պահուըտեցաւ՝
տոպրակը միշտ բաց բռնած, և քաշեց լա-
րերը, երբ երկու կաքաւներ մէջը մտեր
էին, ու այսպէս բռնեց երկուքն ալ: Գնաց
նորէն ճագարներուն նման՝ թագաւորին ընծա-
յեց զանոնք: Թագաւորը այս անգամ ալ հա-
ճութեամբ ընդունեց այդ երկու կաքաւները,
ու պարգեւ մ'ալ շնորհեց:

Երկու-երեք ամիս, կատուն շարունակեց
այսպէս իր տիրոջ բռնած որսերէն ատեն ատեն
տանիլ թագաւորին: Օր մը իմանալով որ թա-
գաւորը իր աղջկան հետ, որ աննման գեղեց-
կութիւն մ'ունէր, գետեզերքը պառոյտի պիտի
ելլէր, ըսաւ իր տիրոջ. «Եթէ ըսածս ընես,
բաղդդ շինուած է. գնա՛ լողանք մը ա՛ռ գե-
տին մէջ, այն տեղն՝ որ պիտի ցուցնեմ քեզի
ու մնացը ինծի թո՛ղ:»

Քառապա մարքիզը կատուին ըսածն ըրաւ
առանց զիտնալու թէ ի՞նչ բանի պիտի ծա-
ռայէր այդ ըրածը: Լուացուելու միջոցին թա-
գաւորը անկէ անցաւ ու կատուն բոլոր ու-
ժովը սկսաւ «Օգնութիւն, օգնութիւն, Քա-
ռապա մարքիզը կը խղդուի» պոռալ:

Երբ մարքիզը ջուրէն կը հանէին՝ կատուն
թագաւորին կառքին մօտենալով ըսաւ որ իր
տէրը լուացուած միջոցին գողեր եկեր անոր
հագուստները առեր տարեր էին, թէպէտ տէրս

«Հասէ՛ք» պոռացեր էր, բայց լսող չէր եղած: Վարպետորդի կատուն խոշոր քարի մը տակ պահեր էր իր տիրոջ լաթերը: Թագաւորը հանդերձատան պաշտօնեաներուն հրամայեց որ երթան իր ամենէն շքեղ հագուստներէն մէկը բերեն Քառապա մարքիզին՝ որուն մեծ մարդասիրութիւն ցուցուց, ու որովհետեւ բերուած հագուստները շատ կը վայելէին, (ինքը արդէն գեղեցիկ ու բարեձեւ երիտասարդ մ'էր), Թագաւորին աղջիկը հաւնեցաւ անոր, ու Քառապա մարքիզը հազիւ թէ յարգալից ու անուշիկ երկու-երեք նայուածք նետեց բամբիշին՝ ասիկա սիրահարեցաւ, խելքը թռցուց անոր վրայ:

Թագաւորը ուզեց որ Քառապա մարքիզը իր կառքը մտնէ ու մասնակցի պտոյտին: Կատուն խիստ ուրախ էր որ իր դիտաւորութիւնը սկսած էր յաջողութիւն գտնել: Առջեւէն քայլեց, ու մարգագետնի մը քաղոցքն ընող գիւղացիներու հանդիպելով՝ ըսաւ անոնց. «Ո՛վ բարեսիրտ հնձողներ, եթէ Թագաւորին չըսէք որ ձեր քաղած մարգագետինը Քառապա մարքիզինն է, աչքերնիդ բացէք, ձեր միսերը մանր պիտի ջարդեն:»

Եւ իրօք Թագաւորը հարցուց հնձողներուն թէ այդ մարգագետինը որո՞ւ կը վերաբերէր: «Քառապա մարքիզինն է», պատասխանեցին մէկ բերան, վասն զի կատուն ըրած սպառնալիքէն վախեցեր էին: «Աղուոր կալուած մը ունիս», ըսաւ Թագաւորը Քառապա մար-

քիզին: — Այո՛, մարգագետինը՝ որ կը տեսնէք, պատասխանեց մարքիզը, մեծ հասոյթ կը բերէ ամէն տարի:»

Մեր վարպետ կատուն որ միշտ առջեւէն կ'երթար, ցորեն հնձողներ տեսնելով ըսաւ անոնց. «Ո՛վ հնձողներ, եթէ չըսէք թէ բոլոր այս ցորենը Քառապա մարքիզինն է, բաներնիդ բռնած է. բացէ՛ք աչքերնիդ, ձեր միսերը մանր մանր պիտի ջարդեն անխնայ:» Թագաւորը որ պահիկէ մ'անցաւ անկէ, ուզեց հասկնալ թէ այդ տեսած բոլոր ցորենները որո՞ւնն էին:

-- Քառապա մարքիզինն են, պատասխանեցին հնձողները, ու Թագաւորը դարձեալ շատ ուրախ եղաւ: Կատուն՝ որ միշտ առջեւէն կ'երթար, որու որ հանդիպէր՝ նոյն բանը կ'ըսէր ամէն անգամ, ու Թագաւորը զամացած կը մնար թէ այդ Քառապա մարքիզը ո՞րքան ինչքեր ունի եղեր:

Վարպետ կատուն վերջապէս շքեղ դղեակ մը հասաւ, որուն տէրը դեւ մ'էր, դեւերուն ամենէն հարուստը, վասն զի Թագաւորին անցած բոլոր հողերը այդ դղեակին կը վերաբերէին: Կատուն նախ և առաջ հարցուց տեղեկացաւ թէ ո՞վ էր այդ դեւը, թէ ի՞նչ կ'ընէր, ու խնդրեց որ հետը տեսնուի անգամ մը, ըսելով թէ չէր ուզած դղեակին մօտէն անցնիլ՝ առանց անոր տիրոջ երթալ իր յարգանքը մատուցանելու:

Դեւը ընդունեց անիկա՝ դեւիմը վայելուչ

քաղաքավարութեամբ և ըսաւ որ նստի : « Ինծի այնպէս հաւատեցին , ըսաւ կատուն , թէ կարողութիւնն ունիս եղեր ամէն տեսակ կենդանիներու փոխուելուն , զոր օրինակ՝ կրնաս եղեր առիւծի , փիղի կերպարանք առնել :

— Այդ ճշմարիտ է , ըսաւ դելը և այդ բանը քեզի ապացուցանելու համար հիմայ աչքիդ առջեւ առիւծ պիտի ըլլամ :

« Կատուն այնքան զարհուրեցաւ առջեւը առիւծ մը տեսնելով՝ որ անմիջապէս վազեց տանիքն ելաւ , ինչ որ իրեն համար դժուարին ու վտանգաւոր բան մը եղաւ , հագած կօշիկներուն պատճառաւ , որոնք կշմինտրներու վրայ քալելու չէին յարմարեր բնաւ :

Պահ մը ետք , կատուն տեսնելով որ դելը իր առջի կերպարանքը գտեր էր , վար իջաւ ու խոստովանեցաւ թէ սաստիկ վախցեր էր : « Ինծի հաւատեցին նաեւ , ըսաւ , թէ եւ ես չեմ կրնար հաւատալ այդ բանին , թէ դուն ամենէն պզտիկ կենդանիներու ձեւն ալ առնելու կարողութիւն ունիս եղեր . օրինակի համար կրնաս մեծ ու պզտիկ մուկի փոխուիլ : Ինծի անանկ կ'երեւայ թէ կարելի բան չէ ատիկա :

— Կարելի բան չէ՞ , կ'ըսես , կրկնեց դելը . հիմա՛ կը տեսնես : » Ու միեւնոյն ատեն պզտիկ մուկի մը կերպարանք առաւ և սկսաւ հոս հոն վազել տախտակամածին վրայ : Կատուն զայն տեսնելուն պէս վրան ինչաւ ու կերաւ ալ :

Այս միջոցին թագաւորը՝ դելին շքեղ դըղեակը տեսնելով ուզեց ներս մտնել : Կատուն դուրսէն կառքին ձայնն առնելով՝ թագաւորին առջեւ վազեց ու ըսաւ . « Բարի եկաք , հագար բարի , Քառապա մարքիզին այս դղեակին մէջ : »

— Ի՞նչպէս , այս դղեակն ալ Քառապա մարքիզինն է , պոռաց թագաւորը : Այս ի՞նչ գեղեցիկ բակ է , ինչպէս նաև շուրջը գտնուող բոլոր շէնքերը , նե՛րս երթանք : »

Մարքիզը ձեռքը մատոյց իշխանուհիին , ու թագաւորին ետեւէն վեր ելլելով՝ մեծ սրահ մը մտան , ուր գտան փառաւոր նախնիներէ մը՝ զոր դելը իր բարեկամներուն համար պատրաստեր էր : Ասոնք եկեր էին այդ ճաշին , այլ թագաւորին հոն ըլլալն իմանալով չէին համարձակած ներս մտնել : Թագաւորը Քառապա մարքիզին ընտիր յատկութիւններուն վրայ զմայլած — ինչպէս աղջիկն ալ՝ որ սկսեր էր խելքը թոցնել անոր վրայ — ու տեսնելով անոր ունեցած մեծամեծ ինչքերը , հինգ-բաժակ կոնծելէ ետք , ըսաւ անոր . « Պարո՛ն մարքիզ , պատրաստ եմ զքեզ իմ փեսաս ընելու : » Մարքիզը մեծ խոնարհութիւններ ընելով՝ ընդունեց թագաւորին պատուաւոր առաջարկը , ու նոյն օրն իսկ կարգուեցաւ իշխանուհիին հետ : Կատուն մեծ ջոջ մը եղած՝ այլ եւս զուարճանալու համար միայն մուկերու ետեւէն կ'իյնար :

ՄՈՒՐՈՒՀԻ

ԿԱՄ ԱՊԱԿԵԱՅ ՊԶՏԻՎ ՀՈՂԱԹԱՓԸ

CENDRILLON

OU LA PETITE PANTOUFLE DE VERRE

Ատենօք աղնուատոհմ ջոջ մը կար որ երկրորդ անգամ ամուսնանալով առաւ կին մը ա՛յնչափ գոռոզ, ա՛յնչափ ամբարտաւան, որ նմանը չէր տեսնուած: Ասիկա երկու աղջիկ ունէր միեւնոյն բնութեան տէր, որոնք ամէն կերպով իրենց մօր կը նմանէին: Ամուսինն աղջիկ մ'ունէր՝ աննման հեղութեամբ ու բարութեամբ. իր մօրը կը նմանէր՝ որ աշխարհի ամենէն բարի արարածն էր:

Հարսնիքը կատարուելուն պէս, մօրուն (խորթ մայրը) իր գէշ բնութիւնը ցոյց տուաւ. չէր հանդուրժեր այդ աղջկան ընտիր յատկութիւններուն՝ որոնց պատճառաւ իր աղջիկները աւելի ատելի կը դառնային: Տան ամենէն ստորին գործերը անոր վրայ թողուց. ան կը մաքրէր սեղանի սպասները ու սանդուղի աստիճանները, ան կը շփէր տիկնոջ և անոր աղջիկներուն խուցերը: Տան վերի կողմը՝ ձեղնայարկի մը մէջ կը պառկէր յարդէ անպիտան անկողնի մը վրայ, մինչդեռ իր խորթ քոյրերը հանգիստ սենեակներու մէջ վերջին նորածնութեան համեմատ անկողիններ ունէին, ու մեծ հայելիներ՝ ուր նայողին ոտքէն մին-

չեւ գլուխը կ'երեւար: Խեղճ աղջիկը կը համբերէր այս ամէն բանին ու չէր համարձակեր գանգատիլ իր հօրը՝ որ բոլորովին կնոջը իշխանութեան տակ՝ պիտի յանդիմանէր զինքը:

Գործը լմնցուցած ժամանակ կ'երթար վառարանին մէկ անկիւնը մոխիրներու մէջ կը նստէր. այս պատճառաւ տան մէջ սովորաբար Մոխրուհի անունը կուտային անոր:

Սակայն Մոխրուհի՝ անշահ հագուստներուն հակառակ՝ չքեղօրէն հագուած կապուած իր քոյրերը հազար անգամ ծախու կ'առնէր իր գեղեցութեամբ:

Այն ժամանակները թագաւորին տղան պարահանդէս մը տուաւ ու բոլոր նշանաւոր անձերը հրաւիրեց այդ հանդէսին: Մեր երկու օրիորդներն ալ հրաւիրեալներու կարգէն էին, վասն զի նշանաւոր դիրք ունէին երկրին մէջ: Այս հրաւերէն սաստիկ ուրախացած՝ իրենց ամենէն աւելի վայելիք հագուստներու ու գլխանոցներու ընտրութեան հոգն ունեցան միայն: Նո՛ր գործ՝ խեղճ Մոխրուհիի համար, քանզի ան էր իր քոյրերուն կտաւեղէնները արդուկողը, ու անոնց թեւնոցները զարդարողը: Թէ ի՞նչպէս պիտի հագուէին, շքուէին, այս էր միայն երկու քոյրերուն բոլոր խօսակցութիւնը: «Ես, ըսաւ անդրանիկը, կարմիր թափշէ հագուստս պիտի հագնիմ, ու անգլիական զարդ պիտի գործածեմ:

— Ես, ըսաւ իր քոյրը, սովորական շրջագգեստս պիտի հագնիմ, բայց անոր փոխարէն

ոսկեհոռ ծաղիկներով կրկնոցս ու աղամանդեայ վարսակալս պիտի դնեմ որ բաւական աչքի զարնելիք բան մ'է:» Ամենէն նշանաւոր վարսայարդարը կանչուեցաւ անոնց մագերուն վայելուչ յարդարման համար: Խորհուրդ հարցնելու համար Մոխրունիին կանչեցին, վասն զի կիրթ ճաշակ ունէր. անիկա պատուական խորհուրդներ տուաւ անոնց ու առաջարկեց իսկ որ ինք շտկէ անոնց գլուխը: Քոյրերն ալ ընդունեցին Մոխրունիին առաջարկը:

Յարդարանքի միջոցին կը հարցնէին անոր. «Մոխրունի, կ'ուզէի՞ր պարահանդէսին գլուխուիլ:»

— Բաբէ, օրիորդներ, կատա՞կ կ'ընէք, անիկա իմ տեղս չէ:

— Իրաւունք ունիս, ամէն մարդ պիտի խնդար, տեսնելով որ Մոխրունիին պարահանդէս զացեր է:

Մոխրունիին տեղ եթէ ուրիշ մը ըլլար, անոնց մագերը գէշ պիտի շտկէր, բայց անիկա բարեսիրտ աղջիկ մ'էր, կրցածին չափ վայելուչ կերպով կատարեց այդ գործը: Ուրախութենէն երկու օր բան չդրին իրենց բերանը: Միշտ հայլինն առջեւ էին երկուքն ալ. իրենց մէջքը բարակէ բարակ ցուցնելու համար կապերով կը սեղմէին շարունակ:

Վերջապէս երջանիկ օրը հասաւ, մեկնեցան տունէն ու՝ որքան ժամանակ որ կարելի էր՝ Մոխրունիի նայեցաւ անոնց ետեւէն ու երբ

այլ եւս կորսնցուց տեսութիւնը, սկսաւ դառն արցունք թափել. իր կնքամայրը, որ պարիկ մ'էր, անոր լացը տեսնելով՝ պատճառը հարցուց. «Կ'ուզէի, կը փափաքէի...» Այնքան սաստիկ կուլար՝ որ չկրցաւ խօսքը լմնցնել: Կնքամայրը ըսաւ իրեն. «Կը փափաքէիր պարահանդէս երթալ, այնպէս չէ՞»:

— Բաբէ, այո՛, ըսաւ Մոխրունիի հառաչելով:

— Լա՛ւ, եթէ աղէկ աղջիկ ըլլաս, ըսաւ կնքամայրը, քեզ պարահանդէս կը ղրկեմ:

Իր սենեակը տանելով՝ անոր ըսաւ. «Պարտէզ գնա՛ ու ինծի դդում մը բե՛ր:» Մոխրունիին գնաց ամենէն խոշորը ընտրեց ու կնքամօրը բերաւ չկրնալով գուշակել թէ այդ դդումը ի՞նչպէս միջոց պիտի ըլլար իր պարահանդէս երթալուն: Կնքամայրը պարպեց այդ դդումը՝ կեղեւը միայն ձգելով, իր մոզական գաւաղանով դպաւ անոր, ու դդումը իսկոյն ոսկեղօծ շքեղ կառք մը եղաւ:

Յետոյ գնաց միկան թակարդը քննեց ու վեց ողջ մուկեր տեսաւ մէջը բռնուած: Մոխրունիին ըսաւ որ թակարդին դռնակը բանայ, ու դուրս ելլող ամէն մէկ մուկին՝ գաւազանով դպչելուն, մուկը իսկոյն աղուոր ձի մը կ'ըլլար. ասով այդ ոսկեղօծ շքեղ կառքին համար վեց գորշախայտ աղուոր ձիեր մէջտեղ ելան:

Մոխրունիին տեսնելով որ կնքամայր-պարիկը կը մտածէր թէ ի՞նչպէս շնորհքով կա-

ռապան մը մէջտեղ պիտի հանէր, « Երթամ տեսնեմ, ըսաւ. թակարդին մէջ բռնուած խոշոր մուկ կա՞յ՝ որպէս զի կառապան ընենք զայն :

— Իրաւունք ունիս, ըսաւ կնքամայրը, գնա՛ նայէ : Մոխրուհի բերաւ թակարդը, ուր երեք խոշոր մուկեր բռնուած էին : Պարիկ-կնքամայրը երեքին մէջէն մէկն ընտրեց՝ որ խիստ խոշոր մօրուք ունէր, ու դպչելով անոր՝ ամենագեղեցիկ պելսերով, խոշոր կառապանի մը փոխեց : Յետոյ ըսաւ Մոխրուհիին . « Պարտէզ գնա՛, ցնցուղին ետեւը վեց մողէզներ պիտի գտնես, ա՛ռ ինծի բե՛ր : » Մոխրուհի բերաւ ու կնքամայրը փոխեց զազանոնք վեց հետեւորդներու, որոնք իրենց զարդարուն հագուստներով կառքին ետեւը իրենց տեղը բռնեցին այնպիսի ձեւով մը՝ որպէս թէ իրենց բոլոր կէանքին մէջ առկէ տարբեր բան ըրած չըլլային :

Պարիկ կնքամայրը ըսաւ Մոխրուհիին . « Ահա՛ պարահանդէս երթալու համար պէտք եղածն ունիս . գո՛հ ես հիմայ :

— Այո՛, գոհ եմ, այլ այս անշահ հագուստներով պիտի երթամ պարահանդէս : »

Այն ժամանակ կնքամայր-պարիկը իր գաւազանով անգամ մը միայն դպչելով անոր՝ մէյ մ'ալ տեսնես, բոլոր հագած լաթերը ոսկեղէն ու արծաթեղէն հագուստներու փոխուեցան՝ հոտեղէններով օծուած . յետոյ զոյգ մը ապակեայ հողաթափներ տուաւ՝ որոնք

ամենասիրուն բաներ էին : Մոխրուհի այսպէս հագուած կապուած՝ կառք մտաւ պարահանդէս երթալու, բայց կնքամայրը ապսպրեց իրեն որ հոգ տանի կէս գիշերը չանցընելու . եթէ վայրկեան մ'աւելի մնար պարահանդէս՝ իր փառաւոր կառքը՝ պիտի դառնար նորէն դգում ըլլար, ձիերը՝ մուկ, հետեւորդները՝ մողէզ ու հագուստներն ալ առջի հին հագուստները պիտի ըլլային :

Մոխրուհի խոստացաւ կնքամայրին թէ անպատճառ կէս գիշերէն առաջ պիտի ելլէր պարահանդէսէն ու յետին ցնծութեան մէջ ճամբայ ելաւ : Թագաւորին տղուն գացին իմացուցին որ մեծ իշխանուհի մը եկած էր՝ զոր չէին ճանչնար . անիկա փութաց ընդունելու այդ մեծ իշխանուհին, կառքէն իջեցնելու համար ձեռքն անոր երկնցուց ու սրահը առաջնորդեց ուր կը գտնուէր բոլոր ընկերութիւնը : Մեծ լուսթիւն տիրեց սրահին մէջ, պարը դադրեցաւ, ջութակները լռեցին . վասն զի այդ անծանօթ օրիորդին սքանչելի գեղեցկութիւնը ամէնուն ուշադրութիւնը գրաւած էր . շփոթ ձայն մը կը լսուէր միայն . « Այս ի՞նչ հրաշալի, ի՞նչ աննման գեղեցկութիւն է : » Նոյն իսկ թագաւորը՝ թէպէտ ծեր, զայն դիտելով՝ թագուհիին կ'ըսէր թէ բոլոր կէանքին մէջ այսքան գեղեցիկ, այսքան սիրուն աղջիկ մը չէր տեսած : Բոլոր կիները ուշադիր կը դիտէին անոր հագուստներն ու գլխանոցը,

որպէս զի միւս օրը երթան անոնց նմանները փնտռելու, բայց ո՞ր պիտի գտնէին այդ միեւնոյն շքեղ պատառները ու անոնց նմանները կերտող վարպետ բանուորներ:

Թագաւորին տղան՝ մեր Մոխրունին ամենէն պատուաւոր տեղը նստեցնելէ ետքը՝ գնաց զանիկա վերցուց հետը պարելու համար: Այնքան աղուոր, այնքան շնորհքով պարեց՝ որ ընդհանուրին հիացումը աստիճան մը եւս գրաւեց: Ճոխ նախընթրիք մը բերին, բայց երիտասարդ իշխանը բերանը բան մը չդրաւ. շարունակ Մոխրունիին երեսը կը դիտէր զմայլումով: Մոխրունի գնաց իր քոյրերուն քով նստաւ ու բիւր ազնուութեան ցոյցեր ըրաւ. իշխանին իրեն տուած նարինջներէն ու կիտրոններէն հրամցուց անոնց: Քոյրերը զարմացեր մնացեր էին, վասն զի չէին կըցեր զայն ճանչնալ:

Կէս գիշերին քառորդ կար, Մոխրունի ընկերութեան խոնարհութիւն մը ընելով՝ փութաց մեկնիլ պարահանդէսէն, ու տուն հասնելուն պէս գնաց կնքամայրը գտնելու՝ որոշնորհակալութիւններ յայտնելէ ետք՝ ըսաւ որ յաջորդ օրն ալ կը փափաքէր երթալ պարահանդէս, վասն զի Թագաւորին տղան մասնաւորապէս հրաւիրեր էր զինքը: Մինչ կնքամայրին պատմելու վրայ էր պարահանդէսին մէջ պատահածները, երկու քոյրերը դուռը զարկին: Մոխրունի բանալով դուռը՝ «Այդ ո՞րքան ուշացաք, ըսաւ, յօրանջելով ու աչ-

քերը չփելով՝ որպէս թէ նոր արթնցած ըլլար — թէպէտ անոնցմէ բաժնուելէն ի վեր քունը եկած չէր բնաւ: «Եթէ պարահանդէս եկած ըլլայիր, ըսաւ քոյրերէն մէկը, շատ պիտի զուարճանայիր. գեղեցիկ՝ նմանը չտեսնուած գեղեցիկ իշխանունի մը եկաւ, մեզի բիւր քաղաքավարութիւններ ըրաւ, նաեւ նարինջ ու կիտրոն հրամցուց:

Մոխրունի կը թռէր ուրախութենէն. հարցուց թէ ո՞վ էր արդեօք այդ իշխանունին: Քոյրերը պատասխանեցին թէ պարահանդէսին մէջ ոչ մէկը ճանչցած էր զայն և թէ Թագաւորին տղան մեծապէս հետաքրքրուած՝ միլիոններ պիտի տար ո՞վ ըլլալը իմանալու համար: Մոխրունի ըսաւ ժպտելով. «Ուրեմն այդչափ աղուո՞ր էր այդ իշխանունին. ո՞րչափ երջանիկ էք որ տեսեր էք զինքը, արդեօք ես ալ պիտի չկրնամ տեսնել այդ գեղեցիկ իշխանունին: Օրիորդ ժափօղ, շատ կ'աղաչեմ փոխ տայիր ինծի զեղնագոյն հագուստդ՝ որ ամէն օր վրադ կը կրես. մեծ բարիք ըրած պիտի ըլլաս:

— Հա՛, հոգս հատեր էր. խենթ էի, յիմարանոցի խենթ որ հագուստս ջլթիկ Մոխրունիին տայի, ըսաւ, օրիորդ ժափօղ: Մոխրունի կը սպասէր որ խնդիրը մերժուէր, ու շատ գոհ եղաւ մերժուելէն. ի՞նչ պիտի ընէր եթէ իր քոյրը յօժարէր իր հագուստը փոխ տալ իրեն:

Հետեւեալ օրը երկու քոյրերը զարձեալ

պարահանդէս գացին, նոյնպէս Մոխրուհին, բայց առջի անգամէն աւելի փառաւոր հագուած շքուած: Թագաւորին տղան այս անգամ ալ քովէն չբաժնուեցաւ, ու հագար անոյշ խօսքեր կ'ընէր անոր: Մոխրուհի այնքա՛ն ուրախացաւ, այնքա՛ն ուրախացաւ որ ուրախութեանը մէջ մոռցաւ թէ կնքամայրը ի՞նչ ապսպրած էր իրեն. ժամացոյցը կէս գիշեր զարկաւ, մինչդեռ ինք կը կարծէր թէ ժամը տասնըմէկն է, ու ոտք ելլելով թռաւ գնաց, իշխանը ետեւէն գնաց, բայց չկրցաւ հասնիլ: Մակայն գետնէն վերցուց առաւ անոր ապակեայ հողաթափներէն մէկը որ ինկած էր ոտքէն: Մոխրուհի հեւ ի հեւ հասաւ տուն, բայց առանց կառքի, առանց հետեւորդի, ու իր անշահ հագուստներով. վասն զի կնքամօր խօսքը չէր բռնած. իր բոլոր փառաւորութենէն ուրիշ բան չէր մնացած, բայց եթէ իր հողաթափներէն մէկը՝ որուն զոյգը կորսուած էր. պալատի դրան պահապաններուն հարցուեցաւ թէ իշխանուհիի մը դուրս ելլելը տեսած էին արդեօք, պատասխանեցին թէ տեսածնին անշահ հագուստներով աղջիկ մ'էր, աւելի գիւղացիի քան թէ ընտանիքի աղջկան մը երեւոյթով:

Երկու քոյրերը պարահանդէսէն դառնալուն, Մոխրուհի հարցուց թէ դարձեալ լաւ զուարճացա՞ն ու այն գեղեցիկ իշխանուհին ալ դարձեալ պարահանդէս կը գտնուէ՞ր: Պատասխանեցին թէ նորէն եկած էր, այլ կէս գիշեր

զարնելուն պէս, ձգեր փախեր էր այնքան շուտ, այնքան շուտ, որ իր ապակեայ հողաթափներէն մէկը՝ ամենասիրուն հողաթափ մը՝ ոտքէն սահեր ինկեր էր, ու թագաւորին տղան վերցուցեր էր զայն, ու պարահանդէսին մէջ չէր դադրած այդ հողաթափը դիտելէ. յայտնի կը տեսնուէր թէ սիրահարուած է այդ հողաթափը կրող գեղեցիկ իշխանուհիին:

Ըսածնին ճշմարիտ էր, քանի մ'օր ետք թագաւորին տղան մունետիկներու միջոցաւ իմացուց ժողովրդեան թէ պիտի ամուսնանար այն աղջկան հետ՝ որուն ոտքը ճիշդ ու ճիշդ պիտի յարմարէր հողաթափին: Նախ և առաջ իշխանուհիներու ոտքին փորձեցին, ետքը դքսուհիներու, ետքը պալատական օրիորդներու, բայց պարա՛պ տեղ: Երկու քոյրերուն ալ բերուեցաւ հողաթափը, ամէն ճիգ թափեցին անոնք որ իրենց ոտքը կարենար մտնել անոր մէջ, բայց կարելի չեղաւ: Մոխրուհի որ կը դիտէր զանոնք, իր հողաթափը ճանչնալով ըսաւ խնդալով. «Նայի՛մ ի՛մ ոտքիս կուգա՞յ:» Քոյրերը սկսան ծիծաղիլ ու ծաղրել զինքը: Հողաթափին փորձն ընող պալատականը, ուշադիր դիտելով Մոխրուհին, ու տեսնելով որ խիստ աղուոր աղջիկ մ'է, ըսաւ թէ իրաւացի էր անոր խօսքը, և թէ ինք հրաման ունէր առ հասարակ բոլոր աղջիկներուն ոտքին փորձել: Մոխրուհին նստեցուց և հողաթափը անոր մանրիկ ոտքին մօտեցնելով տեսաւ որ դիւրաւ կը մտնէր, որպէս թէ իր ոտքին վրայ

չափուած ըլլար : Խիստ մեծ եղաւ երկու քոյ-
րերուն զարմանքը , ա'լ աւելի զարմացան երբ
Մոխրունի հողաթափին զոյգը հանելով գրպա-
նէն՝ միւս ոտքին անցուց : Այս միջոցին՝ վրայ
հասաւ կնքամայրը , և Մոխրունիին հագուստ-
ներուն իր մոգական զաւագանը դպցնելով
այնպէս ըրաւ որ բոլոր առջի կրած հագուստ-
ներէն ալ աւելի փառաւոր դարձան անոնք :

Այն ատեն երկու քոյրերը հասկցան որ
ա'ն էր այն գեղեցիկ աղջիկը՝ զոր տեսեր էին
պարահանդէսին մէջ : Անոր ոտքն իյնալով
իրենց գէշ վարմունքներուն համար ներում
խնդրեցին : Մոխրունի ոտքի հանեց զանոնք
ու գրկելով ըսաւ որ բոլոր սրտովը կը ներէ
իրենց ու կը խնդրէ որ միշտ սիրեն զինք :
Այսպէս հագուած շքուած՝ առաջնորդեցին զայն
երիտասարդ իշխանին քով , որ առաջուրնէ ալ
աւելի գեղեցիկ գտաւ զինքը , ու քանի մ'օրէն
հետը ամուսնացաւ : Մոխրունի որ գեղեցկու-
թեանը չափ բարի ալ էր՝ երկու քոյրերը պա-
լատի մէջ բնակեցուց ու նոյն օրն իսկ երկու
մեծ պալատականներու հետ ամուսնացուց
զանոնք :

ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ

Գ Ր Ա Դ Ա Ր Ա Ն

ST. NERSES SHNORHALI

LIBRARY

ARMENIAN PRELACY

ԽՐԶԱԽՈՐ ՌԻՔԷ

RIQUET A LA HOUPPE

Թագունի մը ատենով զաւակ մը ծնաւ
այնքան տգեղ ու տձեւ որ տեսնողները
երկար ատեններ անոր մարդկային ձեւ
ունենալուն վրայ տարակուսեցան : Պարիկ
մը՝ որ անոր ծնած ժամանակը ներկայ գըտ-
նուած էր , հաւաստեց սակայն որ անիկա
մեծ խելքի տէր պիտի ըլլայ ու այս պատճա-
ռաւ պիտի հաւնուի ամենէն . ըսաւ նաեւ թէ
մասնաւոր ձիրք մը շնորհած էր անոր՝ որու
զօրութեամբ իր ամենէն աւելի սիրած անձին՝
իր ունեցածին չափ խելք պիտի կրնար պար-
գեւել : Այս յայտարարութեան վրայ խելճ թա-
գունին՝ որ այսպիսի անշնորհ ծնունդ մ'ունե-
նալուն համար սաստիկ տխրած էր , քիչ մը
մխիթարութիւն գտաւ : Եւ ստուգիւ այդ
տղուն լեզուն բացուածին պէս , հազար սիրուն
բաներ կ'ըսէր , ու իր ընթացքին մէջ ա'յնքան
մեծ ուշիմութիւն կը ցուցնէր որ ամէնքը
զմայլած կը մնային : Չմոռնանք ըսել որ անիկա
ծնած ժամանակը գլխուն վրայ մագերու պըզ-
տիկ խուրճ (բէրէմ) մ'ունէր , ու այս պատ-
ճառաւ խրճաւոր Ռիքէ անունը տուին անոր ,
վասն զի Ռիքէ էր ընտանիքին անունը :

Եօթը - ութ տարի ետք , մերձակայ տէրու-
թեան մը թագունին երկու աղջիկ ծնաւ , որոնց

առաջինը սքանչելի գեղեցկութիւն մ'ունէր, ու թագուհին ա՛յնքան ուրախացաւ, ա՛յնքան ուրախացաւ որ վախցաւ որ խելքին չդպի: Այն միեւնոյն պարիկը՝ որ Ռիքէի ծննդեան ներկայ էր, հոն ալ գտնուեցաւ, ու թագուհին ուրախութեան չափ մը դնելու համար, յայտարարեց որ այդ նորածին իշխանուհին խելքէ գուրկ՝ գեղեցկութեանը աստիճանով տխմար պիտի ըլլար: Ասիկա մեծ ցաւ պատճառեց թագուհիին, բայց պահ մը ետք շատ աւելի մեծ վիշտ մը զգաց՝ տեսնելով թէ երկրորդ աղջիկը յետին աստիճան տգեղ էր: «Այդքան մի՛ տխրիր, տիկին, ըսաւ պարիկը, աղջիկդ ուրիշ կողմէ փոխարինութիւն պիտի ընդունի, այսինքն՝ ա՛յնքան խելացի պիտի ըլլայ որ գեղեցկութենէ գուրկ ըլլալը չպիտի նշմարուի անգամ»:

— Երանի՛ թէ այդպէս ըլլար, ըսաւ թագուհին, բայց ճարը չկա՞յ արդեօք որ անդրանիկը, որ այնքան գեղեցիկ է, քիչ մ'ալ խելքով փայլի:

— Խելքի մասին բան մը չեմ կարող ընել, տիկին, ըսաւ պարիկը, այլ գեղեցկութեան մասին ամէն կարողութիւն ունիմ. և որովհետեւ մեծ է քեզ գոհ ընելու փափաքս, իրեն այն ձիրքը պիտի տամ՝ որ իր հաւնած անձը գեղեցիկ դարձնէ:

Ո՛րքան մեծցան այդ երկու եղբայրուհիները՝ իրենց յատուկ ձիրքերն ալ նոյնքան աւելցան. ամէն տեղ անդրանիկին գեղեցկու-

թեան ու կրտսերին խելքին խօսքը կ'ըլլար. սակայն, նոյն աստիճանով, տարիքի հետ իրենց պակասութիւններն ալ կ'աւելնային: Կրտսերը երթալով կը տգեղնար, անդրանիկն ալ միւս կողմէն՝ երթալով կը տխմարնար. կա՛մ եղած հարցումին պատասխան չէր տար ամենեւին, կա՛մ ապուշ պատասխան մը կուտար: Միեւնոյն ժամանակ, այն աստիճան անճարակ ձեռք մը ունէր որ դարակին եղբրքը չէր կարող չորս աման շարել, առանց անոնցմէ մէկը կոտրելու, ոչ ալ բաժակ մը ջուր խմել՝ առանց ջուրին կէսը զգեստներուն վրայ թափելու:

Թէպէտ գեղեցկութիւնը մեծ առաւելութիւն մ'է աղջկան մը համար, սակայն ամէն ընկերութիւններու մէջ պզտիկ քոյրը մեծ քոյրին վրայ գերազանցութիւն կ'ունենար: Առջի բերան, գեղեցիկին քով կ'երթային մօտէն տեսնելու ու վրան գմայլելու համար, այլ շուտով հեռանալով՝ խելացիին քով կ'երթային, անոր ախորժելի խօսքերը լսելու: Հոն գտնուողները կը զարմանային որ քառորդի մը մէջ մեծին քով մէկը չէր մնար ու ամէնքը պզտիկին չորս կողմը կ'առնէին: Մեծը՝ թէպէտ չափազանց տխմար՝ կը դիտէր այդ բանը. խեղճը սիրով վրայ պիտի տար իր գեղեցկութիւնը, իր պզտիկ քրոջ խելքին կէսն ունենալու համար: Թագուհին՝ թէպէտ խելքը գլուխը կին՝ չհամբերելով շատ անգամ անոր տխմարութիւնը՝ երեսին կը դարնէր, անանկ որ խեղճը քիչ մնաց որ մեռնէր սրտին վշտէն:

Օր մը որ գացեր անտառը քաշուեր էր իր դժբախտութիւնը փսոսալու, և ահա անախորժ կերպարանքով, բայց խիստ փառաւոր հագուած մանրուկ մարդ մը քովը եկաւ: Խրձաւոր Ռիքէ երիտասարդ իշխանն էր այն՝ որ անոր պատկերը տեսնելով սիրահարուած, իր հօրը տէրութեան սահմաններէն հեռանալով եկած էր զայն տեսնելու ու հետը խօսելու: Իր փրնտաւոր այսպէս առանձին գտնելուն սաստիկ ուրախացած՝ ամէն կարելի յարգանքով ու քաղաքավարութեամբ մօտեցաւ անոր ու սովորական գովասանքները (compliments) ընելէ ետք, անոր մեծ տիրութիւնը դիտելով.

«Օրիորդ, ըսաւ, չեմ հասկնար թէ այդպիսի մեծ գեղեցկութիւն ունեցող անձ մը ի՞նչպէս կրնայ այդքան տխուր ըլլալ. ես անհամար գեղեցիկ աղջիկներ տեսած եմ, բայց չեմ տեսած ձերինին նման մեծ գեղեցկութիւն:

— Այդպէս ըսել կ'ուզէք, պա՛րոն, պատասխանեց իշխանուհին:» Ու աղկէ ուրիշ բան մը չըսաւ: — Գեղեցկութիւնը, կրկնեց Խրձաւոր Ռիքէ, ա՛յնքան մեծ առաւելութիւն մ'է որ ամէն բանի տեղը կը բռնէ ու երբ մէկը ունի այդ ձիրքը, պատճառ մը չունի այդ ատիճան տխրելու:

— Կը նախընտրէի, ըսաւ իշխանուհին, ձեզի չափ տոկոս ըլլալ ու խելք ունենալ, քան թէ այսպէս գեղեցիկ ըլլալ՝ ու ըլլալ տխմար ինչպէս եմ դժբախտաբար:

— Խելք ունենալու ամենէն մեծ նշանը,

օրիորդ, խելք չունենալ կարծելն է, ու խելքի բնոյթին մէջն է որ, որչափ մէկը ունի այդ ձիրքը, ա՛յնքան կը կարծէ զուրկ ըլլալ անկէ:

— Այդ բանը չեմ գիտեր, ըսաւ իշխանուհին, սակայն սա՛ գիտեմ թէ տխմար մ'եմ, մեծ տխմար մը, ու այս է սրտիս ամենամեծ վիշտը:

— Եթէ այդ է ձեր վիշտին պատճառը, օրիորդ, ես կրնամ դիւրաւ փարատել զայն:

— Ի՞նչպէս պիտի փարատէք, ըսաւ իշխանուհին:

— Եւ կարողութիւնն ունիմ, ըսաւ Խրձաւոր Ռիքէ, ամէն խելք պարգեւել ամենէն սիրած անձիս, ու այդ անձը դուք էր, օրիորդ, ձեր ձեռքն է ուրեմն ամէն խելք ունենալ միայն թէ յօժա՞ր էք ամուսնանալ ինձի հետ:»

Իշխանուհին շփոթած մնաց, չէր գիտեր ի՞նչ պատասխանել: «Կը տեսնեմ, կրկնեց Խրձաւոր Ռիքէ, որ առաջարկս վարանում կը պատճառէ ձեզի ու չեմ զարմանար. ձեր որոշումը ընելու համար լման տարի մը ժամանակ կուտամ:» Իշխանուհին խելքի պաշարը ա՛յնքան քիչ էր ու միեւնոյն ժամանակ ա՛յնքան մեծ էր խելացի ըլլալու փափաքը՝ որ այնպէս երեւակայեց թէ այդ տարիին վախճանը բնաւ չպիտի հասնէր և ընդունեց իրեն եղած առաջարկութիւնը: Խրձաւոր Ռիքէին խոստանալուն պէս թէ մէկ տարի վերջը այդ օրն իսկ հետը պիտի ամուսնանար, մեծ փոփոխութիւն մը զգաց իր վրայ, նոր մէկը եղաւ,

անհաւատալի դիւրութիւն գտաւ ուզած բանն ըսելու, ու նրբամիտ, սահուն ու բնական կերպով ըսելու: Այդ վայրկեանէն տարփական երկարատեւ խօսակցութիւն մը սկսաւ, և ա՛յնքան լաւ խօսեցաւ որ Խրճաւոր Ռիքէ կարծեց թէ բուն իր ունեցած խելքէն աւելին իսկ տուած ըլլար անոր:

Իշխանունիին պալատ դառնալուն, արքունիքին մէջ ամէնքը զարմացան մնացին, թէ ի՛նչ յանկարծական արտակարգ փոփոխութիւն եղած էր անոր վրայ. քանզի ինքը որ առաջ ափեղցփեղ խօսքեր կ'ընէր, սկսաւ ուշիմ ու խելացի խօսքեր ընել:

Բոլոր արքունիքը շատ ուրախ եղաւ իշխանունիին կրած այս յաջող փոփոխութենէն. իր պզտիկ քոյրը միայն շատ գոհ չմնաց, վասն զի հիմայ անորմէ աւելի խելք չունենալով, անոր քով, տգեղ ողորմելի աղջիկ մը կ'երեւար:

Թագաւորը իր աղջկան խորհուրդներով կը կառավարուէր. մինչեւ իսկ երբեմն ժողովները անոր սենեակին մէջ կը գումարէր: Այս փոփոխութեան լուրը ամէն կողմ տարածուելով՝ մերձակայ բոլոր իշխանազունները ինքզինքնին սիրելի ընծայելու ճիգեր կը թափէին. ամէնքն ալ կնութեան կ'ուզէին զայն. բայց անոնցմէ ոչ մէկը բաւական կ'երեւար իրեն, ու ամէնուն ըսածները մտիկ կ'ընէր, առանց որ և է մէկուն խելք տալու: Սակայն ա՛յնքան հզօր, ա՛յնքան հարուստ, ա՛յնքան մտացի ու ա՛յնքան բարեձեւ իշխանազուն մ'եկաւ՝ որ

հակամիտութիւն ցուցուց անոր համար: Հայրը դիտելով բանը՝ ըսաւ որ ազատ էր ուզածն ընտրելու, բաւական էր որ կամքը յայտնէր: Որովհետեւ մարդ որքան խելք ունենայ՝ այնքան աւելի դժուարութեամբ այս մասին հաստատ որոշում մը կ'ընէ, հօրը շնորհակալ ըլլալէ ետք, խնդրեց որ խորհելու ժամանակ արուի իրեն:

Պատահմամբ պտտելու ելաւ այն միեւնոյն անտառը՝ ուր Խրճաւոր Ռիքէին հետ տեսնուած էր, որպէս զի ըսելիքին վրայ աւելի հանգիստ կերպով խորհի: Մինչ խորունկ մտածումի մէջ թաղուած կը շրջագայէր՝ աղօտ շշուկ մը լսեց ոտքերուն տակ՝ հոս հոն գացող, եկող ու զործի վրայ գտնուող շատ մը անձներու շշուկը: Աւելի ուշադրութեամբ ականջ դնելով՝ լսեց մէկուն ձայնը որ կ'ըսէր. «Սա՛ պտուկը (թէնիքէ) բե՛ր» . միւսը՝ «Սա՛ կաթսան տո՛ւր» . երրորդը՝ «Կրակին մէջ փայտ դի՛ր» . Նոյն միջոցին գետինը բացուելով՝ իր ոտքերուն տակ տեսաւ, որպէս թէ խոհանոց մը՝ խոհակերներով, խոհեակներով (խոհանոցի մանչ) ու փառաւոր խնճոյք մը պատրաստելու մանչ) ու փառաւոր խնճոյք մը պատրաստելու համար ամէն կերպ պաշտօնեաներ: Քսան երեսուն խորովիչներու խումբ մը գուրս ելլելով՝ գնաց անտառին մէկ ծառուղիին մէջ դիրք բռնեց ու երկար սեղանի մը շուրջը, ամէնքն ալ ձեռքերնին շամփրիկ բռնած սւ գլուխնին ալ մուշտակէ գլխանոց դրած՝ ներդաշնակ երգի մը ձայնով սկսան աշխատիլ:

Իշխանուհին այս տեսարանէն զարմացած՝ հարցուց թէ որո՞ւ համար կ'աշխատէին : « Խրձաւոր Ռիքէ իշխանին համար կ'աշխատինք որու հարսնիքը պիտի կատարուի վաղը : » Իշխանուհին աւելի եւս զարմացած ու յանկարծ յիշելով որ ճիշդ տարի մը առաջ նոյն օրը խօսք տուեր էր Խրձաւոր իշխանին հետ ամուսնանալու՝ գլուխին զարկածի պէս բան մը եղաւ : Չյիշելու պատճառն այն էր որ այդ խոստումը ըրած ատեն տխմար մէկն էր, ու իշխանին տուած նոր խելքն ընդունած ատեն՝ իր բոլոր անմտութիւնները մոռցեր էր :

Պտոյտը շարունակելով հազիւ քսան - երեսուն քայլ առած էր, ահա Խրձաւոր Ռիքէ դիմացն ելաւ հագուած շքուած, իբրեւ փառաւոր իշխան մը որ պիտի ամուսնանայ. « Կը տեսնէ՞ք, օրիորդ, ըսաւ, որ խոստումս պահեցի ու տարակոյս չունիմ որ դուք ալ ձեր խօսքը պիտի բռնէք : »

— Ձեզի բացէ ի բաց պիտի խոստովանիմ, պատասխանեց իշխանուհին, թէ այս մասին որոշում մը չեմ տուած տակաւին, ու չեմ կարծեր թէ կարենամ ձեր փափաքին համապատասխան որոշում մը ընել :

— Ձեր խօսքերը ինձ զարմանք կը պատճառեն, ըսաւ Խրձաւոր Ռիքէ :

— Կը հաւատամ որ զարմանք պատճառեն, ըսաւ իշխանուհին. անշուշտ եթէ անոպայ մէկու մը, անխելք մարդու մը հետ ըլլար գործս՝ մեծ պիտի ըլլար շփոթումս : « Իշխա-

նուհի մը մէկ խօսք միայն կ'ունենայ, պիտի ըսեմ, ու պէտք է որ ամուսնանաք ինծի հետ, քանի որ խոստացած էք. բայց որովհետեւ դիմացի մարդս կենցաղագէտ մէկն է, ամենամեծ խելքի տէր, ապահով եմ որ խօսք պիտի հասկնայ : Գիտէ՞ք, տխմար մէկն եղած ժամանակս՝ չէի կրնար ձեզ հետ ամուսնանալու որոշում տալ. հիմայ ի՞նչպէս կ'ուզէք որ ձեր շնորհած խելքով որ առաջուրնէ աւելի մարդ հաւնելու մասին զիս դժուարահաճ կ'ընէ, տամ որոշում մը՝ որ այն ժամանակ չկրցայ տալ : Եթէ միտք ունէիք հետս ամուսնանալ, մեծ սխալում մ'ըրած էք տխմարութիւնս փարատելով ու առաջուրնէ աւելի յստակատես ընելով զիս :

— Եթէ անխելք մէկը, պատասխանեց Խրձաւոր Ռիքէ, ձեր ըսածին համեմատ իրաւունք պիտի ունենար ձեր խոստմնազանցութիւնը երեսնուդ զարնելու, ի՞նչպէս կ'ուզէք, օրիորդ, որ միեւնոյն ցաւագին դիտողութիւնը չընեմ այնպիսի պարագայի մը մէջ՝ ուրկէ կախեալ է իմ կեանքիս երջանկութիւնը : Միթէ բանաւոր բան մ'է որ խելքի տէր անձանց կեանքի պայմանը խելք չունեցողներէն աւելի գէշ ըլլայ : Այլ զա՛նք գործին. ըսէ՛ք, օրիորդ, բաց ի տգեղութենէն՝ տհաճելի բան մը կը գտնէ՞ք վրաս : Միթէ դժգոհ էք տոհմէս, խելքէս, բնաւորութենէս ու ձեւերէս :

— Ո՛չ, ամենեւին, պատասխանեց իշխանուհին. ընդհակառակն շատ գոհ եմ ձեր վրայ գտնուած այդ առաւելութիւններէն :

— Եթէ այդպէս է, կրկնեց խրճաւոր Ռիքէ, երջանիկ պիտի ըլլամ, քանզի դուք, օրիորդ, կարող էք մարդիկներու ամենէն սիրունը դարձնել զիս :

— Ինչպէս կրնայ ըլլալ այդ բանը, ըսաւ իշխանուհին :

— Շատ աղէկ կրնայ ըլլալ, պատասխանեց խրճաւոր Ռիքէ, եթէ վրաս բաւական սէր կը զգաք, փափաքելու համար որ այդպէս ըլլայ : Եւ որպէս զի չտարակուսիք խօսքիս ճշմարտութեան վրայ՝ գիտցէ՛ք, օրիորդ, որ այն միեւնոյն պարիկը որ ծնած օրս ինծի կարողութիւն շնորհեց, հաւնած սիրած անձս խելացի դարձնելու, ձեզի ալ շնորհած է այն ձիրքը որ կարենաք ձեր սիրածը գեղեցիկ մէկը ընել՝ եթէ ուզէք :

— Եթէ այդպէս է բանը, ըսաւ իշխանուհին, բոլոր սրտովս կը ցանկամ, կը փափաքիմ որ աշխարհի ամենէն սիրուն անձը ըլլաք ու այդ բանին ձիրքը կուտամ ձեզի իմ բոլոր կարողութեամբս :

Հազիւ այս խօսքերը արասանած էր իշխանուհին, ահա խրճաւոր Ռիքէ անոր աչքին երեւցաւ իբրեւ աշխարհի ամենէն աղուոր, ամենէն բարեձեւ ու ամենէն սիրուն անձը՝ որուն նմանը չէր տեսած ամենեւին : Ոմանք այնպէս կը հաւաստեն թէ պարիկին թովանքը չէր ազդողը, այլ սէրն էր միայն այս կերպարանափոխութիւնը յառաջ բերողը : Այնպէս կ'ըսեն թէ ներգործողը պարիկին հմայքը

չըլլար, այլ միմիայն սէրը գործած ըլլար այս փոխակերպութիւնը . կ'ըսեն թէ իշխանուհին այդ խորհրդածութիւնը ընելով՝ իր սիրահարին յարատեւութեան, խորհրդածութեան ու անոր հոգւոյն ու մտքին աղուոր աղուոր յատկութիւններուն վրայ, ա'լ նշմարած չըլլայ անոր մարմնոյն տձեւութիւնը ու դէմքին ալ տգեղութիւնը . թէ անոր կուզը իրեն կ'երեւայ կռնակը ուռեցնող մէկու մը տոկուն ձեւով . ինքը՝ որ անոր սաստիկ կաղալը տեսեր էր, հիմայ միայն անոր կողմէ նազանք մը կը դտնէ որ զմայլում կը պատճառէ իրեն . կ'ըսեն նաեւ թէ անոր աչքերը որ շիւ էին, աւելի փալփուն կ'երեւան իրեն, թէ աչքերուն արտականոն նայուածքը չափազանց մեծ սիրոյ մը տպաւորութիւնը կ'ընէր իր մտքին վրայ, ու վերջապէս անոր խոշոր կարմիր քիթը ռազմական ու դիւցազնական բան մ'ունին իր աչքին :

Բանն ինչպէս ալ եղած ըլլայ՝ իշխանուհին իսկոյն խօսք տուաւ հետը ամուսնանալու, միայն թէ ուզեց թագաւոր-հօրը հաւանութիւնն առնել : Թագաւորը իմանալով որ իր աղջիկը մեծ համարում ունի խրճաւոր Ռիքէի վրայ, զոր ինքն ալ կը ճանչնար իբր խիստ մտացի ու խիստ իմաստուն իշխան մը՝ սիրով զայն փեսայ ընդունեցաւ : Յաջորդ օրն իսկ հարսնիքը կատարուեցաւ ինչպէս նախատեսած էր խրճաւոր Ռիքէ, ու այն կարգադրութիւններուն համեմատ՝ զորս տնօրինած էր երկար տարիներ առաջ :

ՔԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ինչ որ վէպիս մէջ տեսնուի՝
ձեմարտաթիւն մըն է յայտնի.

Սիրուած մէկուն ամէն ինչը գեղեցիկ է.
Նա կ'ունենայ խելք ու ձիւրքեր ամէն կարգէ:

ՊԶՏԻԿ ԲԹՈՒԿԸ

LE PETIT POUCKET

Ատենօք փայտահատ մը կար ու կինը՝
որոնք եօթը զաւակ ունէին, ամէնքն ալ մանչ.
առջինեկը տասը տարեկան էր միայն, ու
ամենէն պզտիկը՝ եօթը տարեկան: Լսողը պիտի
զարմանայ որ փայտահատը այսչափ քիչ ժա-
մանակի մէջ ի՞նչպէս կրնար այսչափ շատ զա-
ւակ ունենալ, բայց անոր կինը շատ գործ
տեսնող մէկն էր, ու ամէն անգամուն երկու-
քէն պակաս զաւակ չէր ծներ:

Խիստ աղքատ էին անոնք, ու իրենց եօթը
զաւակները մեծ նեղութիւն կուտային, վասն
զի անոնցմէ ոչ մէկը ապրուստ ճարելու տա-
րիքին մէջ կը գտնուէր: Իրենց մէկ մեծ ցաւն
ալ ա՛յն էր որ ամէնէն պզտիկը խիստ գաղա-
նապահ մէկն էր ու խօսք չէր հաներ բերնէն.
անոր մտքին բարութիւնը տխմարութիւն կը
կարծէին: Խիստ մանրուկ էր այդ պզտիկը,
որ աշխարհ եկած ատեն բթամատէ մ'աւելի
չէր երեւար. այս պատճառաւ Բթուկ (Պզտիկ
Բթամատ) անունը դրին անոր:

Այդ խեղճ տղան հեզնանքի, կատակներու
առարկայ էր միշտ, ամէն բանի մէջ զինք յան-
ցաւոր կը հանէին: Սակայն իր բոլոր եղբայր-
ներէն աւելի նրբամիտ էր ու խոհական, և
եթէ քիչ կը խօսէր՝ գիտէր շատ մտիկ ընել:

Չախորդ տարի մը պատահեցաւ, ու սովը այնքան մեծ եղաւ որ այդ խեղճ ծնողքը որոշեցին իրենց գաւակները մէջտեղէն վերցնել: Իրիկուն մը մինչ պատիկները պառկած էին ու փայտահատը կնոջը հետ կրակին քով նստած էր, ըսաւ անոր՝ սիրտը վիշտով համակուած.

«Կնի՛կ, կը տեսնես որ մեր գաւակներուն փորը չենք կրնար կշտացնել. չեմ կրնար հանդուրժել որ աչքիս դիմացը անօթութենէ մեռնին. ուստի որոշեցի վաղը զանոնք անտառ տանիլ, որպէս զի կորսուին հոն. գործը դիւրին պիտի ըլլայ: Անոնք տրցակները կապելու զբաղած ատեննին, մենք յանկարծ քովերնէն կը հեռանանք ու կը կորսնցնեն մեզ:

— Ո՛հ, ըսաւ կինը, կրնա՞ս ձեռքովդ անտառ տանիլ գաւակներդ, որպէս զի կորսուին:»

Փայտահատը իրենց մեծ աղքատութիւնը առաջ բերաւ, բայց ի գո՛ւր. կինը չէր կրնար հաւանիլ այդ բանին. — Իրաւ, աղքատ էր, բայց նաեւ մայր էր: Սակայն մտածելով որ անոնց մեռնիլը տեսնել ի՞նչ մեծ թախիժ պիտի ըլլար սրտին՝ վերջապէս հաւանութիւնը տուաւ ու լալով մտաւ անկողին:

Պատիկ Բթուկը լսած էր այս բոլոր խօսքերը, վասն զի ականջին այնպէս գալով՝ որ գործի վրայ կը խօսին՝ կամաց մը ելեր էր անկողնէն, սողոսկելով գացեր հօրը փայտեայ աթոռակին տակ մտեր էր, որպէս զի առանց տեսնուելու մտիկ ընէ այդ խօսքերը: Մտիկ ընելէ ետք, գնաց նորէն անկողին մտաւ ու բոլոր գիշերն

անքուն անցուց՝ շարունակ մտածելով թէ ի՞նչ կար ընելիք ու սա որոշումը տուաւ: Առտուն կանուխ ելլելով առուակի մը եզերքը գնաց ու շատ մը ճերմակ քարեր լեցնելով գըրպանը տուն դարձաւ: Փայտահատը ու տղաքն ամէնքը մէկ ճամբայ ելան ու Պատիկ Բթուկը իր լսածներէն բան մը չյայտնեց եղբայրներուն:

Թանձրախիտ անտառ մը գացին՝ ուր տասը քայլ անդին իրար չէին կրնար տեսնել: Փայտահատը սկսաւ փայտ կտրել, ու տղաք ալ մանր ոստերը կը ժողվէին տրցակ կազմելու համար: Հայր ու մայր զանոնք զբաղած տեսնելով կամացուկ մը հեռացան քովերնէն, յետոյ նեղ՝ զարտուղի ճամբէ մը աներեւոյթ եղան:

Տղաք ինքզինքնին մինակ մնացած տեսնելով սկսան լալ ու պոռալ: Պատիկ Բթուկ թողուց որ պոռան, ինքը գիտէր թէ ո՞րն էր տան ճամբան, վասն զի քալած ատենը ճամբուն վրայ ձեռքէն գրպանը գտնուած ճերմակ պատիկ քարերը ձգած էր. ուստի ըսաւ անոնց. «Մի՛ վախնաք, եղբայրներ, հայրիկն ու մայրիկը զմեզ հոս թողուցին. այլ ես զձեզ տուն կը տանիմ, ետեւէս եկէք:»

Եղբայրները ետեւէն գացին, ու միեւնոյն ճամբէն՝ որ անտառ եկած էին, զանոնք տուն տարաւ: Խեղճերը չէին համարձակեր ներս մտնելու, ամէնքն ալ դրան առջեւ շարուեցան կեցան, որպէս զի դուրսէն լսեն թէ ի՞նչ կը խօսէին հայրիկն ու մայրիկը:

Այն պահուն որ փայտահատն ու կինը տուն հասած էին՝ գիւղին ջոջը անոնց զրկեց տասն ոսկի պարտքը՝ որմէ յոյսերնին կտրած էին։ Այս ստակը ապահովեց անոնց կեանքը, վասն զի խեղճերը անօթութենէ կը մեռնէին, փայտահատը՝ կինը անմիջապէս մսավաճառին զրկեց։ Որովհետեւ շատոնց բան մը կերած չէին, երկու հոգիի ընթրիքին համար պէտք եղածէն երեք անգամ աւելի միս գնեցին։ Երբ կերան փորերնին կշտացաւ՝ փայտահատին կինը ըսաւ իր ամուսնոյն. «Ափսո՛ս, մարդ, արդեօք ո՞ւր են հիմայ մեր խեղճ տղաքը. մնացածով փորերնին լաւ մը պիտի կշտանար, ա՛խ, Պետրոս, դուն պատճառ եղար անոնց կորսուելուն. ես քեզի ըսի թէ ետքը պիտի զղջանք։ Արդեօք այդ խեղճերը ի՞նչ կ'ընեն՝ անտառին մէջ։ Ափսո՛ս, բիւր ափսոս. գայլերը կերած պիտի ըլլան զանոնք։ Շատ քարսիրտ մարդ ես որ այսպէս պատճառ եղար որ մեր զաւակները կորսուին։»

Վերջը վերջը փայտահատին համբերութիւնը հատաւ. վասն զի կինը գուցէ հարիւր անգամ կրկնեց ամուսնոյն թէ պիտի զղջար ըրածին վրայ, ու ինքը ըսած էր թէ պիտի զղջար։ Փայտահատը ինքն ալ գուցէ կնոջմէն աւելի ցաւած էր ըրած բանին, այլ կինը իր յանդամանութիւններով գլուխը կը ճաթեցնէր, և ինքը շատերու նման այն բնութիւնը ունէր որ կը սիրեն լեզուանի խօսուէն կիները, այլ չեն սիրեր այն կիները՝ որոնք միշտ ճշմարիտ բաներ կ'ըսեն։

Փայտահատին կինը այսպէս խօսելով կուլար կ'ողբար։ «Ափսո՛ս, արդեօք ո՞ւր են հիմայ զաւակներս, խեղճ զաւակներս»։ Անգամ մ'ալ այնքան բարձր ձայնով ըսաւ որ տղաք դրան առջեւէն լսելով ամէնքը մէկ պոռացին. «Հոս ենք, հոս ենք, մայրիկ։» Մայրիկը ուրախութեամբ վազեց դուռը բացաւ ու մէկիկ մէկիկ գրկելով գանոնք՝ ըսաւ. «Ո՛րքան ուրախ եմ, սիրելի զաւակներս, որ նորէն երեսնիդ կը տեսնեմ, խոնջած էք, փորերնիդ անօթի է, ու դուն, Գրիգորիկ, ո՛րքան վրադ գլուխդ ցեխոտեցեր ես, եկու՛ր մաքրեմ քեզ։» Գրիգորիկը իր առջինեկ զաւակն էր՝ զոր միւսներէն աւելի կը սիրէր, վասն զէ երեսին գոյնը քիչ մը շէկ էր իրենին նման։

Տղաք սեղան նստան, ու հայր ու մայր մեծ հաճութեամբ տեսան թէ ի՞նչ ախորժակով կ'ուտէին։ Կը պատմէին իրենց սարսափը անտառին մէջ, ու ամէնքը միաժամանակ կը խօսէին։ Հայրիկ ու մայրիկ մեծ ուրախութեան մէջ էին իրենց զաւակները տան մէջ տեսնելով, ու այս ուրախութիւնը տեւեց այնքան որքան տեւեցին տասն ոսկիները։ Բայց երբ ստակը հատաւ՝ նորէն իրենց առաջին ցաւին մէջ թաղուեցան ու դարձեալ որոշեցին անոնց կորուստը, և որպէս զի խորհուրդը լաւ յաջողութիւն գտնէ, որոշեցին առաջինէն աւելի հեռու տեղ տանիլ ձգել զանոնք։ Բայց բանը այնքան գաղտնի կերպով չխօսեցան՝ որ Պղտիկ Բիթուկը չլսէ զայն։ Բիթուկ իր հաշիւը ըրաւ առաջին անգամին պէս բանին մէջէն ելլելու հա-

մար. բայց թէպէտ առտուն կանուխ անկողնէն ելաւ երթալ քար ժողովելու համար՝ չկրցաւ մտածածը գլուխ հանել, վասն զի կրկին դարձուածքով փակուած էր դուռը, և ի՞նչ ընելը չէր գիտեր։ Սակայն մայրիկը անոնց ամէն մէկուն նախաճաշի համար կտոր մը հաց տուած ըլլալով՝ մտածեց թէ քարերու տեղ իր հացը կրնար գործածել ճամբան փշրանքներ թափելով, ուստի հացը չկերաւ, գրպանին մէջ պահեց։

Հայր ու մայր անտառին ամենէն մութ ու թանձրախիտ կողմը տարին տղաքը, ու հասնելնուն պէս՝ զանոնք հոն ձգելով իրենք ծածուկ ճամբէ մը կծիկը դրին։ Պզտիկ Բթուկ մեծ ցաւ մը զգաց, վասն զի կը յուսար թէ դիւրաւ ճամբան պիտի գտնէր ամէն կողմ ցանած հացին միջոցով, բայց զարմացաւ մնաց հատ մ'իսկ փշրանք չգտնելով, վասն զի թրուհունները կերեր լմնցուցեր էին ամէնն ալ։

Խեղճ տղաք մեծ վիշտ զգացին այդ բանէն, քանզի որքան կը յառաջանային անտառին մէջ, այնքան աւելի կը մոլորէին։ Գիշերը վրայ հասաւ, ու սաստիկ հով մ'ալ ելաւ, որ ահուդող կը պատճառէր։ Իրենց ականջին այնպէս կուգար որ ամէն կողմէ գայլերու ոռնումներ կը լսէին և այդ գայլերը իբր թէ կուգային զիրենք ողջ ողջ լափելու. ո՛չ խօսիլ կը համարձակէին և ո՛չ իսկ գլուխնին դարձնել. սաստիկ անձրեւ մ'ալ եկաւ՝ ու թրջեց խիստ ըրաւ զիրենք. ամէն մէկ քայլ առնելնուն

խեղճերը կը սահէին կ'իյնային ու տիղմի մէջ թաթխուած ոտք կ'ելլէին՝ չկրնալով ձեռքերնին գործածել։

Պզտիկ Բթուկ մագլցելով ծառի մը վրայ ելաւ՝ հեռունները դիտելու համար որ բան մը տեսնէ, և իրօք ալ գլուխը ամէն կողմ դարձնելով ճրագի մը պլպլուքը նշմարելու պէս եղաւ՝ որ խիստ հեռուն կը գտնուէր, անտառէն շատ անդին։ Վար իջաւ ծառէն՝ ու ոտքը գետին կոխած ատեն՝ ա՛լ բան մը չտեսաւ, որուն համար մեծ ցաւ զգաց։ Սակայն միջոց մը եղբայրներուն հետ քալելով դէպ ի լոյսին կողմը՝ անտառէն դուրս ելած պահուն զայն տեսաւ նորէն։

Վերջապէս ճրագին գտնուած տունը հասան մեծ ահուդողով, վասն զի շատ անգամ աչքէ կը կորսնցնէին զայն։ Այս բանս կը պատահէր ամէն անգամ որ խորութեան մը մէջ կ'իջնային։ Դուռը գարկին, ու պառաւ կին մը եկաւ բացաւ ու հարցուց թէ ի՞նչ կ'ուզէին։ Պզտիկ Բթուկ ըսաւ թէ անտառին մէջ մոլորած խեղճ տղաքներ էին ու կը խնդրէին Աստծու սիրոյն այդ տունը պառկիլ այդ գիշեր։ Պառաւը տեսնելով այս սիրուն տղաքը՝ սկսաւ լալ ու ըսաւ. «Վա՛խ, խեղճ տղաքներ, գիտէ՞ք ո՞ւր եկեր էք. դեւի մը տունն է այս՝ որ պզտիկ տղաքները կ'ուտէ կը լմնցէ։

— Ա՛խ, տիկին, պատասխանեց Պզտիկ Բթուկ՝ որ միւս եղբայրներուն պէս վախէն կը դողդողար. յայտնի բան է որ եթէ այս գիշեր զմեզ վար չգնէք՝ գայլերուն կեր պիտի ըլլանք.

այս այսպէս ըլլալով՝ աւելի կը նախընտրենք որ պարոնը մեզ ուտէ. եթէ իրեն աղաչանք ընէք՝ կարելի է մեղքնայ մեղի:

Դեւին կնիկը մտածեց որ մինչեւ առաւօտ ամուսինէն կրնայ պահել զանոնք, ու կրակին քով տարաւ որ տաքնան, վասն զի դեւին գիշերուան ընթրիքին համար ամբողջ ոչխար մը կար շամփուրին վրայ:

Կրակարանին քով տաքցած ժամանակնին մէյ մ'ալ յանկարծ երեք-չորս անգամ դրան սաստիկ զարնուիլը լսեցին. զարնողը դեւն էր: Կինը շուտով մը անկողնին տակ պահեց զանոնք ու գնաց դուռը բացաւ: Դեւը նախ և առաջ հարցուց թէ պատրաստ էր կերակուրը ու թէ գինի հանե՞ր էր մառանէն ու անմիջապէս սեղանն ստաւ: Ոչխարը քիչ եփուած՝ արիւններու մէջ էր տակաւին. սակայն այս պատճառաւ աւելի համով երեւցաւ դեւին: Կը հոտուրտար աջ ու ձախ՝ ըսելով թէ թարմ միսի հոտ կ'առնէր: «Հորթ մը մորթեցի, ըսաւ կինը, կ'երեւայ թէ անոր հոտն է:»

— Կնիկ, թարմ միսի հոտ կ'առնեմ, կ'ըսեմ, կրկնեց դեւը ծուռ աչքով մը նայելով իր կնոջ բան մը կայ զոր չեմ կրնար հասկնալ:» Այս ըսելով սեղանէն ելաւ ու շիտակ անկողնին կողմը գնաց:

«Վա՛յ, զարշելի կնիկ, զիս խաբել կ'ուզես եղբեր. ի՞նչ բան կրնայ արգելք ըլլալ որ զքեզ ալ անոնց հետ պատուեմ ուտեմ. թէեւ թարմ բան մը չես, պառւած անասուն մ'ես:

Հոս անկողնին տակ լաւ որս կայ եղբեր, ու ի՞նչ յարմար առենին ալ ոտքովը եկեր է այս որսը. այս օրերս երեք դեւ բարեկամներ այցելութեան պիտի գան. անոնց համար լաւ հարկինք մը պիտի ըլլայ:»

Այս ըսելով անկողնին տակէն մէկմէկու ետեւէ հանեց զանոնք: Այդ խեղճերը առջեւը ծուռը դրած գլխով իւր կը հայցէին, բայց դեւերէն ամենէն անգութին հանդիպած էին. անիկա չմեղքնալէ զատ, հիմակուրնէ աչքերով կ'ուտէր զանոնք, ու իր կնոջ կ'ըսէր թէ պատուական կերակուր մը պիտի ըլլար անոնց միսէն՝ եթէ լաւ թացան (սալցա) մը դնէր:

Գնաց խոշոր դանակ մ'առաւ, ու խեղճ տղաքներուն մօտենալով՝ ձեռքովը երկար քարի մը վրայ կը սրէր դայն: Ասոնցմէ մէկը բռնած էր արդէն՝ երբ կինը ըսաւ իրեն. «Ի՞նչ հարկ այս ժամուս մորթելու զանոնք, վտղը մորթես աւելի աղէկ չըլլա՞ր:»

— Լո՛ւէ՛, կնիկ, կրկնեց դեւը, եթէ հիմայ մորթեմ՝ միսը վաղը աւելի կակուղ կ'ըլլայ ու համով կ'ուտենք:

— Բայց տակաւին շատ միսեր կան ուտուելիք, կրկնեց կինը, ասա հորթ մը, երկու ոչխար ու խոզի մ'ալ կէսը:

— Իրաւունք ունիս, կնիկ, ըսաւ ճիւղաղը, այս գիշեր լաւ ուտելիք տուր անոնց որ չնհարնան, ու տա՛ր պառկեցուր:

Բարի կինը շատ ուրախ եղաւ ու անոնց լաւ ուտելիք բերաւ. բայց խեղճերը այն աս-

տիճան վախցեր էին՝ որ չկրցան բերաննին բան դնել. իսկ դեւը նորէն գիներբուքի սկսաւ, ու շատ ուրախ էր որ լաւ սեղան մը պիտի հանէր բարեկամներուն: Սովորականէն երկոտասնեակ մը բաժակ աւելի կոնծեց, ու խմածը գլխին զարնելով՝ պարտաւորեցաւ երթալ անկողին մտնել:

Դեւը եօթ աղջիկ ունէր՝ որոնք տակաւին պզտիկ էին: Այս պզտիկ դեւուհիները կայտառ դէմքեր ունէին, վասն զի թարմ միս կ'ուտէին իրենց հօրը նման. ունէին գորշ՝ կսկլոր պզտիկ աչուրներ, կոր քիթ ու խիստ մեծ բերան մը, սաստիկ սուր ու իրարմէ հեռու ակռաներով: Խիստ չար չէին տակաւին, բայց յայտնի էր թէ ետքէն պիտի չարնային, վասն զի արդէն պզտիկ տղաքները գտած ատեննին կը խածնէին՝ անոնց արիւնը ծծելու համար: Մայրերնին կանուխկեկ պառկեցուցած էր զանոնք, ու եօթն ալ մեծ անկողնի մը մէջ կը գտնուէին, ամէն մէկը գլուխը ոսկի պսակով մը: Նոյն սենեակին մէջ միեւնոյն մեծութեամբ ուրիշ անկողին մ'ալ կար, ուր դեւին կինը այդ եօթը մանչերը պառկեցնելէ ետք, ինքն ալ գնաց անկողին մտաւ ամուսինին քով:

Պզտիկ Բթուկը որ դիտած էր թէ դեւին աղջիկները գլուխնուն վրայ ոսկի պսակներ ունէին, և կը վախնար որ չըլլայ թէ դեւը զիրենք նոյն գիշերը մորթած չըլլալուն համար զղջայ, կէս գիշերին ելաւ անկողնէն ու

եղբայրներուն գտակները առնելով, կամացուկ մը դեւին եօթը աղջիկներուն գլուխն անցուց, ու անոնց ոսկի պսակներն ալ առնելով եղբայրներուն ու իր գլուխին վրայ դրաւ, որպէս զի դեւը մութին մէջ իր աղջիկները կարծէ զիրենք, ու իր աղջիկներն ալ եօթը մանչերը, զոր պիտի մորթէր: Գործը մտածածին պէս եղաւ. վասն զի դեւը կէս գիշերին արթննալով՝ զղջաց թէ ինչո՞ւ նոյն գիշերը ընելիքը յաջորդ օրուան թողուր, ու յանկարծ դուրս նետուեցաւ անկողնէն, ու իր խոշոր դանակը առնելով. «Երթա՛նք տեսնենք, ըսաւ, թէ ի՞նչ վիճակի մէջ կը գտնուին այդ պզտիկ լակոտները: Խարխափելով աղջիկներուն սենեակը գնաց ու մօտեցաւ տղոց անկողնին: Ամէնքը կը քնանային, բացի Պզտիկ Բթուկէն՝ որ շատ վախցաւ երբ դեւին ձեռքը իր գլուխը կը շօշափէր, ինչպէս արդէն շօշափեր էր եղբայրներուն գլուխները: Դեւը ոսկի պսակները շօշափելով՝ «Շիտա՛կը, աղէկ գործ պիտի տեսնեմ եղեր, ըսաւ. կը հասկնամ թէ չափազանց շատ կոնծեր եմ երէկ գիշեր:» Այս ըսելով՝ աղջիկներուն անկողնին կողմը գնաց՝ որոնց գլուխներուն վրայ շօշափելով մանչերուն պզտիկ գտակները՝ «Հա՛, ըսաւ, աւաստիկ մեր լակոտները, շուտով գործ տեսնա՛նք» ու առանց ժամանակ անցընելու, իր եօթը աղջիկները մէկիկ մորթեց, ու տեսած գործէն խիստ գոհ՝ գնաց նորէն անկողնին մէջ պառկեցաւ:

Մեր Պատիկ Բթուկը գեւին խորդալու ձայնը առնելով՝ ալէս՝ եղբայրները արթնցնելով ըսաւ որ շուտով հագուին ու իր ետեւէն երթան : Կամաց կամաց պարտէզ իջնելով պատին վրայէն ցատքեցին դուրս : Բոլոր գիշերը վազելով կ'երթային դռն ի դռ դռ առանց գիտնալու թէ ո՞ւր կ'երթային :

Դեւը արթննալով՝ « Կնիկ, ըսաւ, գնա՛ սա երէկ գիշերուան լակոտները եփելու պատրաստութիւնը տե՛ս : » Կինը վեր ելլելով՝ սոսկաց, մազերը տնկուեցան, տեսնելով իր եօթը աղջիկներն ալ մորթուած ու արիւններու մէջ թաթխուած : Նախ ինկաւ մարեցաւ, (այսպիսի պարագաներու մէջ կիներուն առաջին գործը այդ կ'ըլլայ) : Դեւը վախնալով որ կինը շատ չուշացնէ գործը՝ ինքն ալ վեր ելաւ որ օգնէ անոր, ու կնոջը պէս ապշեցաւ մնաց այս սոսկալի տեսարանը տեսնելով . « Ա՛խ, այս ի՞նչ ըրեր եմ, պողաց, ես կը ցուցնեմ՝ այդ լակոտներուն, ու հիմա՛յ իսկ : »

Ու շուտով աման մը ջուր թափեց մարած կնոջը երեսին զոր ուշաբերած տեսնելով, « Շո՛ւտ, եօթ մզոննոց կօշիկներս բե՛ր, պողաց, որ երթամ բռնեմ այդ լակոտները : »

Իսկոյն ճամբայ ելաւ, ու ամէն կողմ վազելէ ետք վերջապէս այն ճամբան մտաւ՝ ուրկէ կը քալէին խեղճ տղաքները, որոնք իրենց հօրը տունէն հարիւր քայլ միայն հեռու կը գտնուէին : Անոնք տեսան դեւը որ լեռնէ լեռ կ'արշաւէր, ու գետերը կը կտրէր կ'անցնէր որպէս թէ պատիկ վտակներ ըլլային :

Պատիկ Բթուկը գտնուած տեղերնուն մօտ խորունկ ժայռ մը տեսնելով՝ հոն պահեց եղբայրները ու ինքն ալ պահուեցաւ՝ դիտելով միշտ թէ դեւը ի՞նչ պիտի ընէր : Դեւը խիստ յոգնած՝ պարապ տեղ դեգերած երկար ճամբաներէն (քանզի եօթը մզոննոց կօշիկները մարդս խիստ կը յոգնեցնեն), ուզեց քիչ մը հանգիստ առնել, ու դիպուածով գնաց նստաւ այն ժայռին վրայ՝ որուն մէջ տղաքները պահուեցին : Եւ որովհետեւ ալ վազելու կարողութիւն չէր մնացած վրան՝ ժամանակ մը հանգիստ առնելէ ետք քունը տարաւ, ու այնքան սոսկալի կերպով սկսաւ խռկալ՝ որ խեղճ տղաք վախցան, զրէթէ այն աստիճան որ վախցած էին երբ անողորմ դեւը իր խոշոր գանակը բռներ էր զիրենք մէկիկ մէկիկ մորթելու համար :

Պատիկ Բթուկը՝ որու վախը եղբայրներուն վախին չափ սաստիկ չէր, ըսաւ անոնց որ շուտով փախչին տուն երթան, քանի որ դեւը ասանկ խորունկ քուն մտեր էր, ու իրեն համար հոգ չընեն ամենեւին : Այս խորհուրդին վրայ եղբայրները վազեցին հօրենական տունը մտան : Այն ատեն Պատիկ Բթուկ դեւին մօտենալով կամացուկ մը ոտքէն կօշիկները քաշեց հանեց ու ինք հագաւ : Շատ խոշոր ու շատ լայն էին այդ կօշիկները, բայց որովհետեւ դեւի կօշիկներ հագնողին սրունքուն համեմատ կը մեծնային ու կը պատիկնային, կօշիկները սրունքներուն ճիշդ ու

ճիշդ եկան, որպէս թէ իրեն համար շինուած ըլլային :

Այդ կօշիկները հագած՝ գնաց դեւին տունը ուր գտաւ անոր կինը որ մորթուած աղջիկներուն քով արցունք կը թափէր :

«Ամուսինդ, ըսաւ, Պզտիկ Բթուկ, մեծ վտանգի մէջ է, գողերը բռներ են զինքը ու պիտի մեռնեն եթէ իր ունեցած բոլոր ոսկին ու արծաթը իրենց չյանձնէ : Այն կէտին որ դաշոյնը կոկորդին վրայ բռներ էին՝ զիս նըշմարելով կանչեց ու աղաչեց որ գամ իր վիճակը տեղեկացնեմ, ու միանգամայն ըսեմ որ բոլոր արժէքաւոր բաները յանձնես, բան մ'ալ չպահելով, որպէս զի ազատի, եթէ ոչ զինք պիտի մորթեն անխնայ : Եւ որովհետեւ խիստ ստիպողական է գործը՝ ուղեց որ սա կօշիկներն հագնիմ, որպէս զի շուտով մը գամ քեզ գտնեմ, ու միեւնոյն ատեն հասկնաս որ ըսածս խաբէութիւն չէ :»

Պառաւը սաստիկ վախցաւ ու Պզտիկ Բթուկի խօսքերուն հաւատալով՝ եղածը չեղածը ձեռքը յանձնեց, ինչու որ այդ դեւը խիստ լաւ էրիկ մ'էր՝ թէպէտ պզտիկ տղաքները կ'ուտէր անկուշտ կերպով : Այսպէս Պրզտիկ Բթուկ դեւին բոլոր հարստութեան տէր եղած՝ դարձաւ հօրը տունը եկաւ՝ ուր մեծ ցնծութեամբ ընդունեցին զինք :

Շատեր այս վերջին պարագային համակարծիկ չեն գտնուիր, ու կ'ըսեն թէ Պզտիկ Բթուկ դեւէն այս գողութիւնը ըրած չէ. և

եթէ եօթը մղոննոց կօշիկներն առնելու խիղճ չէ ըրած՝ իր պզտիկ եղբայրները երթալ գտնելու համար էր միայն : Այս վկայութիւնը տուողներն՝ ըսածնին լաւ տեղէ իմացած ըլլալնին կը հաւատտեն, ու նոյն իսկ փայտահատին տունը կերած խմած մարդիկներ են : Անոնք այնպէս կը պատմեն թէ Պզտիկ Բթուկ դեւին կօշիկները հագնելուն՝ արքունիք գացեր է, ուր գիտէ եղեր թէ մեծ հնհնութի մէջ կը գտնուին բանակին համար՝ որ երկու հարիւր մղոն հեռուն կը գտնուէր, ինչպէս նաեւ մղուած պատերազմին ելքին մասին : Անոնք կ'ըսեն թէ Պզտիկ Բթուկ գացեր թագաւորը գտեր ու ըսեր է որ եթէ կը փափաքի՝ ինք կ'ընայ իրիկուն չեղած բանակին վրայօք լուրեր բերել : Այս կերպով ճանչցուած ու գնահատուած՝ նա շատ դրամ կը վաստկէր, վասն զի թագաւորը մեծ վճարումներ կ'ընէր իրեն, որպէս զի իր հրամանները հասցնէ բանակին, ու շատ կ'իններ՝ ինչ որ ուզէր կուտային ամէն յօժարութեամբ իրենց սիրականներէն լուր առնելու համար. ու իր ամենէն մեծ վաստակը այդ կողմէն է եղեր. իսկ այն կ'իններ՝ որ իրենց ամուսիններուն ուղղուած նամակ կուտային՝ ա'յնքան չնչին վճարումներ կ'ընէին՝ որ այդ կողմէ շահածը հաշիւի չէր առներ անգամ :

Պզտիկ Բթուկ ժամանակ մը այսպէս սուրհանդակի պաշտօն կատարելէ ու շատ դրամ շահելէ ետք՝ դարձաւ հօրը տունը՝ ուր անկա-

ըելի է երեւակայել թէ ի՞նչ մեծ ուրախու-
թիւն զգացին զինք իրենց մէջ տեսնելով :
Իր հօրն ու եղբայրներուն համար , սպասար-
կութեանց պաշտօններ ծախու առաւ , որոնք
նոր հաստատուած էին , այս կերպով լաւ դիրք
տուաւ անոնց ամէնուն , ու միեւնոյն ժամա-
նակ արքունեաց մէջ կրցաւ իր գործը շա-
րունակել :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ծնողք բնաւ ցաւ չեն զգար
Եթէ աղուոր ու շնորհով են զաւակներ
Սակայն եթէ անոնցմէ մին ըլլայ սկար՝

Բան չեն ըսեր՝

Զայն կ'անգոսնեն

Կ'արհամարհեն.

Բայց երբեմն այդ խլէզը զոր քամահրեցին,
Երջանկութիւնը կը կազմէ ընտանիքին :

ԻՇՈՒ ՄՈՐԹ

PEAU D'ANE

Ատենով թագաւոր մը կար այնքան մեծ այնքան սիրուած իր ժողովուրդէն, այնքան յարգուած իր բոլոր դաշնակիցներէն ու դրացիներէն՝ որ կրնար ըսուիլ թէ բոլոր թագաւորներուն մէջ է՛ն մեծն ու էն երջանիկն էր։ Անիկա թէ՛ գեղեցիկ ու թէ՛ առաքինի իշխանունի մ'ընտրած՝ կին առած էր, և այս բարեբախտ ընտրութեամբ իր երջանկութիւնը աւելի հաստատուած գտնուեցաւ։ Այս երջանիկ ամուսինները կատարեալ միաբանութեան մէջ կ'ապրէին։ Իրենց մաքուր միութենէն աղջիկ մը ծնած էր այնքան չքնաղ ու շնորհալի՝ որ ա՛յլ չէին ցաւեր թէ ինչո՞ւ ուրիշ զաւակներ չունենային։

Փառք, ճաշակ ու առատութիւն կը տիրէին իր պալատին մէջ. նախարարները իմաստուն էին ու ճարտար, պալատականները առաքինի ու տիրասէր, սպասաւորները ժիր ու հաւատարիմ, ախոռները ընդարձակ ու աշխարհի ամենէն գեղեցիկ ձիերով լեցուն՝ որոնք ամենաճոխ ծածկոյթներ կը կրէին։ Այն օտարականները որոնք այդ գեղեցիկ ախոռներուն վրայ զմայլելու կուգային, մէկ բանի վրայ զարմացած կը մնային. ախոռին ամենէն յայտնի մէկ տեղը՝ էշ մը իր մեծ ու երկար ականջները կը ցուցադրէր։ Թագաւորը չէ թէ

քմայքով՝ այլ իրաւունքով՝ յատուկ ու նշանաւոր տեղ մը տուած էր իշուն։ Այդ հազուագիւտ կենդանիին յատկութիւնները ամէն պատուի արժանի էին, որովհետեւ բնութիւնը այնպիսի արտակարգ կազմութիւն մը տուած էր անոր՝ որ իր խշտիքը աղտոտ ըլլալու տեղ ամէն առտու ամէն տեսակ փայլուն ոսկիներով ծածկուած կ'ըլլար՝ զոր առտուները կը ժողվէին։

Արդ՝ որովհետեւ կենցաղի փոփոխութիւնները թէ՛ հպատակներու և թէ՛ նոյն իսկ թագաւորներու վրայ կը տարածուին՝ ու ամէն բարիք չարիքով մը խառնուած կ'ըլլայ միշտ, երկինք թոյլ տուին որ թագունին յանկարծ գէշ հիւանդութեամբ մը բռնուի՝ որուն բժիշկ ու գիտութիւն չկրցան ճար մ'ընել. թաղծութիւնը ընդհանուր եղաւ։ Թագաւորը զգայուն ու սիրող սրտի տէր — թէպէտ հոշակաւոր առած մը կայ թէ ամուսնութիւնը սիրոյ գերեզմանն է — չափազանց վիշտով համակուած՝ տէրութեան ամէն տաճարներուն ուխտեր կ'ընէր, իր կեանքը տալու պատրաստ էր որ իր սիրեցեալ ամուսնոյն կեանքը փրկուի, այլ պարապ տեղ աստուածներն ու նա՛եւ պարիկները օգնութեան կը կանչուէին։ Թագունին իր մահը մօտ զգալով՝ ըսաւ իր ամուսնոյն որ դառն արցունք կը թափէր.

«Սիրելի ամուսինս, թոյլ տո՛ւր որ մեռնելէ առաջ բան մը պահանջեմ քեզմէ. պահանջածս սա՛ պիտի ըլլայ որ եթէ երբէք փափաք զգաս նոր ամուսնութիւն մը կնքելու . . . »:

Այս խօսքերուն վրայ թագաւորը աղիողորմ ձայներ ձգեց, բռնեց կնոջը երկու ձեռքերը, արցունքներով ողողեց, և վստահեցնելով զայն թէ երկրորդ ամուսնութեան խօսք ընել աւելորդ էր բոլորորովին՝

«Ո՛հ, ո՛հ, սիրելի թագուհի, ըսաւ : Վերջապէս, աւելի լաւ է որ քու ետեւէդ զալու խօսքն ընես ինծի :»

— Տէրութիւնը, կրկնեց թագուհին, այնպիսի հաստատակամ ձեւով մը՝ որ արքային կսկիծը կ'աւելցնէր, տէրութիւնը յաջորդներ պիտի փնտռէ քեզմէ, որովհետեւ աղջիկ մը միայն տուած եմ քեզ, պիտի ստիպէ, թախանձէ որ մանչ գաւակներ ունենաս. բայց ես ալ թախանձանօք կը խնդրեմ քեզմէ, յանուն վրաս ունեցած մեծ սիրոյդ, որ ժողովրդեան փափաքը ա՛յն ատեն միայն կատարես՝ երբ գտնես ինձմէ աւելի գեղեցիկ ու վայելուչ կին մը. կ'ուզեմ որ այս բանիս վրայ երդում ընես, այն ատեն զոհ սրտով պիտի մեռնիմ :»

Այնպէս կ'ենթադրուի որ թագուհին արժանապատուութեան ոգուով պահանջեր էր այս երդումը՝ չկարծելով բնաւ թէ աշխարհի վրայ իրեն հաւասարող կին մը գտնուի երբեք ու միտքը դնելով որ այդ կերպով ապահովութիւն պիտի ունենար որ թագաւորը չպիտի կնքէր երկրորդ ամուսնութիւն : Վերջապէս մեռաւ : Ամուսին մը երբեք այնքան վայնասուն ձգած չէ. — գիշեր ցորեկ լալ, հեծեծել, այրիութեան այդ պզտիկ իրաւունքները ժամանակ մը իր միակ զբաղումներն եղան :

Մեծ վիշտերը երկար տեւողութիւն չեն ունենար : Տէրութեան աւագանին գումարուելով խմբովին դիմում ըրաւ թագաւորին՝ խնդրելու համար որ յօժարի նորէն ամուսնանալ : Այս առաջին առաջարկութիւնը խիստ ծանր երեւցաւ իրեն ու նոր արցունքներ թափեց : Կնոջը ըրած երդումը յառաջ բերաւ, ու բոլոր խորհրդականները ասպարէզ կանչեց որ եթէ կրնան՝ վախճանեալ թագուհիէն աւելի գեղեցիկ ու շնորհալի իշխանուհի մը գտնեն : Միտքը դրած էր որ անկարելի բան մ'էր այն : Այլ ժողովը պարապ խօսքի մը տեղ դրաւ անիկա ու ըսաւ թէ գեղեցկութիւնը այնքան կարեւորութիւն ունեցող բան մը չէր, միայն թէ թագուհին ըլլայ առաքինի ու մանաւանդ ծննդաբերութեամբ բեղուն, թէ տէրութիւնը իր հանգիստին ու հանգարտութեան համար արու իշխանագուններու պէտք ունէր : Թէ ճշմարիտ էր որ արքայագուն օրիորդը մեծ թագուհի մ'ըլլալու համար ամէն յատկութիւններն ունէր, բայց պէտք կ'ըլլար օտար արքայագուն մ'ընտրել իբր անոր ամուսին, և թէ այն ատեն այդ օտարականը կամ իր հայրենիքը պիտի տանէր զայն, ու կամ՝ եթէ մեր բամբիշին հետ թագաւորէր՝ իր գաւակները միեւնոյն արիւնէ ծնած չպիտի ըլլային, և թէ իր անունը կրող իշխան մը չգտնուելով՝ մօտակայ ազգերը իրենց գլուխը պատերազմներ պիտի հանէին՝ որու հետեւանքը պիտի ըլլար տէրութեան կործանումը : Թագաւորը այս դիտողու-

թիւններէն ազդուած՝ խոստացաւ որ զանոնք
զոհ ընելու պիտի աշխատէր :

Եւ իրացնէ ալ կարգցու իշխանուհինե-
րու մէջէն իրեն յարմարելիք կինը փնտռեց :
Ամէն օր գեղեցիկ կենդանագիրներ կը բե-
րէին իրեն , այլ անոնցմէ ոչ մին վախճանեալ
թագուհիին գեղեցկութիւնն ու շնորհն ունէր ,
որով չէր կրնար որոշում տալ դժբախտաբար :
Մտածեց որ իր աղջիկը՝ արքայազուն իշխա-
նուհին՝ չէ թէ միայն սքանչելի կերպով գեղե-
ցիկ էր ու ձեւաւոր՝ այլ նաեւ վախճանեալ թա-
գուհի մայրը կը գերազանցէր իսկ՝ թէ՛ խել-
քով և թէ՛ շնորհքով : Այս մտածմամբ այնքան
վառուեցաւ , բորբոքեցաւ սիրտը որ արքա-
յազուն բամբիշէն չկրցաւ բանը ծածկել , ու
ըսաւ թէ հետը ամուսնանալու որոշում ըրած
էր , քանզի իրմով միայն կրնար ըրած երդու-
մէն արձակուիլ :

Առաքինի ու ամօթխած իշխանուհին այս
սոսկալի առաջարկը լսելով քիչ փնտրեց պիտի
իյնար նուաղէր . թագաւոր հօրը ոտքն ին-
կաւ , իր հոգւոյն բոլոր ուժովը պաղատելով
որ չբռնադատէ զինք այսպիսի ծանր մեղք մը
գործելու :

Թագաւորը՝ այս այլանդակ խորհուրդը
յղացած՝ ծերունի քուրմի մը խորհուրդ հար-
ցուցեր էր բամբիշին խիղճը հանդարտեցնելու
համար : Այս քուրմը որ աւելի փառասէր էր
քան թէ երկիւղած , անմեղութեան ու առա-
քինութեան չահը զոհեց մեծ արքայի մը խոր-

հրդականն ըլլալու պատուոյն , ու ա՛յնքան
ճարտարութեամբ սողոսկեցու մտաւ անոր
մտքին մէջ , ա՛յնքան թեթեւցուց գործելիք
մեղքը , որ զայն համոզեց անգամ թէ բա-
րեպաշտական գործ մ'էր իր աղջկան հետ
ամուսնանալը : Թագաւորը այդ անզգամին
խօսքերէն ողորդած՝ գրկեց զայն ու իր խոր-
հուրդին աւելի քան երբէք յամառութեամբ
կառչած՝ բաժնուեցաւ քովէն ու երիտասարդ
իշխանուհիին հրաման ղրկեց ամուսնութեան
պատրաստուելու :

Իշխանուհին՝ բռն թախիծով համակ-
ուած՝ մտածեց որ երթայ իր կնքամայրը՝ եղ-
բեւանիներու պարիկը գտնէ՝ անոր խորհուրդ
հարցնելու համար : Այս խորհուրդով նոյն գի-
շերն իսկ ճամբայ ելաւ խոշոր ոչխարէ մը
լծուած սիրուն կառքով մը — այդ ոչխարը
ճամբաները գիտէր — ու հասաւ պարիկին
քով որ մեծ սէր ունէր իր վրայ , և որ ըսաւ
անոր թէ իր ըսածները գիտէր արդէն , թէ
հոգ ընելու բան չկար , ու չարիք չպիտի պա-
տահեր իրեն եթէ տալիք պատուէրը հաւատար-
մութեամբ գործ դնէր . « Վասն զի , սիրելի
զաւակս , ըսաւ , հօրդ հետ ամուսնանալը ծանր
մեղք մը պիտի ըլլար քու կողմէ : առանց
անոր հակառակելու կրնաս այդ մեղքէն ազա-
տիլ . ըսէ՛ իրեն թէ քմահաճոյք մ'ունիս , այդ
քմահաճոյքը գոհացնելու համար պէտք է որ
օդի գոյն պարեգօտ մը տայ քեզի . իր բոլոր
սիրովն ու բոլոր իշխանութեամբ չպիտի կա-
րողանայ այդ բանն ընել : »

Իշխանուհին մեծ շնորհակալութիւն յայտ-
նեց կնքամօրն և հետեւեալ օրն իսկ պարի-
կին տուած խորհուրդը յայտնեց Թագաւորին
և ըսաւ թէ մինչեւ որ օդի գոյնով պարեգօտ
մը չունենայ՝ հաւանութեան բառ մը չպիտի
ելլէ բերնէն : Թագաւորը աղջկանը տուած
յոյսէն սաստիկ ուրախացած ամենէն անուանի
վարպետները ժողովելով՝ այդ պարեգօտը ապըս-
պրեց, սպառնալով որ եթէ չկարենային յաջո-
ղիլ՝ զանոնք կախել պիտի տար ամէնքն ալ :
Սպառնալիքը զործադրել հարկ չեղաւ . երկ-
րորդ օրն իսկ այդ փափաքելի պարեգօտը բեր-
ուեցաւ իրեն : Երկինքը երբ ոսկեգոյն ամ-
պերէ ծածկուի՝ այնքան գեղեցիկ կապուտա-
կութեամբ մը չերեւար՝ որքան այդ աղուոր
պարեգօտը երեւցաւ՝ երբ զայն տարածեցին
արքային առջեւ, իշխանուհին մեծ ցաւ զգաց
ու չէր գիտեր թէ բանին մէջէն ի՞նչպէս պիտի
ելլէր : Թագաւորը կ'ստիպէր զինքը որ վերջ-
նական խօսքը տայ : Հարկ եղաւ նորէն դիմել
կնքամօրը : Սա՛ զարմացած որ բանը անյաջող
գացեր էր՝ խորհուրդ տուաւ որ այս անգամ
փորձ փորձէ լուսնի գոյն պարեգօտ մը ու-
ղելու :

Թագաւորը որ միշտ կ'ուզէր գոհ ընել
զինք, ամենէն ճարտար վարպետները բե-
րել տալով՝ խիստ ստիպողական կերպով
լուսնի գոյն պարեգօտ մ'ապսպրեց՝ որ քսան-
եւէորս ժամ չանցած պատրաստուած էր
արդէն :

Բամբերը թագաւոր հօրը ցոյց տուած
փութկոտութենէն աւելի թէպէտ այս սքան-
չելի պարեգօտին համար ուրախացած էր, իր
նաժիշտներուն ու ստնտուին հետ գտնուած
ժամանակը սրտին մեծ ցաւը յայտնեց:

Եզրեւանին երու պարիկը՝ որ տեղեակ էր
եղածին, վշտահար իշխանուհիին օգնութեան
հասնելով՝ ըսաւ .

«Եթէ չեմ սխալիր՝ Թագաւոր-հայրդ այդ անշահ խորհուրդէն պիտի յաջողինք պաղեցնել՝ եթէ արեւու գոյն պարեգօտ մ'ուզես, վասն զի կարելի չպիտի ըլլայ այսպիսի պարեգօտ մը պատրաստել, կամ գոնէ ժամանակ պիտի. վաստկինք : »

Կրտի. վաստակինք : »

Բամբիշը ընդունեցաւ պարիկ կնքամօր
խորհուրդը ու արեւու գոյն պարեգօտ ուզեց
հօրմէն : Սիրատենչ թագաւորը իր թագին
բոլոր ադամանդները և սուտակները տուաւ
այդ հոյակապ պատրաստութեան օգնելու ,
հրաման արձակելով որ այդ պարեգօտը
արեւու հաւասարեցնելու համար բան մը
չխնայուի : Եւ իրօք երբ պատրաստուած պա-
լատ բերուեցաւ՝ զայն տեսնողներու աչքերը
շլանալէ կը գոցուէին : Այս ժամանակէն հնար-
ուեցան կանանչ ակնոցները ու սեւ ապակի-
ները : Ասիկա տեսնելով ի՞նչ ըրաւ իշխանու-
հին . ստուգիւ այսքան գեղեցիկ ու այսքան
վարպետութեամբ շինուած բան մը տեսնուած
չէր երբէք :

Երբեք :
Շփոթե՛ր մնացե՛ր է՛ր , ու աչքի՛ ցաւ

պատրուակելով ամօթով քաշուեցաւ իր սեն-
եակը ուր պարիկը զինք կը սպասէր ար-
դէն : Գործը աւելի գէշի գնաց , քանզի կըն-
քամայր պարիկ արեւու գոյն պարեգօտը տես-
նելով սաստիկ բարկացաւ :

« Ո՛հ , այս անգամ , աղջիկս , ըսաւ , թագաւոր
հօրդ անարգ սէրը անագին փորձութեան մը
մէջ պիտի դնեմ : Անիկա յամառեր մնացեր է
այդ ամօթալի ամուսնութեան խորհուրդով՝
զոր կը կարծէ թէ գլուխ պիտի հանէ ընդ-
հուպ , բայց կարծեմ թէ պիտի ապշի մնայ
երբ սա խնդրանքն ընես իրեն . ելլես կաշին
ուզես այն իշուն՝ զոր այնքան կը սիրէ և որու
բոլոր ծախքերուն համար հարկ եղած դրամը
կը հայթայթէ լիօրէն . գնա՛ ըսէ իրեն թէ այդ
կաշին կ'ուզես : »

Բամբիշը յետին աստիճանի ուրախ որ այդ
ատելի ամուսնութիւնը ի դերեւ հանելու հա-
մար այսպիսի զօրաւոր միջոց կը տրուէր իրեն ,
այնպէս կը կարծէր թէ թագաւոր հայրը իր
սիրական էջը զոհելու որոշում չպիտի կրնար
տալ երբէք : Գնաց գտաւ զայն ու այդ անգու-
գական կենդանիին մօրթն ունենալու իր մեծ
փափաքը յայտնեց : Թագաւորը շատ զարմացաւ
անոր այդ քմահաճոյքին համար , ու զանիկա
գոհ ընելու չվարանեցաւ բնաւ : Խեղճ էջը
զոհուելով՝ մօրթը բերուեցաւ իշխանուհիին՝
որ իր դժբախտութեան առաջին առնելու ա՛լ
միջոց մը մնացած չըլլալը տեսնելով՝ յուսա-

հատութեան մէջ ինկած էր՝ երբ կնքամայր
պարիկը հասաւ նորէն օգնութեան :

« Այդ ի՞նչ կ'ընես , աղջիկս , ըսաւ , տես-
նելով որ իշխանուհին մագերը կը փետտէր ու
ձեռքի հարուածներ կուտար այտերուն , զա-
նոնք կապուտցնելու աստիճան : Քու կեանքիդ
ամենէն երջանիկ մէկ ժամն է աս . Այդ կա-
շիով բոլոր մարմինդ ծածկած՝ ելի՛ր այս պա-
լատէն , ու մինչեւ վերջը գնա՛ քալէ աշխարհի
վրայ , երբ մէկը ամէն բան կը գոհէ առաքի-
նութեան՝ աստուածները կը վարձատրեն ան-
վրէպ զայն : Ճամբայ ելի՛ր , գնա՛ , ամէն տեղ ,
արդուզարդդ կը հոգամ ես , ուր որ կանգ առ-
նես՝ հագուստներդ ու գոհարեղէններդ պարու-
նակող արկղիկը գետնին տակէն հետդ պիտի
գայ . ահա մոզական գաւազանս ալ կուտամ
քեզի . երբ արկղիկիդ պէտք ունենաս՝ այս
գաւազանը զարկ գետնին ու ան պիտի երե-
ւայ իսկոյն , բայց շո՛ւտ , ճամբայ ելի՛ր : »

Իշխանուհին հազար անգամ իր կնքամայրը
համբուրելով աղաչեց որ զինքը ձեռքէ չթո-
ղու . իշու անշահ կաշին վրան առաւ , բուխե-
լիկի մօլորով մրտաց երեսը , ու առանց մէկէ
մը ճանչցուելու դուրս ելաւ պալատէն :

Բամբիշին բացակայութիւնը մեծ շշուկ
հանեց քաղաքին մէջ . թագաւորը որ փառա-
ւոր հանդէս մը պատրաստել տուած էր , մեծ
յուսահատութեան մը մատուած՝ կը մնար ան-
մխիթար : Հարիւրաւոր ոստիկաններ , հազա-
ւաւոր հրացանակիրներ ճամբայ հանեց որ եր-

Թան իր ազնիկը փնտռեն, բայց զայն պաշտպանող պարիկը անտեսանելի կ'ընէր զայն ամէն հետազօտութիւններէն: Ուստի հարկ եղաւ որ համակերպի իր բախտին:

Այս միջոցին բամբիշը ճամբայ կ'ընէր շարունակ: Հեռուները, խիստ ներսերը երթալով ապաստանարան կը փնտռէր. բայց թէպէտ գլխութենէ շարժած ուտելիք կուտային, այլ սոսկալի աղտոտութեանը պատճառաւ ոչ մէկը կ'ուզէր ներս ընդունիլ զայն: Քալելով, քալելով վերջապէս գեղեցիկ քաղաք մը հասաւ, որու մուտքին վրայ ագարակ մը կը գտնուէր: Ագարակապանուհին ջնջանները լուալու, հընդկահաւերու տակը ու խոզերու կուրը մաքրելու համար պնակալուացքի մը պէտք ունէր: Այդ կինը անոր վրայ-գլուխի աղտոտութիւնը տեսնելով՝ առաջարկեց իր քով ծառայութեան մտնել: Բամբիշը այնքան յոգնած էր՝ այնքան յոգնած՝ որ մեծ սիրով ընդունեց այդ առաջարկը: Խոհանոցին մէկ հեռաւոր անկիւնը դրին զայն. իշու իր մորթը ա'յնքան աղտոտ, ա'յնքան զգուելի դարձուցած էր խեղճ իշխանուհին՝ որ առջի օրերը սպասաւորներու կոշտ ու անվերջ կատակներուն նշաւակ կ'ըլլար: Վերջապէս աչքերնին վարժուեցաւ զայն տեսնելով. ասկէ զատ իր պարտականութեանց այնքան լաւ ուշադիր էր որ ագարակապանուհին պաշտպանութեանը տակ առաւ զինքը: Ոչխարները կ'առաջնորդէր, հարկ եղած տեղը կը մականդէր, հնդկահաւերը այնքան լաւ կեր-

պով արածելու կը տանէր՝ որպէս թէ երբէք ուրիշ գործ ըրած չըլլար կեանքին մէջ. այս կերպով ամէն ինչ արդիւնաւոր կ'ըլլար իր ձեռքին մէջ:

Յստակ աղբիւրի մը քով նստած իր տխուր վիճակին վրայ կ'ողբար ստէպ. օր մը ուզեց ջուրին մէջ նայիլ. — իշուն գարշելի մորթը՝ որով գլուխն ու մարմինը պատած էր, սոսկում պատճառեց իրեն, ու վրայ-գլուխէն ամչնալով, լուաց, մաքրեց դէմքն ու ձեռուրները՝ որոնք փղոսկրէ աւելի ճերմակ երեւցան ու երեսին գոյնը իր բնական թարմութիւնը գտաւ:

Ինքզինքը այն աստիճան աղուոր տեսնելով ա'յնքան ուրախացաւ, այնքան ուրախացաւ որ սիրտն ուզեց լողանք մ'առնել ու առաւ. բայց ագարակ դառնալու համար հարկ եղաւ որ այն անպիտան կաշին դարձեալ վրան անցընէ: Բարեբախտաբար հետեւեալ օրը տօն էր. ուստի ժամանակ գտաւ իր արկղիկը դուրս հանելու, յարդարանքն ընելու, իր գեղեցիկ մազերուն թեթեւ մը բրինձի փոշի ցանելու, ու օդի գոյն իր աղուոր պարեգօտը հագնելու: Ա'յնքան փոքր էր իր սենեակը ոչ այդ աղուոր պարեգօտին քղանցքը չէր կրնար ազատ տարածուիլ: Գեղեցիկ իշխանուհին հայելիին մէջ նայելով ինքն ալ հաւնեցաւ ինքզինքին, ա'յնքան հաւնեցաւ որ միտքը դրաւ ժամանցի համար կիրակի ու տօն օրերը ետեւէ ետեւ իր գեղեցիկ պարեգօտները հագնելու, ու այդպէս ալ ըրաւ: Մեծ

ճարտարութեամբ ծաղիկներ ու աղամանդներ
կը խօթէր մագերու, կը հառաչէր ստէպ թէ
ինչո՞ւ իր ոչխարներն ու հնդկահաւերը միայն
տեսնէին իր աղուորութիւնը, թէպէտ անոնք
իշու այն գարշելի մորթով ալ կը սիրէին զինքը :
Արդէն ագարագին մէջ իշու Մորթ անունով
կը ճանչնային զինք :

Տօն օր մը, որ իշու Մորթ իշխանուհին արեւ-
ուո զոյն պարեգօտը հագած էր՝ թագաւորին
տղան՝ որ այդ ագարակին տէրն էր, որսէ դար-
ձած ատեն հանգչելու համար պահ մը հոն
իջաւ : Այս իշխանը նորատի էր, գեղանի ու
բարեձեւ, հայրն ու մայրը հոգի կուտային
վրան, նոյնպէս և ժողովուրդը սաստիկ կը սի-
րէր զինքը : Դաշտային նախընթրիք մը մե-
ծարուեցաւ այդ արքայագուն իշխանին, որ
ետքէն վայրագաւիթներն ու բոլոր ծակու-
ծուկերն պտրտելու ելաւ : Այսպէս մէկ կողմէն
միւսը շրջած ատեն մթագին ծառուղի մը
մտաւ՝ որուն ծայրը փակ դուռ մը կը գըտ-
նուէր : Հետաքրքրութեամբ կղպաքին ծա-
կէն նայելով՝ այդ հրաշագեղ իշխանուհին տե-
սաւ որ ճոխաբար հագուած՝ կարծես առտուան
հիւր մ'ըլլար : Այդ պահուն զինք վառող բոր-
բոքող բուռն զգացման թափով պատրաստ էր
դուռը կտրելու՝ եթէ այդ հիանալի անձին
նկատմամբ խորունկ յարգանք մը զգացած
չըլլար :

Սիրտը չուզելով դուրս ելաւ այդ մօռայլ ու
մթագին ծառուղիէն, և ուզեց հարցնել տեղե-
կանալ թէ ո՞վ էր այն պղտիկ խուցին մէջ

բնակողը : Իրեն ըսին թէ իշու Մորթ անուն
կրող աղջիկ մ'էր՝ պնակները լուացող, ու այդ
անունով ճանչցուելուն պատճառն այն էր որ
իշու կաշիի մը մէջ պլլուած էր, ու ինքը
այնքան աղտոտ, ա'յնքան ա'յնքան կեղտոտ
մէկն էր՝ որ ոչ մէկը կը նայէր կա'մ հետը կը
խօսէր, և զթուլթենէ շարժեալ ագարակն ըն-
դունուած էր, ոչխարներն ու հնդկահաւերը
նայելու համար :

Այս բացատրութենէն գոհ եղաւ իշխանը,
տեսաւ թէ այդ կոշտ մարդիկը ատկէ աւելի
բան չէին գիտեր. ուստի անոնց աւելի երկար
հարցովործեր ընելը աւելորդ երեւցաւ իրեն :
Թագաւոր հօրը պալատը դարձաւ սաստիկ սի-
րահարուած այդ չնաշխարհիկ էակին՝ զոր կըղ-
պաքի տակէն տեսեր էր, և որ աստուածութիւն
մը երեւցած էր իր աչքին, զղջաց թէ ինչո՞ւ
դուռը դարկած չըլլար, ու միտքը դրաւ որ
ուրիշ անգամ երեսը չտեսած ու հետը չխօսած
ետ չդառնայ : Այլ բուռն սիրահարութենէն
արիւնը եռուզեո՞ւ նոյն գիշերը անա'նկ սաս-
տիկ տենդ մ'ունեցաւ՝ որ վախցաւ թէ պիտի
մեռնէր : Իր մայրը՝ թագուհին՝ որ այդ գա-
ւակը միայն ունեցած էր, յետին յուսահատու-
թեան մէջ կը գտնուէր, տեսնելով որ դեղ ու
դարման ամենեւին օգուտ մը չէին ունենար :
Խոստում չէր մնար որ չընէր բժիշկներուն՝
որպէս զի սիրական զաւկին դարման մը գըտ-
նէին, այլ ի գուր. իրենց բոլոր ճարտարու-
թիւնը ի գործ կը դնէին. սակայն երիտասարդ

իշխանը միշտ նոյն յուսահական վիճակին մէջ
կը մնար :

Վերջապէս բժիշկները գուշակեցին թէ իշ-
խանագունին այս ծանր վիճակին պատճառը
սոսկալի թախիծ մ'էր, ու այսպէս ըլլալը գա-
ցին իմացուցին թագունին . ասիկա սիրտը
մայրական բուռն գորովով գեղուն՝ եկաւ աղա-
չեց, պաղատեցաւ իր զաւկին որ վշտին պատ-
ճառը յայտնէ . եթէ նոյն իսկ արքայական թագը
կը ցանկար՝ իր թագաւոր հայրը յօժարակամ
պիտի հրաժարէր աթոռէն՝ որպէս ինքը նսաի .
եթէ իշխանունիի մը աչք ունէր՝ անոր թա-
գաւոր հօրը հետ պատերազմի մէջ իսկ ըլլա-
յին, թշնամութեան մեծամեծ պատճառներ
ունենային անոր դէմ, փափաքը կատարելու
համար ամէն զոհողութիւն ընելու պատրաստ
էին . իր աղաչանքը, պաղատանքը այն էր որ
այսպէս ինքնակամ չդիմէր մահուան վասն զի
իրենց կեանքը իր կեանքէն կախեալ էր :

Թագունին այս սրտառու խօսքերը խօսե-
լով արցունքի հեղեղներով իշխանին երեսը
կ'ողողէր : « Մայրիկ, ըսաւ վերջապէս իշխա-
նագունը ամենատկար ձայնով մը . ես այնքան
խորթացած զաւակ մը չեմ որ հօրս զահին
աչք ունենամ . տա՛ր երկինք որ հայրս երկար
տարիներ ապրէր, ես մինչեւ վերջը իր հալա-
տակներէն ամենէն հաւատարիմն ու ամենէն
յարգալիցը պիտի ըլլամ : Գալով ինծի առա-
ջարկած իշխանունիներուդ՝ կարգուիլ տակա-
ւին միտքէս անցած չէ, այլ կրնաս հաւատալ
թէ ձեր կամքին միշտ հպատակ՝ պիտի հնա-

գանդիմ ձեզ՝ որչափ ալ ծանր գայ ինձ այդ
բանը :

— Ո՛հ, զաւակս, կրկնեց թագունին, չկայ
զոհողութիւն որ չընենք կեանքդ ազատելու
համար, այլ սիրելի զաւակս, դուն ալ իմ կեանքս
ու թագաւոր հօրդ կեանքը ազատէ՛, յայտնելով
սրտիդ փափաքը, և վստահ ու ապահով եղի՛ր
որ պիտի կատարուի իսկոյն :

— Ե՛հ, ուրեմն, մայրիկ, որովհետեւ պէտք
կ'ըլլայ յայտնել միտքս՝ կը հնազանդիմ ձեզի .
իմ կողմէս մահացու աններելի մեղք մը պիտի
ըլլար սիրական հօրս ու մօրս կեանքը վտանգի
մէջ դնել : Այո՛, մայրիկ, ազարակը Իշու Մորթ
անունով աղջիկ մը կայ, կը փափաքիմ որ այդ
աղջիկը իր ձեռքովը կարկանդակ մը շինէ՛ ու
շինելուն պէս՝ ինծի բերուի :

Թագունին այդ արտառու անունին վրայ
զարմացած հարցուց թէ ո՞վ կրնար ըլլալ այդ
Իշու Մորթը : « Իշու Մորթը, Վեհափառ դըշ-
խոյ, ըսաւ իր պաշտօնականներէ մէկը՝ որ օր
մը պատահմամբ տեսած էր զայն, գարշելի
դէմքով աղջիկ մ'է՝ սեւ կեղտոտ կաշիով՝ որ
ձեր ազարակը կը բնակի ու հնդկահաւերու
հոգն ունի :

— Փոյթ չէ, ըսաւ թագունին, տղաս
որսէ դառնալուն՝ անոր շինած կարկանդակէն
ճաշակած պիտի ըլլայ . հիւանդի քմահաճոյք
մ'է աս . մէկ խօսքով կ'ուզեմ որ Իշու Մորթը
(որովհետեւ Իշու Մորթ անունով աղջիկ մը
կայ) զաւկիս փափաքած կարկանդակը շինէ
շուտով : »

Ագարակ վագեցին, ու իշու Մորթը բերել տալով հրամայեցին որ իր ձեռքով կարկանդակ մը շինէ իշխանին համար:

Քանի մը հեղինակներ կը հաստատեն թէ իշու Մորթը՝ այն պահուն որ արքայագուն իշխանը աչքը կղպակին դրած էր՝ իր աչքերն ալ արքայագունը տեսեր էին, և թէ՛ իր պղծ տիկ պատուհանէն նայելով այն ծաղկահասակ, գեղադէմ ու բարեձեւ իշխանը տեսած ու միտքը պահած էր զայն, ու շատ անգամ այդ յիշատակով հառաչանքներ իսկ հաներ էր:

Բանն ինչպէս ալ ըլլայ՝ իշու Մորթը զայն տեսած՝ կամ անոր մասին տրուած գովեստները լսած ըլլալով՝ խիստ ուրախ որ անորմէ ճանչցուելու միջոց մը գտեր էր, փակուեցաւ սենեակին մէջ, իր անշահ մորթը մէկ կողմ նետել, երեսն ու ձեռքերը լուաց մաքրեց, իր դեղձան վարսերը շտկեց, փալփուլն արծաթէ սեղմիրան մը ու շրջագգեստ մը անցուց վրան, և սկսաւ ապսպրուած կարկանդակը շինել ամենամաքուր ալիւրով, ամենաթարմ կարագով ու հաւկիթներով:

Պատրաստած միջոցին, ըսէ՛ դիտմամբ կամ ուրիշ կերպով՝ մատը գտնուած մատնին խմորին մէջ իյնալով՝ մէջը խառնուեցաւ, ու կարկանդակը եփուելուն՝ իր գարշելի մորթը վրան անցընելով տուաւ զայն պաշտօնակալին, ու իշխանագունին վրայ լուր հարցուց, բայց պաշտօնակալը պատասխան իսկ տալու չբարե-

հաճելով, պալատ դրկեց՝ կարկանդակը իշխանին մատուցանելու:

Իշխանը այդ մարդուն ձեռքէն անյագաբար առնելով՝ այնպիսի աշխոյժով կերաւ լափեց՝ որ բժիշկները որ հոն ներկայ կը գրտնուէին, ըսին թէ այդ կացութիւնը լաւ նշան չէր. իրօք ալ կարկանդակին մէկ կտորին մէջ գտնուած մատնիէն՝ իշխանը քիչ մնաց որ խղդուէր, բայց ճարպիկութեամբ մը զայն հանեց բերնէն, ոսկի օղակի մը վրայ ագուցուած այն ազնիւ գմրուխտը դիտած ժամանակը՝ կարկանդակը լափելու բռնուն տեսնը մարեցաւ, և ա՛յնքան նեղ էր այդ օղակին շրջանակը՝ որ աշխարհի ամէնէն սիրուն պղծ տիկ մատին հազիւ կրնար յարմարիլ:

Այդ մատնին հազար անգամ համբուրելէ ետք՝ գլխու բարձին տակ դրաւ ու մինակ մնացած ատենը ամէն անգամ գուրս կը հանէր զայն, ու միտքը մեծ մտածումներու մէջ կ'իյնար թէ ի՞նչպէս պիտի կրնար տեսնել այն օրիորդը՝ որու մատին պիտի յարմարէր այդ մատնին. չէր համարձակեր հաւատալ որ եթէ այդ կարկանդակը պատրաստող իշու Մորթը տեսնելու փափաք յայտնէր՝ զայն պիտի բերէին իր առջեւ. նոյնպէս չէր համարձակեր կղպակէն տեսածը խօսելու, վախալով որ պիտի ծաղրէին ու ցնորամիտի մը տեղ պիտի դնէին զինք. բոլոր այս մտածումներու մէջ տարուբեր՝ տենդը վրան եկաւ նորէն սաստկապէս, ու բժիշկներն ա՛լ ի՞նչ

ընենին չգիտնալով՝ յայտնեցին թագուհւոյն թէ իր զաւկին հիւանդութիւնը սիրահարութենէ յառաջ կուգար :

Թագուհին թագաւորին հետ վագեց իր որդւոյն քով . « Զաւակս , սիրելի զաւակս , պոռաց վշտահար արքան , ուղած աղջկանդ անունը տո՛ւր միայն , ես ու մայրիկդ երգում կ'ընենք որ զայն պիտի տանք քեզի՝ տմենէն անարգ գերուհին իսկ ըլլայ : « Թագուհին՝ զըրկելով իր որդին՝ թագաւորին երգումը հաստատեց : » Իշխանը իր ծնողաց արցունքներէն ու փայփայանքներէն սիրտը շարժած . « Մայրի՛կ , մայրի՛կ , ըսաւ , ես՝ ձեզ անհաճոյ ըլլալիք ամուսնութիւն մը կնքելու միտք չունիմ ամենեւին ու իբր ապացոյց այս ճշմարտութեան՝ ըսաւ զմրուխտը բարձին տակէն հանելով , կը յայտարարեմ թէ պիտի ամուսնանամ այն աղջկան հետ՝ ով որ ալ ըլլայ՝ որուն մատին յարմար պիտի գայ այդ թանկագին մատնին և յայտնի է թէ այդ պատիկ սիրուն մատը ունեցող աղջիկը , գեղջուկ մը՝ շինական մը չի կրնար ըլլալ : »

Թագաւորն ու թագուհին ձեռքերնին առին մատնին , զննեցին հետաքրքրութեամբ և իրենց իշխանագուն որդւոյն նման այն գաղափարն ունեցան որ այդ մատնին քաջատոհմ օրիորդի մը մատին կրնար յարմարիլ միայն :

Այն ատեն թագաւորը իր որդին գրկելով և աղաչելով որ ինքզինք լաւ նայի առողջանալու համար , բոլոր քաղաքը թմբուկներ ,

փողեր , զլակներ , (fifre) հնչել տալով . մուսնետիկներու միջոցաւ յայտարարել տուաւ թէ ո՛վ որ կ'ուզէ , ազատօրէն թող պալատ գայ մատնի մը փորձելու համար . այն օրիորդը որուն մատին յարմար պիտի գայ այս մատնին՝ պիտի ամուսնանայ գահաժառանգ իշխանին հետ :

Նախ իշխանուհիները եկան յետոյ դքսուհիները , մարքիզուհիները և պառօնուհիները , բայց որքան որ աշխատեցան մատերնին բաւակցնելու՝ պարապը գնաց , ոչ մէկը կրցաւ այդ մատնին իր մատն անցընել : Անոնցմէ ետք հարկ եղաւ բանուորուհի դասն ընդունիլ , ասոնց մէջ թէպէտ շատ գեղեցիկներ կային՝ բայց անոնց ամէնուն ալ մատերը հաստցած ըլլալով՝ ո՛ւր պիտի կրնային նոյն պատիկ մատնին իրենց մատն անցնել : Իշխանագունը , ապաքինած՝ ինք անձամբ կ'ընէր փորձը : Վերջապէս կարգը եկաւ՝ սենեկապանուհիներուն , անոնք ալ չյաջողեցան : Քաղաքին մէջ մատնին փորձող աղջիկ մնացած չէր , ոչ մէկը յաջողութիւն կ'ունենար : Իշխանագունը ուղեց որ խոհակերուհիները , խոհանոցի սպասուհիներն , ոչխարի հովուուհիները գան փորձի . ամէնքն ալ բերուեցան իր առջեւ , բայց անոնցմէ ոչ մէկուն կարմիր ու կարճուկ խոշոր մատերը եղունքէ անդին կրցան անցնիլ :

Իշու Մորթը բերել տուի՞ք , այն որ անցեալ օր ինծի կարկանդակ մը պատրաստեց՝ ըսաւ իշխանը :

Ամէնքը սկսան խնդալ. ըսին որ այնչափ աղտոտ, զգուելի աղջիկ մ'էր՝ որ չէին համարձակած իր առջեւ բերել զայն:

«Թող երթան բերեն այդ աղջիկը, ըսաւ թագաւորը. չըսուի թէ ո՛ր և է մէկը դուրս ձգած եմ:»

Խնդալով, ծաղրելով գացին հնգկահաւ արածող աղջիկը բերելու՝ որ փողերու ու մունետիկներու ձայներ լսելով՝ այս աղմուկին պատճառը իր մատնին ըլլալը գուշակած էր. ինքը սէր կապէր էր իշխանին, և որովհետեւ ճշմարիտ սէրը վեհերոտ կ'ըլլայ ու սնապարծութենէ զերծ՝ վախի մէջ էր որ չըլլայ թէ ուրիշ աղջկան մը մատը իրենին չափ նուրը ըլլայ. ուստի երբ տեսաւ որ եկեր են զինքը առնելու ու դուռը կը զարնեն, խիստ մեծ ուրախութիւն մը զգաց: Այն վայրկեանէն ուր իմացեր էր թէ իր մատին յարմար եկող մատ մը կը փնտռուի՝ չգիտեմ ինչ յոյս մը զինք կը մղէր աւելի խնամով մագերը շտկելու, արծաթեայ գեղեղիկ սեղմիրանը դնելու, համտակներով (falbalos), արծաթեայ ժանեակներով զարդարուն շրջագգեստին հետ՝ որուն վրայ գմրուխտներ պահուած էին: Զինք իշխանին քով հրաւիրելու համար դրան զարնուիլը լսելուն պէս՝ իշու կաշին վրան անցընելով դուռը բացաւ:

Եկողները ծաղրելով ըսին թէ թագաւորը զինքը կ'ուզէր որպէս զի իր արքայազուն զաւկին հետ ամուսնացնէ ու քահքահներով տա-

րին արքայազունին քով՝ որ աղջկան վրան զուլի տեսնելով ինքն ալ զարմացաւ, չկրցաւ հաւատալ թէ իր տեսած շքեղագգեստ գեղեցիկ աղջիկն ըլլար:

Տխուր ու այնքան կոպիտ կերպով սխալելուն ինքն ալ ամօթով՝ «Դո՛ւն ես, օրիորդ, ըսաւ, որ ազարակի երրորդ վայրագաւիթին մէջ այն մթագին առուղծին խորը կը բնակիս:

— Այո՛, տէր իմ, ես եմ, պատասխանեց:

— Տո՛ւր նայիմ մատդ, ըսաւ իշխանը. դողալով ու խորունկ հառաչանք մը հանելով...

— Է՛հ, ո՞վ եղաւ զարմանքի մէջ իշնողը.

— Ո՞վ պիտի ըլլայ, թագաւորը, թագունին, ինչպէս նաեւ արքունի աւագանին ու սենեկապետները՝ երբ այդ սեւ կեղտոտ մորթին տակէն փափուկ, սպիտակ ու վարդադոյն պզտիկ ձեռք մը ելաւ, ու մատնին ճիշդ ու ճիշդ յարմարեցաւ աշխարհի ամենէն պզտիկ սիրուն մատին: Միեւնոյն ժամանակ արքայազուն բամբիշը պզտիկ շարժում մը ընելով՝ իշու մորթը ինկաւ վրայէն, և այնպիսի հիանալի գեղեցկու-թեամբ մը երեւցաւ՝ որ իշխանազունը՝ թէեւ տկար տակաւին՝ գնաց փաթթուեցաւ անոր այնպիսի խանդով մը՝ որ աչցուց զայն, բայց այս բանս անշմար անցաւ, վասն զի թագաւորն ու թագունին եկան սերտիւ գրկեցին զայն՝ հարցնելով թէ ունէ՞ր յօժարութիւն իրենց զաւկին հետ ամուսնանալու: Իշխանունին՝ երիտասարդ գեղադէմ արքայազունին ցոյց տուած սէրէն ու շոայլած գգուանքնե-

րէն ամօթահար երեւցած ըլլալով մէկտեղ անոնց իր շնորհակալիքը պիտի յայտնէր՝ երբ սեղանը բացուելով՝ եղբեւանիներու պարիկը նոյնանուն ոստերէ ու ծաղիկներէ կազմուած կառքի մը մէջ բազմած վար իջնալով յանկարծ սիրուն կերպով մը պատմեց ծաղկատի բամբիշին պատմութիւնը:

Թագաւորն ու թագուհին խիստ ուրախ որ իշու Մորթը մեծ իշխանուհի մ'է եղեր՝ իրենց գգուանքը կրկնապատկեցին, բայց իշխանը ա'լ աւելի սիրունիին առաքինութենէն անգուցեալ, ու անով ա'լ աւելի սաստկացաւ իր արդէն մեծ սէրը:

Իշխանուհին հետ ամուսնալու համար ա'յնքան մեծ էր իշխանին անհամբերութիւնը որ հազիւ թէ ժամանակ տուաւ այս վեհաշուք հարսանիքին համար պատշաճ եղած պատրաստութիւնները տեսնելու: Թագաւորն ու թագուհին՝ որոնք կը խենթենային իրենց հարսին վրայ՝ բիւր գգուանքներ կը շալկէին միշտ գինքը թեւերնուն մէջ գրկած: Իշխանուհին յայտարարած ըլլալով թէ առանց իր թագաւոր հօրը հրամանին՝ չէր կրնար պսակուիլ իշխանին հետ՝ ամենէն առաջ անոր եղաւ հրաւերը՝ առանց հարսին ո'վ ըլլալն յայտնելու: Եղբեւանիներու պարիկը՝ որ ամէն բանի գլուխ կեցած էր, ինչպէս իրաւունք էր — այդպէս պահանջած էր, հետեւանքները նկատի ունենալով:

Ամէն երկիրներէ թագաւորներ եկած, ոմանք պատգարակով, ոմանք կառքով. աւելի

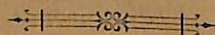
հեռաւոր տեղերէ եկող թագաւորներ, փիղեր, վագրեր, արծիւներ հեծած. բայց անոնց մէջէն ամենէն փառաւորն ու ճոխը իշխանուհին հայրն էր՝ որ բարեբախտաբար իր անվայել սէրը մոռցած՝ խիստ գեղեցիկ այրի թագուհի մը հետ ամուսնացեր էր — որմէ զաւակ չէր ունեցած: Իշխանուհին հօրը առջեւ վագեց՝ որ իսկոյն ճանչնալով զայն՝ առանց ժամանակ ձգելու որ իր ոտքն իյնայ՝ մեծ գորովով մը համբուրեց իր աղջիկը:

Թագաւորն ու թագուհին իրենց որդին ներկայացուցին՝ որուն շատ մը սիրալիր մեծարանքներ ըրաւ: — Ամենամեծ շքեղութեամբ կատարուեցաւ հարսնիքը, թէպէտ նորապսակ ամուլը՝ այս փառաւորութեանց անտարբեր՝ ինքզինքնին միայն կը տեսնէին, ինքզինքնին միայն կը դիտէին: Իշխանին հայրը՝ թագաւորն՝ այդ միեւնոյն օրը արքայական թագը զաւկին գլուխը դրաւ, ու ձեռքերը համբուրելով գահին վրայ բազմեցուց. — բարի ծնունդ տղան թէպէտ շատ դէմ դրաւ, բայց հարկ եղաւ հնազանդիլ:

Այս մեծաշուք հարսնիքի խրախճանութիւնը երեք ամիսի չափ տեւեց. այս հարսութեանային իրարու վրայ ունեցած սէրը ա'յնքան մեծ էր՝ որ պիտի տեւէր տակաւին եթէ չմեռնէին հարիւր տարի ետք:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ի՞նչ - մօրքի պատմութեան
Հաւատալ չէ դիւրին բան.
Այլ քանի որ երկրի վրայ
Գտնուի մամ, մայր, տղայ՝
Չպիտի բնաւ մոռցուի,
Միշտ յիշատակը պահուի:

ՑԱՆԿ

Կարմիր Պզտիկ Գլխանոցը	5
Պարկեներ :	9
Կապոյտ - Մօրուք	19
Անտառի մեջ ննջող գեղունիքն	23
Կօշկաւոր փխսկը	39
Մոխրունի կամ ապակեայ պզտիկ հողաքաւիք	46
Խրճաւոր Ռիֆէ	57
Պզտիկ Բքուկը	69
Ի՞նչ մօրքը	86

Տպագրութիւն ԱՐԵՒ

Թիւ 73, Կ. Պոլիս, Պապր Ալի հասկսի, Թիւ 73

ՍՈՒՐԲ ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ST. NERSES SHNORHALI
LIBRARY
ARMENIAN PRELACY

Հայաստանի Ազգային գրադարան

N10446222

